

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ANNE BABA TUTUMLARININ, ÇOCUKTA BENLİK SAYGISI VE EMPATİ
GELİŞİMİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya KÖSE

**Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Programı**

Ekim, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ANNE BABA TUTUMLARININ, ÇOCUKTA BENLİK SAYGISI VE EMPATİ
GELİŞİMİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya KÖSE
(Y1712.273003)

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN

Ekim, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1712.273003 numaralı öğrencisi Derya KÖSE'nin “**Anne Baba Tutumlarının, Çocukta Benlik Saygısı ve Empati Gelişimi ile İlişkinin İncelenmesi**” adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 19.07.2019 tarih ve 2019/18 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 04.10.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Şahide Güliz KOLBURAN	İstanbul Aydın Üniversitesi
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Hakan İŞÖZEN	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Prof. Dr.	Ahmet ŞİRİN	Marmara Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olan sunduğum ‘Anne Baba Tutumlarının, Çocukta Benlik Saygısı ve Empati Gelişimi ile İlişkinin İncelenmesi’ adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’ da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../10/2019)

Derya KÖSE

ÖNSÖZ

Psikoloji Yüksek Lisans eğitim sürecinde İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü değerli hocalarıma ve Yüksek Lisans tezimin oluşumunun her aşamasında büyük emeği geçen, hazırlanırken beni yönlendiren, değerli bilgileriyle bana yardımcı olan sevgili ve değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz Kolburan' a kalpten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim ablam Yasmin' e ve Nur' a sonsuz teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca her aşamada beni motive eden yanımda olan ve her zaman desteklerini sunan anneme babama en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Ölçeklerimi uyguladığım Merkez Ortaokulu Müdür Yardımcısı Serkan Dağ' a ve uygulama aşamasında destek olan sevgili sınıf öğretmenlerine teşekkür ederim. Anketlere ilgiyle ve içtenlikle katılan özveriyle sorulara cevaplar veren sevgili öğrencilere katılımlarından dolayı teşekkür ederim.

Ekim, 2019

Derya KÖSE

Psikolog

Mavi Kanatlı Kelebek' e ...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xv
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT.....	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Cümlesi	3
1.2 Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.3 Araştırmanın Önemi	6
1.4 Varsayımlar	7
1.5 Sınırlılıklar	7
1.6 Tanımlar	7
2. KURAMSAL ARAŞTIRMALAR	9
2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi.....	9
2.1.1 Benlik (self) ve benlik saygısı (self- esteem) ,	12
2.1.1.1 Benlik (self/kendilik) kavramı	12
2.1.1.2 Benlik saygısı (self- esteem)	12
2.1.2 Benlik saygısı kavramı ile ilgili yapılan araştırmalar	15
2.1.3 Anne Baba Tutumu	16
2.1.3.1 Demokratik anne baba tutumu	19
2.1.3.2 Baskıcı- otoriter anne baba tutumu	20
2.1.3.3 Koruyucu istekçi anne baba tutumu.....	21
2.1.3.4 Ebeveyn tutumları ile ilgili araştırmalar	22
2.1.4 Benlik saygısı ve anne- baba tutumları arasındaki ilişki.....	24
2.1.5 Toplumsal boyutta benlik saygısı	25
2.1.6 10-12 yaş arası sosyal duygusal gelişim	28
2.1.7 Empati kavramının tanımlanması	31
2.1.8 Empati Gelişimi	33
2.1.8.1 Empati gelişimi ile ilgili kuramsal boyut.....	34
2.1.8.2 Anne baba tutumlarının empati gelişimi üzerindeki etkisi	35
3. YÖNTEM.....	39
3.1 Araştırmanın Amacı	39
3.2 Araştırmanın Modeli	39
3.3 Evren ve Örneklem.....	40
3.4 Veri Toplama Araçları	40
3.4.1 Kişisel bilgi formu	41
3.4.2 Çocuklar için empati ölçeği	41
3.4.2.1 Çocuklar için empati ölçeğinin türkçe formu:	41

3.4.2.2 Güvenilirlik çalışmaları:.....	41
3.4.2.3 Geçerlilik çalışmaları	42
3.4.3 Coopersmith benlik saygısı ölçeği	43
3.4.4 Anne-baba tutum ölçeği	43
3.5 Verilerin Analizi	44
4. BULGULAR	45
4.1 Değişkenlere İlişkin Bulgular	45
4.1.1 Araştırmadaki çocukların demografik özellikleri	45
4.1.2 Araştırmadaki ebeveynlerin demografik özellikleri.....	47
4.1.3 Kullanılan ölçeklerin puan ortalamalarının değerlendirilmesi.....	48
4.1.4 Benlik saygısı ölçeğinin puan analizi.....	49
4.1.5 Ölçeklere ilişkin alfa cronbach değerlerinin analizi.....	49
4.1.6 Ölçeklerin yaş gruplarına göre değerlendirilmesi	50
4.1.7 Ölçeklerin cinsiyet gruplarına göre değerlendirilmesi	54
4.1.8 Ölçeklerin sınıf gruplarına göre değerlendirilmesi	56
4.1.9 Ölçeklerin kardeş sayısı gruplarına göre değerlendirilmesi.....	58
4.1.10 Ölçeklerin kaçınıcı çocuk olduğu gruplarına göre değerlendirilmesi	60
4.1.11 Ölçeklerin anne ve baba medeni durum gruplarına göre analizi.....	63
4.1.12 Ölçeklerin anne yaşı ile korelasyonu	65
4.1.13 Ölçeklerin annenin eğitim durumu gruplarına göre değerlendirilmesi ...	67
4.1.14 Ölçeklerin anne meslek gruplarına göre değerlendirilmesi.....	69
4.1.15 Ölçeklerin baba yaşı ile korelasyonu	71
4.1.16 Ölçeklerin baba eğitim durumu gruplarına göre değerlendirilmesi	73
4.1.17 Ölçeklerin baba meslek gruplarına göre değerlendirilmesi.....	75
4.1.18 Ölçeklerin korelasyonu	78
4.1.19 Anne baba tutum ölçeğinin alt ölçekleri ile korelasyonu.....	79
4.1.20 Coopersmith benlik saygısı ölçeği ve çocuklar için empati ölçeği karşılaştırması.....	81
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	83
5.1 Tartışma	83
5.2 Sonuç	90
5.3 Öneriler.....	91
KAYNAKLAR.....	93
EKLER.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	111

KISALTMALAR

- ABTÖ** : Anne Baba Tutum Ölçeği
Akt : Aktaran
N : Kişi sayısı
P : İstatistiksel önemlilik durumu ($p < ,05$ anlamlı; $p > ,05$ anlamlı değil)
R : İlişi katsayısı
NCSS : (Number Cruncher Statistical System) 2007 Statistical Soft Ware
(Utah, USA)
T.C. : Türkiye Cumhuriyeti
Vd : ve diğerleri

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1: Çalışmaya katılan çocukların demografik özellikleri.....	45
Çizelge 4.2: Çalışmaya katılan ebeveynlerin demografik özellikleri.....	47
Çizelge 4.3: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin puan ortalamaları.....	48
Çizelge 4.4: Çalışmamızda kullanılan Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan dağılımları.....	49
Çizelge 4.5: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin Alfa Cronbach değerleri.....	49
Çizelge 4.6: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin Yaş gruplarına göre değerlendirilmesi.....	50
Çizelge 4.7: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin cinsiyet gruplarına göre değerlendirilmesi.....	54
Çizelge 4.8: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin sınıf gruplarına göre değerlendirilmesi.....	56
Çizelge 4.9: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin Kardeş Sayısı gruplarına göre değerlendirilmesi.....	58
Çizelge 4.10: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin kaçınıcı çocuk olduğu gruplarına göre değerlendirilmesi.....	60
Çizelge 4.11: Kullanılan ölçeklerin anne baba medeni durum gruplarına göre değerlendirilmesi.....	63
Çizelge 4.12: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin Anne Yaşı ile Korelasyonu.....	65
Çizelge 4.13: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Anne Eğitim Durumu Gruplarına Göre Analizi.....	67
Çizelge 4.14: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Anne Mesleği Gruplarına Göre Değerlendirilmesi.....	69
Çizelge 4.15: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Baba Yaşı ile Korelasyonu.....	71
Çizelge 4.16: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Baba Eğitim Durumu Gruplarına Göre Değerlendirilmesi.....	73
Çizelge 4.17: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Baba Meslek Gruplarına Göre Değerlendirilmesi.....	75
Çizelge 4.18: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğinin Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Korelasyonu.....	78
Çizelge 4.19: Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Anne ve Baba Demokratik ve Otoriter Tutum Puanlarının Korelasyonu.....	79
Çizelge 4.20: Benlik Saygısı Ölçeği ve Empati Ölçeği Puan Analizi.....	81

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1: Çalışmaya katılan çocukların demografik özelliklerinin grafiği.....	46
Şekil 4.2: Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Yaş Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	53
Şekil 4.3: Anne Baba Tutum Ölçeği Yaş Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi.....	53
Şekil 4.4: Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Cinsiyet Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	55
Şekil 4.5: Anne Baba Tutum Ölçeği Cinsiyet Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi..	56
Şekil 4.6: Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Sınıf Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	57
Şekil 4.7: Anne Baba Tutum Ölçeği Sınıf Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	58
Şekil 4.8: Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Kardeş Sayısı Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	59
Şekil 4.9: Anne Baba Tutum Ölçeği Kardeş Sayısı Gruplarına Göre Grafiği.....	60
Şekil 4.10: Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Kaçınıcı Çocuk Olduğu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi.....	62
Şekil 4. 11: Anne Baba Tutum Ölçeği Kaçınıcı Çocuk Olduğu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi.....	63
Şekil 4.12: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Anne-Baba Medeni durum gruplarına göre grafikleştirilmesi	64
Şekil 4.13: Anne Baba Tutum Ölçeği Anne-Baba Medeni Durum Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi.....	65
Şekil 4.14: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Anne Eğitim Durumu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	68
Şekil 4.15: Anne Baba Tutum Ölçeğinin Anne Eğitim Gruplarına Göre Grafiği	69
Şekil 4.16: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Anne Meslek Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	70
Şekil 4.17: Anne Baba Tutum Ölçeği Anne Meslek Gruplarına Göre Grafiği	71
Şekil 4.18: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Baba Eğitim Durumu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	74
Şekil 4.19: Anne Baba Tutum Ölçeği Baba Eğitim Durumu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi.....	75
Şekil 4.20: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Baba Meslek Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi	77
Şekil 4.21: Anne- Baba Tutum Ölçeği Baba Meslek Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi.....	77

ANNE BABA TUTUMLARININ, ÇOCUKTA BENLİK SAYGISI VE EMPATİ GELİŞİMİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırma, 10,11,12 yaş çocuklarının benlik saygısı ve empati gelişim düzeylerinin anne baba tutumları ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çocuğun gelişme aşamasında aile içerisinde gördüğü tutum ve davranışlar ile benlik saygısı ve empati yeteneği gelişmektedir. Gelişim sürecinde bu iki kavram arasındaki ilişkinin araştırılması amacıyla yapılan bu çalışma çocuk gelişiminde bu kavramlara dikkat çekmektedir.

Araştırma, ilişkisel veri analizlerini kapsayan nicel bir çalışmadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, demografik değişkenler bakımından anne baba tutumlarının çocukların empati gelişim düzeyleri ve benlik saygıları üzerine etkileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi, İstanbul ili Esenyurt İlçesinde orta öğretim okulunda öğrenim gören 42 kız 58 erkek öğrenci olmak üzere 100 çocuk ile oluşturulmuştur.

Araştırmada empati gelişim düzeyi için ‘Çocuklar İçin Empati Ölçeği’ kullanılmıştır. Benlik saygısı için ‘Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği’, ‘Anne Baba Tutum Ölçeği’ kullanılmıştır. Ebeveyn hakkındaki bilgiler çocuktan alınmıştır. Anne baba tutumları ‘demokratik’ ve ‘otoriter’ olarak iki ayrı kategoride incelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre, çocukta benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi ile demokratik anne baba tutumu arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Otoriter anne baba tutumu ile çocukta benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Çocuğun benlik saygısının ve empati gelişim düzeyinin anne baba tutumu ile ilişkili olduğu ve benlik saygısının yüksek olduğu çocuklarda empati gelişim düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Benlik Saygısı, Empati, Anne Baba Tutumu,*

Çocuk

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL ATTITUDES AND SELF-ESTEEM AND EMPATHY DEVELOPMENT IN CHILDREN

ABSTRACT

This research was conducted to investigate the relationship between parental attitudes and self-esteem and empathy development level of children in the 10,11,12 age group. Self esteem and ability of empathy are developed through the attitudes and behaviors that the family during the development stage. This study conducted to investigate the relationship between these two concepts in development process draws attention to these concepts in child development.

The research is a quantitative study covering relational data analysis. According to research results, the effects of parental attitudes on empathy development levels and self-esteem of children in terms of demographic variables were investigated. The sample of the study was consisted of 100 children, 42 girls and 58 boys who were attending secondary school in Esenyurt district of Istanbul.

In the research, 'Empathy Scale for Children' was used for the level of empathy development. For self-esteem, 'Coopersmith Self-Esteem Scale' and 'Parent Attitude Scale' were used. Information about the parent was obtained from the child. Parental attitudes were examined in two separate categories as 'democratic' and 'authoritarian'.

According to the findings of the study, there is a statistically significant positive relationship between the level of self-esteem and empathy development of the child and democratic parental attitude. A negative correlation was found between authoritarian parenting attitude and self-esteem and empathy development level in the child. It was found that there is a significant relationship between authoritarian parenting attitude and self-esteem and empathy development level.

It was concluded that the child's self-esteem and empathy development level is related to parental attitude and the empathy development level is high in children with high self-esteem.

Key Words: *Self-Esteem, Empathy, Parents Attitude, Children*

1. GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarını iletişim ile sürdürmektedir. İnsanlar bu ilişkilerinin devamı için bazı becerilere ihtiyaç duyarlar. Empati kavramı karşımıza çıkar, bu kavram kişinin kendisinin karşısındaki bireyin duygu ve düşüncelerini anlayabilme yeteneği şeklinde tanımlanabilir ve kişinin diğer bireylerle iletişimi için gerekli olan adımdır ve yaşamda sağlıklı ilişkiler için gereklidir (Gürtunca, 2013). İletişim yaşamın ilk yıllarında aile içinde şekillenmeye başlar. Toplumların geleceği olan çocuklar, gelişimlerinin sağlıklı olabilmesi adına bilinçli çalışmalar yapılmalı ve bu konuda araştırmalar ile gerçekleştirilen durumlar toplumun menfaatine olacağı görüşü kabul edilmeli ve çocuğun ilk bakım verenden daha sonraki aşamalarda çocuğun okul ortamındaki ilişkileri üzerinde durulmalıdır. Okul çağı çocuğu olan birey toplumu idrak etmeye ve zihinsel olarak anlamlandırmaya başlar.

Çocuğun geliştiği ve yetiştiği aile yapılarının çocuğun bilişsel ve sosyal durumu için yeterlilik sağlaması gerekir ve bunun için anne babalar çocuğunun rol modeli olacağı bilincinde hareket etmelidirler. Çocuk büyürken ve davranışlar geliştirirken sergilediği tüm tutumlar anne babanın örnek alındığının bilinmesi gerekir. Çocuk model aldığı ebeveyni ile özdeşleşme kurur. Çocuğun ikinci bir evi olan okulunda öğretmeni ile kurduğu ilişki de buna benzer nitelikte değerlendirilebilir. Çocuğun geliştirdiği tüm bağlanma stilleri okula ve arkadaşlarına yansması ile kendini göstermektedir. Okul çağı çocuğu arkadaşlıklar edinimi ve bu arkadaşlıklarını benimseme şekilleri ile kişilik yapılarını oluşturmaya ve göstermeye başlar.

Cüceloğlu (2014), çocuk 9-12 yaşlarında hızlı bir büyüme yaşar. Bedensel gelişim ile bilişsel gelişim de aktivite artar. Bu dönemde çocuk soyut olayları da kavrayabileceği formel dönemi yaşamaktadır. Bu evredeki çocuğun ahlak gelişimi gerçekleştiği gibi aynı zamanda kişilik gelişimi de gerçekleşecektir ve çocuğun kendini algılayışında gelişme yaşanacaktır. Çocuk artık bu dönemde

yetişkin dünyasıyla iletişim halinde olacak ve kendini ağılayışı ile o dünyaya katılacaktır.

Ergenlikten önce yaşanan basamakta çocuk sosyal çevresi ve arkadaş grupları ile kendine yer edinir. Çocuğun sergilediği tüm davranışlar temelde anne baba figürünü karşımıza çıkarır. Çocuğun grup içerisindeki tutumları incelendiğinde kurduğu iletişim ve empati aile içerisindeki geliştirdiği bilişsel durumların dışı yansıması hali olarak karşımıza çıktığı bilinmelidir.

Çocuğun toplum ile kaynaşmaya başladığı evrede artık gördüğü tutumlardan dolayı mantık geliştirerek belli davranış örüntüleri ile kendini gösterir. Çocuk kendine uygun ya da uygun olmayan tutumları değerlendirir. Bu aşamada çocuk toplumsal kabul görmeyen de önemli olduğunu ve arkadaş gruplarında kendinin tatmin etme sevilme ve onaylanma duygusu ile davranışını süzgeçten geçirme eğiliminde bulunmaktadır. Tüm bunlar çocuğun dünyasında arkadaş gruplarının önemini vurgulamaktadır. Suner (2000), kendini seven ve toplum tarafından da kabul gören birey yüksek benlik saygısına sahip olduğu ve bunun tam tersi olarak toplumdaki kopuk ve uygun olmayan bireylerin düşük benlik saygısına sahip olduğunu ifade etmiştir.

Benlik- duygusu' nun oluşumu için bir çocuğun kullanabileceği ve onu yansıtan (çocuğunun gelişimine katkı sağlayan, verici olan ve kendisinden yararlanması için olanak sağlayan) bir anne ile büyüme imkanına sahip olması gerekir. Çocuğa bakım veren birincil kişi ya da annesi optimal seviyede çocuğa duygusal doyum ve onun ihtiyaçlarını karşılamak için imkanlar sağlamaktadır. Bu imkanı sağlamaktan yoksun olan anne, çocuğunun çevredeki kişilerden duygusal besin bulma yeteneğine olanak sağlamalı ve çocuğunun bu arayış ve doyum yeteneğine en iyi tanım ile eylemsiz kalmalıdır. Bu yeteneği ortaya koyan çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Miller, 2016,45).

Genel olarak aile yapısında, tanımlamalarında ve örüntülerinde son yıllarda birçok değişim görülmesine rağmen, aile hala alan yazında sosyalleşme sürecinin en önemli unsuru olarak kabul edilmektedir; çocukların içselleştirdiği normların, dünya ile ilgili inançların ve değerlerin davranışlar üzerinde önemli etkisi olduğu ifade edilmektedir (Sallay, Dalbert, 2004). Aile içinde ilk sosyalleşmeleri başlayan çocuğun anne ile kurduğu iletişim, okul yaşamı ve iş

yaşamındaki başarısı ile göstermektedir. Çocuğun anneye karşı gerçekleştirdiği duygu aktarımı neticesinde aldığı geri bildirimler ile sağlıklı benlik duygusuna dönüşmektedir.

Yaşamın olumsuz ve kötü anılarından kendilerini koruma yeteneği olan ve travmatik deneyimleri ruhsal olarak tolere edebilen bireylerin yüksek benlik saygısına sahip olduğu ve kendilerini kabullenen bireyler oldukları gözlenmiştir (Kliwer ve Sandler, 1992). Çocuğun hayata karşı durduğu bu noktada aile ortamının önemi vurgulanmalıdır. Aile stiline çocuğun duruş ve hayata bakışındaki önemi bilinmektedir. Ailesinden aldığı olumlu tutum ile çocuk yaşadığı durumları analiz edebilecek ve kararlarını daha kabul edilebilir verebilecektir. Anne ve babanın demokratik tutumu çocuğu bu bakış açısı için hazırlayıcı olmaktadır.

Çocuk, dünyayı algılamaya başladığında çevresindeki davranışları gözlemler ve taklit yolu ile anne babası ve yakın çevresinden gördüklerini uygular. Çocuğun bilişsel gelişimi ile davranışları iyi ve kötü olarak kendi içsel yapısı ile değerlendirme süzgecinden geçirir. Çocuğun bu evrede arkadaş grupları ile kurulan ilişkileri incelenir ve sergilediği davranışlar değerlendirildiğinde iletişim ve empati sosyalleşme sürecinde önemli olduğu ortaya çıkar.

Bu çalışmanın amacı, çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile sahip oldukları benlik saygısı ve empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.1 Problem Cümlesi

Araştırmanın genel problemi; Algılanan anne baba tutumu ile çocukta benlik saygısı ve empati gelişimi hangi düzeyde ilişkilendirilmektedir?

1.2 Araştırmanın Hipotezleri

H1. Anne baba tutumu ile çocukta benlik saygısı arasında ilişki vardır

H1a. Algılanan demokratik anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü ilişki vardır.

H1b. Algılanan otoriter anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında negatif yönlü ilişki vardır.

- H2.** Anne baba tutumu ile empati gelişim düzeyi arasında ilişki vardır.
- H1a.** Algılanan demokratik anne baba tutumu ile empati gelişim düzeyi arasında pozitif yönlü ilişki vardır.
- H1b.** Algılanan otoriter anne baba tutumu ile empati gelişim düzeyi arasında negatif yönlü ilişki vardır.
- H3.** Benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi arasında pozitif ilişki vardır.
- H4.** Algılanan anne baba tutumları, demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır.
- H4a.** Çocuğun yaşı ile anne baba tutumları arasında anlamlı ilişki vardır.
- H4b.** Anne baba tutumları, çocuğun cinsiyetine göre farklılık gösterir.
- H4c.** Anne baba tutumlar, çocuğun sınıf düzeyine göre farklılık gösterir.
- H4d.** Anne baba tutumları çocuğun kardeş sayısına göre farklılık gösterir
- H4e.** Anne baba tutumları çocuğun kaçınıcı kardeş olduğuna göre farklılık gösterir.
- H4f.** Annenin yaşı ile anne baba tutumları arasında anlamlı ilişki vardır.
- H4g.** Anne baba tutumları, annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterir.
- H4h.** Anne baba tutumları, annenin mesleğine göre farklılık gösterir.
- H4i.** Babanın yaşı ile anne baba tutumları arasında anlamlı ilişki vardır.
- H4j.** Anne baba tutumları, babanın eğitim durumuna göre farklılık gösterir.
- H4k.** Anne baba tutumları, babanın mesleğine göre farklılık gösterir.
- H4l.** Anne baba tutumu, medeni duruma göre farklılık gösterir.
- H5.** Çocukta benlik saygısı, demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.
- H5a.** Çocuğun yaşı ile benlik saygısı arasında anlamlı ilişki vardır.
- H5b.** Çocuğun benlik saygısı, çocuğun cinsiyetine göre farklılık gösterir.
- H5c.** Çocuğun benlik saygısı, çocuğun sınıf düzeyine göre farklılık gösterir.
- H5d.** Çocuğun benlik saygısı, çocuğun kardeş sayısına göre farklılık gösterir
- H5e.** Benlik saygısı, çocuğun kaçınıcı kardeş olduğuna göre farklılık gösterir.

- H5f.** Annenin yaşı ile çocuğun benlik saygısı arasında anlamlı ilişki vardır.
- H5g.** Çocuğun benlik saygısı, annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterir.
- H5h.** Çocuğun benlik saygısı, annenin mesleğine göre farklılık gösterir.
- H5ı.** Babanın yaşı ile çocuğun benlik saygısı arasında anlamlı ilişki vardır.
- H5j.** Çocuğun benlik saygısı, babanın eğitim durumuna göre farklılık gösterir.
- H5k.** Çocuğun benlik saygısı, babanın mesleğine göre farklılık gösterir.
- H5l.** Çocuğun benlik saygısı düzeyi anne babanın medeni durumuna göre farklılık gösterir.
- H6.** Empati gelişim düzeyi, demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.
- H6a.** Çocuğun yaşı ile empati gelişim düzeyi arasında anlamlı ilişki vardır.
- H6b.** Çocuğun empati gelişim düzeyi, çocuğun cinsiyetine göre farklılık gösterir.
- H6c.** Empati gelişim düzeyi, çocuğun sınıf düzeyine göre farklılık gösterir.
- H6d.** Empati gelişim düzeyi, çocuğun kardeş sayısına göre farklılık gösterir.
- H6e.** Empati gelişim düzeyi, çocuğun kaçınıcı kardeş olduğuna göre farklılık gösterir.
- H6f.** Annenin yaşı ile çocuğun empati gelişim düzeyi arasında anlamlı ilişki vardır.
- H6g.** Empati gelişim düzeyi, annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterir.
- H6h.** Çocuğun empati gelişim düzeyi, annenin mesleğine göre farklılık gösterir.
- H6ı.** Babanın yaşı ile çocuğun empati gelişim düzeyi arasında anlamlı ilişki vardır.
- H6j.** Çocuğun empati gelişim düzeyi, babanın eğitim durumuna göre farklılık gösterir.
- H6k.** Çocuğun empati gelişim düzeyi babanın mesleğine göre farklılık gösterir.
- H6l.** Çocuğun empati gelişim düzeyi anne babanın medeni durumuna göre farklılık gösterir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Toplumların gelişiminin sağlanabilmesi için en önemli aşama sağlıklı bir eğitimidir ve eğitimin ilk aşaması olan ailede yeterli donanıma sahip anne ve baba figürü ile büyüyen çocukların varlığıdır. Bir çocuğun toplumsal yapının parçası olmasında anne baba tutumu önemi üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmada bireyin, anne baba tutumları neticesinde ruhsal aygıtta meydana gelen benlik saygısı ve toplumsal iletişimin temel noktası olan empati üzerinde durulacaktır. Alan yazına bu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmaya başlandığında literatür çalışması yapılmış ve bu kapsamda yerli ve yabancı kaynaklarda yetişkinler üzerinden gerçekleştirilen araştırmalar bulunmakla beraber çocuklarda empati kavramına çok değinilmediği anne baba tutumunun çocuktaki empati gelişimi ile ilgili araştırmaların az olduğu gözlemlenmiştir. Aile, çocuğun doğumundan yaşamının sona ermesine kadar olan süreçte tüm özellikleri ile varlığını hissettirecek ve ailedeki iletişimlerin çocuğun kuracağı tüm iletişim ortamlarında yerini koruyacaktır. Bu sebeple çocuğun ailedeki sosyo- ekonomik durumu nasıl algıladığı ve bunun çocukta yaşamına nasıl etki ettiği önemlidir. Çocuğun aile içerisinde edindiği bilgi ve beceriler onun sosyal hayata adaptasyonunu kolaylaştırmakta veya yeni deneyimlere ket vurmaktadır. Aile sosyalizasyon sürecinin başladığı yerdir.

Çocuklardaki empati gelişimi, çocuğun sosyal ortamda bulunması ve kabul edilmesi ve arkadaşlık geliştirebilmesi açısından önemini korumaktadır. Çocuğun gelişmesiyle birlikte sosyal ortamda birey olarak üzerine düşen görevler bulunmakta ve çocuk artık arkadaşlıklar edinmek sağlıklı iletişim kurmak ve yaşamın devamlılığını sağlamak adına iletişim için gerekli empati geliştirmesi öneme sahiptir.

Çocuğun gelişimi açısından 5. ve 6. sınıf öğrenimine devam eden ve ergenlikten önceki son çocukluk döneminde bireyselleşme başlangıcı olan bu dönemde çocuğun arkadaşlık ortamlarında kendine yer bulabilmesi açısından bakıldığında aile ortamını ve anne baba tutumunun çocuğun benlik gelişimi için gerekli tutum sergilemeleri muhakkak önemlidir.

Çocuğun sağlıklı bir benlik ile arkadaşlıkları sürdürmesi için gerekli becerileri geliştirmesi ve anne baba tutumunun çocuktaki empati gelişimi açısından ele

alınmasıyla önemi vurgulanmaktadır. Sağlıklı gelişen benlik yapısı bireyin yaşamının devamlılığı için gerekli olan kişiler arası etkileşimde faaliyetlerinin sürdürülmesi için gereklidir.

Ülkemizde çocuklarla gerçekleştirilmiş çalışmalar araştırmalar literatürde izlendiğinde bu çalışmaların çocuğun benlik saygısı ve empati geliştirmesinin kapsamı bakımından az olduğu bu sebeple bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4 Varsayımlar

Yapılan çalışma ile ilgili olarak örneklemin tüm evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

Araştırmada örneklem grubunu oluşturan orta öğretim öğrencilerinin empati ölçeği, benlik saygısı ve anne – baba tutum ölçeğini içten ve samimi cevaplandırdıkları varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

‘Anne Baba Tutumlarının, Çocukta Benlik Saygısı ve Empati Gelişimi ile İlişkinin İncelenmesi’ adlı tezde, çocuğun empati gelişiminin ve benlik saygısının, anne baba tutumları ile arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışmada, İstanbul İli Esenyurt İlçesi 2018-2019 eğitim öğretim döneminde eğitim gören, 42’ i kız ve 58’ si erkek olmak üzere toplam 100 ortaokul öğrencisine ulaşılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilere; Anne Baba Tutum Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği ve Çocuklar İçin Empati Ölçeği uygulanmıştır.

Çalışmada, öğrencilerin yaş aralığı olarak en küçük 10 en büyük 12 yaş olarak belirlenmiştir.

1.6 Tanımlar

Empati: Empati tanımlaması ilk olarak Carl Rogers tarafından yapılmıştır. Kişinin kendisini iletişim içerisindeki bireyin yerine koyarak onun duygularını

ve düşüncelerini algılaması ve uygun cevabın iletilmesi durumuna ‘empati’ denilmektedir (Dökmen, 2016).

Benlik Algısı: Bireyin nasıl birisi olduğuna ilişkin algılarını ifade etmektedir (Ferrer ve ark. 2005). Ergenin kendine yönelik düşüncelerinin tamamını yansıtmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004).

Benlik: bireyin doğumundan itibaren tüm yaşantılarıyla deneyimlenen ve kazanım olarak sayılan duygusal, bilişsel, psikolojik ve zihinsel tüm alanlarda kendisi hakkında benimsediği yargıların bütünü (Cüceloğlu, 2014).

Benlik Saygısı: bireyin kişiliğinin vazgeçilmez ve ayrılmaz tüm boyutlarının kabul edilişi ve yok sayılmaması (Güloğlu, 1999).

Ana Baba Tutumları: Ana ve babaların çocuklarının toplumsal, ruhsal ya da kişilik gelişimlerini etkileyebilecek onların üzerinde demokratik ya da otoriter olarak tanımlanabilecek tepkilerde bulunma şekilleridir (Yavuzer, 2004).

2. KURAMSAL ARAŞTIRMALAR

2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Günümüzde kişilik gelişiminin yaşam boyu devam ettiğini kabul etsek de çağdaş psikolojide kişiliğin oluşturulduğu ve yapılandırılmasının çocukluk döneminde ilk basamakların oluşturulduğu bilinmektedir. Basamaklar oluşturulurken temel olarak sevgi, güven duygusu ve ilgi yapı taşları olarak sayılabilir. Bu yapı taşlarının var olduğu ailelerde çocuklar toplumda uyumlu ve başarılı olarak yer edinirler. Bunun tersi durumlarda ise yani sevgisiz ve güvensiz ortamda yetişen çocuklar ruhsal bunalımlar yaşamaktadır. Yetişkinlik döneminde yaşanan davranış problemlerinin altındaki sebep çocuklukta bu duygusal temelli ihtiyaçların karşılanmamış olmasıdır (Yavuzer, 2018).

Empatinin çok boyutlu bir yapı olduğunu savunan Brems (1988) empatinin, bilişsel ve duygusal yapılardan meydana geldiğini ifade etmiştir. Kişi karşısındaki kişi gibi hissediyorsa empatinin duygusal yapısından bahsedilir. Bireyin duygu ve düşüncelerinin anlaşılması bilişsel yapıyı işaret etmektedir. Bilişsel boyut karmaşık bir yapıdır ve kişi ben merkezci değildir, karşısındaki kişiyi zihinsel olarak anlamayı gerektirir. Duygusal yapıda empati ise kişinin ben merkezci ya da bilişsel aktivite olmaksızın karşısındaki kişinin duygularını doğru anlamayı içermektedir (Akt. Görtünca, 2013).

Empatinin kişide gelişebilesi için tüm insanları değerli bir birey olarak algılaması gerekmektedir. Yapılan bir empati çalışması yöntemi Amerika'da ıslah evlerinde suç işlemiş kişilerde uygulanmıştır. Gözünü bile kırpmadan insan canına kıyan zulüm eden suçlulara şiddet içerikli kısa filmler izletiliyor. 'Kısa filmdeki şiddet gören kişi kardeşin ya da tecavüz edilen kadın annen olsaydı ne hissederdin' diye filmi izleyen suçluya sorularak empati geliştirmesi bekleniyor. Bu şekilde verilen empati eğitimi ıslah evlerinde suçlunun kişileri anlama becerisine destek oluyor ve suçlu bu şekilde ıslah evlerinden bırakılıyor.

Aksi halde eğitimi almadan bırakılan suçlular işlenen suçu yineleme davranışı geliştiriyor (Tarhan, 2017).

Her birey 12-14 yaş arası dönemde formel operasyonlar geliştirir ve bunlardan biri tümevarım metodudur. Çocuk akıl yürütme ile yaşadığı deneyimleri tümevarım ile algılar ve birey akıl yürütme yöntemlerini 14 yaşından sonra kullanarak yetişkin bir birey gibi zihinsel etkinlik gerçekleştirir. Piaget'e göre, çocuk formel olayları etkileşim ile gerçekleştirir. Çevreden ve aileden gerekli uyarım ve teşvik ile çocuk toplama uyum sağlar, gerekli uyarımı göremeyen çocuk yabancılaşma hisseder ve bu tip düşünmeden uzaklaşır (Akt. Cüceloğlu, 2014). Gerekli uyarımlar ile çocuk desteklenir. Çocuk sosyal destekten yoksun bırakıldığında iletişim ve gerekli olan sosyal duygusal yakınlık kurulamayacaktır. Çocuğun kurmak istediği bu doğal iletişim aile içinde kurulur ve tüm yaşam boyu çocuk için önemlidir. 1762'de Rousseau, Emile adlı kitabında, çocukların doğal dürtü (impulse) ve arzularının, eğitiminin temelini oluşturduğuna değinmiştir (Yavmorriuzer, 2018).

Morrison (1973), Primavera (1974) tarafından benlik saygısının bireyin gelişimine ve kişiliğinin oluşumuna etkilerinin çocukluk döneminde gerçekleştiğini göstermektedir. Öz saygı düzeyi sağlıklı bir birey için önemli rol oynamaktadır. Öz- saygı kişinin ruhsal olarak etkin kılınmasını sağlar. Öz saygı duygusunun yüksek olduğu kişi topluma uyum sağlama davranışını yapabilmektedir. Kişisel başarı ve mutluluk topluma katılımın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Güçray, 1989). Bu sebeple toplumda yer edinmiş kişilerin kendini olduğu gibi algıladığı ve sosyal yönden iletişim başarılarının ve empati düzeylerinin yüksek olduğu yapılan çalışmalarda gözlenmiştir.

Bir insanın sahip olduğu benliğini algılama biçimini anlatan benlik kavramı, kişi tarafından kendisinin algılanışını ve nasıl değerlendirildiğini yansıtır. Kişinin kendini eksik ya da fazla olmadan vardığı noktaya benlik kavramı denilmektedir. Rogers, benlik kavramının kişinin yaşadığı ortamla uyum içinde olması gerektiğini belirtmiştir. Kendine değer verme duygusu kişinin yaşamına devam ettiği ortamda deneyimlerinin hayal kırıklığı ya da mutlu eden yaşantılar olması açısından değişiklik gösterdiği ifade edilmiştir (Akt. Tukuş, 2010).

Sosyalleşme, bebeğin ilk 3 ayında nesnelere ve bireyler arasındaki farkı görmesiyle ve bunlara tepkiler vermesiyle başlamaktadır. Bu evrede çocuğun duyu organları sesleri duyma konusunda ve ayırt etmede ve nesnelere hareketlerini kavrayacak kadar gelişmiştir. Bu dereceden sonra çocuk toplumsal kavramalara ve öğrenmelere açık konuma gelmektedir. Bebek bulunduğu ortamdaki duyduğu mutluluğu gülümseme, el hareketi ve bacaklarını çırpma hareketleri ile belli eder. Üçüncü ay ile birlikte bebek sosyalleşmeye başlar. Bebek birlikte olduğu insanlarla iken mutlu yalnız kalınca üzülmeğe başlar. Bebek bir yaşına kadar anne ile bağlıdır ve ona ‘güven’ temelli ilişki ile bağlı olması gerekir. Süt verev bir annenin sevgi ve güven duygusunu çocukla paylaşması durumu doğumla başlar. Süt veren bir annenin sevgi vermemesi durumunda çocuklar saldırgan, nörotik ve uyumsuz olmaktadır (Yavuzer, 2018:78).

Anne ile bebek göz teması kurarak iletişim gerçekleştirir. Bu iletişim bebeğin diğer bireylerle ilişki kurmasında ilk basamak görevindedir. Anne ve bebek arasında bu etkileşim olabilmesi annenin psikolojik ve biyolojik bir uyum ile çocuğuyla iletişimini kapsar. Bebeğin katılımı ile duygusal uyum artışı görülür. İki taraf için de olumlu psikolojik durumların yaşanması bağlanma sürecinin aktif hale geldiğini göstermektedir (Schare 2003; Akt. Yeniacun, 2018). Empati duygusunun temelinde anne ile kurulan 0-2 yaş arasındaki dönemde kurulan bağın önemi kanıtlanmıştır. Güvenli bağlanma köprüsü anne ile çocuk arasında kurulması gerekir. Çocukların benliklerini tanıyabilmesi ve karakterlerinin devamlılığı için gerekli kişilik yapıları için güvenlik duygusu önemlidir. Bu duygu yetişkinlik döneminde sağlıklı iletişim için gerekli görülmektedir.

Çocuklar için empati 0-1 yaş arasındaki dönemde bütüncüdür. Çocuk karşısındaki kişi ve kendi duygusu arasında fark yoktur, ağlayan birini gördüğü zaman çocuk da ağlayacaktır. Bu dönem empatisi ‘global empati’ olarak ifade edilmiştir. İnsan doğduğu anda empati duygusu ile doğmuştur, empati bir yetenek olmamaktadır. Empatisizse, kişinin empati gelişiminin sağlanmaması ve empatiden yoksun bırakılmasıdır. Çocukta empati gerekli özen gösterilirse güçlenir (Tarhan, 2017: 211).

2.1.1 Benlik (self) ve benlik saygısı (self- esteem) ,

2.1.1.1 Benlik (self/kendilik) kavramı

Benlik, yaşam boyu gelişen, değişen ve yaşantılar neticesinde şekil alan bir kavramdır. Kişinin yaşadığı psikolojik ve sosyal değişimler sonucunda farklılaşmakta ve bireyin hayatında ne olduğunu ve ne olacağını birleşiminden bir araya gelir. Benlik, yaşam sürecinde daima kendini yenileyen ve tamamlayan bir kavram olmaktadır (Santrock, 2012; Şereflioğlu, 2018).

Benlik, bireyin doğumundan başlayarak kazanılan ve yaşam boyu devam eden fizyolojik psikolojik ve zihinsel olarak kendisi ile ilgili olarak geliştirmiş olduğu düşüncelerin bütünüdür. Bireyin kendisi hakkında sahip olduğu tüm düşünsel süreçler, algılar bütünü ve yaşam şekli olarak tanımlanabilir. Kişilerin kendisi hakkında zihinlerinde tasarladıkları görüntü bütünü olarak ifade edilebilir (Aslan, 1992; Cüceloğlu, 2014). Kişi kendi benliğini kabul eder, hayatındaki uyumsuzlukları fark edip, çevresindeki tüm uyarıları farkına varıp kendilik ile uyumlu bir şekilde organize olup ona göre davranması sonucunda başarılı bir benlik kavramı oluşur (Şereflioğlu, 2018)

Benlik kavramı (self concept), insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış şekli olarak ifade edilebilmektedir. Kişinin kendi bedeni ve zekâsı ile tüm kabiliyetleri ve içindeki cevher olarak da tanımlanmaktadır (Temel, Aksoy, 2001). Benlik, kişinin kendini algılayışındaki tüm yönleri kapsar. Kişinin mental ve fiziksel olarak varlığının idrak edilmesi ve kişi tarafından değerlendirilmesi benlik kavramını oluşturmaktadır. Kişi sahip olduğu benlik ile çevresine karşı tepkide bulunur. Kendisi hakkındaki değerlendirmeleri ile uyumlu benlik geliştiren birey çevresiyle de uyumlu davranış geliştirir. (Kulaksızoğlu,2004).

2.1.1.2 Benlik saygısı (self- esteem)

Benlik saygısı düzeyini belirlemek için kişinin sahip olduğu tüm olumlu ve olumsuz yönler ile sahip olmak istediği benlik arasındaki fark ile ilişkili metot izlenir. Benlik saygısı düşük olan bireyin kendini olduğu gibi kabul etmediği ve hayali benlik kurarak ona sahip olduğu düşünülebilir. Benlik saygısı, Nuttal'a göre çocuklarda kendini şu şekilde gösterir;

- Sosyal ilişki kurmak onlar için kolaydır.

- Yeni deneyimlere açıktırlar.
- Davranışlarını kontrol edebilirler.
- İş birliği yapabilir ve yaşlarına uygun rolleri gerçekleştirebilirler.
- Yaratıcı olmayı severler ve fikirlerini ifade edebilirler (Göktaş, 2008).

Birey, benlik saygısına sahipse karşısındaki insana karşı saygı duygusu besleyecek, kararlarına ve kendi kişiliğine de saygı duyacaktır (Mckay, Farning, 2000). Benlik saygısının sağlıklı aile ortamında gelişmesi ile çocuk toplumdaki kişilere karşı özenli davranışlar sergiler. Kendilerini kanıtlama donanımına sahip, problemlerle başa çıkma yeteneği olan ve saldırganlığı denetleme mekanizmasına sahip olan çocukların benlik saygısı yüksektir. Ayrıca eğitim hayatında başarılı olan çocuklar benlik saygısı yönünden gelişmiştir (Özkan, 1994).

Coopersmith (1974)'e göre, birey yaşam içerisinde kişilik geliştirir ve kişiliğiyle uyumlu olacak şekilde benlik tasarlar. Benliği toplum tarafında kabul gördükçe bireyin benlik saygısı artmaktadır. Doğumdan itibaren sahip olunan benlik kişinin önemli parçasıdır ve beslendikçe ilk çocukluk döneminde olumlu bir şekilde ilerleme kaydedecektir. Yüksek benlik saygısına ulaşmış kişiler bir işe başlama ve sürdürme konusunda kararlı ve sonuçlarını kabullenicilerdir. Bununla birlikte benlik saygısı yüksek olan bireyin hayata karşı tutumu ve bekledikleri onu tutarlı davranışlara yönlendirir. Yüksek benlik saygısı duyan birey sosyal ortamlarda bulunmakta yaratıcı davranmakta ve bağımsız olmaktadır. Düşük benlik saygısına sahip olan birey ise sosyal ilişkilerden kaçınır güvensizdir ve bağlanma korkusu yaşamaktadır. Bununla birlikte benlik saygısı düşük olan birey saldırgan tutumlara yönelmiş ve depresyona yatkın kişiler olmaktadır. Toplum tarafından hoş olmayan davranışlarda bulunma eğilimi olan bu kişiler kaygı düzeyi yüksek bulunmuştur. Dış dünyadan kopukturlar. Yakın ilişki ve arkadaşlık kuramazlar ve kendilerini ifade etmekte güçlük çekerler. İletişim kurma problemleri yaşarlar (Akt. Çankaya, 2007). Bireyin kendisine ilişkin algıladığı yeterlilik ve değerlilik duygusu benlik saygısının temelini oluşturur. Benlik araştırmalarının öncüsü olarak kabul edilen William James (1890), nesne olarak benlik kavramının kendine ait tüm tutumların teraziye girmiş durumudur. En geniş anlamıyla benlik saygısı,

bireyin kendisini gururlu, başarılı ve değerli olarak değerlendirmesi olarak tanımlanabilir (Akt. Özkan, 1994).

Coopersmith' e (1967) göre özsaygı; bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli olarak algılama derecesidir (Güloğlu, Aydın, 2001). Birey kendini olumlu algıladığı sürece kendini sevecek ve pozitif duygular temelli yaklaşımı ile çevresine karşı hoş tutum sergileyecektir.

Düşük benlik saygısı depresyona işaret etmektedir. Yitirilmiş benlik saygısı kişinin ruhsal çöküntü yaşamasına ve bununla birlikte daha da benlik saygısını yitirmesine sebep olmaktadır. Azalmış benlik saygısına sahip olan bireyler damgalanma ile daha da olumsuzluk deneyimlemekte ve daha da çıkmaz bir döngüye kapılmaktadırlar. Benlik saygısı bir çocuğun davranışlarının dışı olumlu yansıması için önemlidir.

Benlik saygısı ne kadar yüksek ise kişinin kendi kapasitesine dair beklentileri de yüksek olacaktır. Kişiler benimsedikleri olumlu tavır neticesinde elde ettikleri başarıları ile kendilerini kabul ederler ve ulaştıkları sonuçlara güven duyarlar. Benlik saygısı yüksek olan kişi benimsediği fikirlerini savunur ve farklı fikirlere açık olup önemser ve yeni fikirleri dikkate alır (Akt. Dilek, 2007).

Benlik saygısının gelişiminde önemli olan dört etkeni Coopersmith şöyle sıralamaktadır:

- Bireyin, yaşamında önemli bir yere sahip olan bireylerden gördüğü ilgili kabul edici ve saygılı muamelelerin derecesi.
- Kişinin, başarılı konumu ve sahip olduğu durum.
- Bireyin, başkaları tarafından kendisi için yapılan değerlendirmelere nasıl tepki verdiği.
- Bireyin, başkaları tarafından kendise konulan ve kendi istediği amaçlara ulaşım ulaşmaması (Akt. Bilgin, 2001:24).

Çocuk tüm bu etkenlere bağlı olmak üzere sağlıklı benlik saygısına sahip olabilmektedir. Sağlıklı benlik ile çocuk toplumsal ilişkilerinde karşılaştığı tüm iletişim ortamlarında ilişkilerine empati ile yön vermektedir.

James'e göre benliğin uzantılarının kaynağında benlik saygısı vardır. Bireyin ailesi, arkadaşları, sahip olduğu maddi manevi değerler, bireyin bedeni

kendisine ait olan her şeyin bütünü benlik kavramıdır. Bu değerler kişinin algısında yükseldikçe bireyin benlik saygısı bununla birlikte artacaktır. Bireyin sahip olduğu değerler azaldıkça paralel şekilde benlik saygısı azalır. Bireyin sahip olduğu benlik saygısı üzerinde toplumsal bir etki olduğu ve bu etkinin toplumun kabul ettiği davranışlar ve onayladığı ve kabul görülen başarılar ile kıyaslandığında olumlu etki ile artacağını kişinin bu tutumu onun olumlu benlik saygısı ile bütünleşeceğini ifade etmiştir.

Algılan toplumun verdiği değer kişinin kendi özüne ait tüm yönleri kabulleniş ve sosyal iyi oluşla ilgilidir

2.1.2 Benlik saygısı kavramı ile ilgili yapılan araştırmalar

Ülkemizde yürütülen bir çalışmada benlik saygısının obez bireylerde, obez olmayan bireylere göre anlamlı oranda düşük olduğuna ulaşılmıştır. Aşırı kilolu olanların benlik saygısı, normal kilodaki bireylerin sahip olduğu benlik saygısından düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Obezite ile olumsuz beden algısı arasındaki ilişki incelenmiş ve obez bireylerin, beden algısı olumsuz olarak tespit edilmiştir. Bu durum kişilerdeki benlik saygısını olumsuz etkilediği bulgular arasındadır. Obez kadınlarda yapılan araştırmalar neticesinde, olumsuz beden algısının bireyin sahip olduğu gerçek ağırlığından çok beden ağırlığını nasıl algıladı ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (Telatar, Öner, Hamurcu, 2015).

Benlik saygısının farklı etkileşim örüntüsü örneği sergileyen ailelerle ilişkisini ortaya koymak için yapılan çalışmada Benlik Saygısı Ölçeği, 'Kendini Toparlama Gücü Ölçeği' ve 'Annem ve ben' ölçekleri kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan tepkisellik ölçümü ile, anne babadan alınan sıcaklık, psikolojik ve davranışsal yönlendirme, kurallar koyma ya da yol gösterici olma, bireyin akademik ve sosyal başarısı belirlenmektedir. Belirlenen özerklik ve psikolojik yönlendirmede bulunan ailelerde yetişen bireylerde psikolojik dayanıklılık ve benlik saygısı ilişkisi karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, davranışları anneleri tarafından karar verilen bireylerin benlik saygılarında düşüş olduğu bulunmuştur (Akça, 2012).

Yapılan çalışmada, benlik saygısının; durumsal ve sürekli kaygı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bu çalışma sonucunda, bireyin sahip olduğu benlik

saygısı, durumluk ve sürekli kaygı duyma düzeyi arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Çalışma için ön görülen bağımlı değişken ile sosyo-demografik değişkenlere göre, katılımcıların benlik kaygısı, durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyleri arasında ilişkiler incelenmesi ile medeni durum, çocuk durumu, statü ve meslekte bulunma süresi değişkenlerine göre, evli olmayanların evli olanlara, çocuksuzların çocuklulara, kadroluların sözleşmelilerden oransal olarak anlamlı yüksek benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur (Kutunis, Tunç, 2013).

Aliyev & Kalgı (2014), yaptığı çalışmada ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin utangaçlık ve benlik saygısının yordayıcı etkileri araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçları ise şöyledir; utangaçlığın, benlik saygısını yordamaması, annenin eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyi ile cinsiyet sosyo- demografik değişkenlerin utangaçlık ve benlik saygısının etkileyici faktörleri olmamaktadır. Utangaçlığı faktör olarak çocuğun babasının öğrenim durumu belirlenmiştir.

Ergenlerde sosyal görünüş kaygısının, bireyin benlik saygısı ve mükemmeli isteme tutumu ilişkisinin incelendiği çalışmada, 14- 18 yaş aralığındaki lise öğrenimine devam eden ergenler incelenmiş ve benlik saygısının düştüğü bireylerde, sosyal görünüş kaygısı ve mükemmeliyetçiliğin arttığı ortaya koyulmuştur. Benlik saygısının gelişmesi açısından dönemsel olarak ergenlik çağına önemi bilinmektedir (Dubois ve Tevendale, 1999; akt. McClure ve diğerleri, 2010). Bu sebeple ergenlik çağı benlik saygısının gelişimi için izlenmesi gerekir. Bu dönemde bedenindeki değişimlerin arttığı ve bireyin bu değişimleri nasıl algıladığı önemini korumaktadır. Bedenini olumlu algılayan bireylerin benlik saygılarının da olumlu olduğu gerçeği araştırmalar neticesinde görülmüştür. Bununla beraber olumsuz beden algısı düşük düzeyde benlik saygısını işaret etmiştir (Ağırnaslıgil ve Amuk, 2018; Amil ve Bozgeyikli, 2015; Hamarta ve Kozan, 2017; Kılıç ve Karakuş, 2016; Mastro ve diğerleri, 2016; Voelker ve diğerleri, 2015; Akt. Çelik ve Şenay Güzel, 2018).

2.1.3 Anne Baba Tutumu

Toplumların en küçük ve kutsal değer gören ve bireylerinin sıkı sıkıya bağlı olduğu her bireyin hal ve ödevlerinin bulunduğu, belli amaçları olan kişilerde oluşan yapı olarak tanımlanabilir. Aile ait olduğu kültürün gelenek ve

göreneklerini barındırır. Aile kavramı kuşaklar boyu nesilden nesile devamlılığını sağlama görevi görmektedir. Aile kurumu her tarihte insan topluluklarının oluşumlarını sağlama görevi görür. Bireylerin yaşamaları, barınma sağlama ve beslenme sağlar, toplumsal birimdir (Dilek,2007). Birey ailesinden gördüklerinin analizi sonucunda belli davranış örüntüleri geliştirmektedir.

Çocuklar, dünyadaki her canlıdan daha fazla ilgiye ihtiyaç duyar ve korunma gereksinimi vardır. Yeni doğan bir bebek, gözünün açtığı ortamdaki insanların ve en önemlisi annesinin tüm olumlu ve olumsuz tepkileri ile karşılaşır ve tepkiler bebek için yaşamı boyunca hayatında iz bırakacak etkiye sahiptir (Geçtan, 2011). Yaşanılan tepkiler bebeğin benlik oluşumunda etkiye sahip olmaktadır. Freud' a göre yeni doğan bebek farklılaşmalardan geçerek kişiliğini ve benliğini geliştirmektedir (Cüceloğlu, 2014). Yaşanan durum ve andan bağımsız olarak var olan kişilik, psikolojik ve sosyal yönden davranış farklılıkları ve özellikleri gösterir, süreklilik gösterir (Linda, 1999). Benlik ve kişilik, bireyin sahip olduğu tüm olumlu ve olumsuz yanları, mizacıdır. Sağlıklı gelişen benlik duygusu kişinin dış dünyada karşılık bulan tutumlarında kendini gösterir. Aile ortamı benliğin çocukta sağlıklı gelişimi için etkileri olmaktadır.

Kişiliğin öznel durumu benlik olarak tanımlanabilir. Kişi kendisi hakkında ve dünyadaki konumu hakkında benimsediği yargıların tümü olarak ifade edilebilir (Akt. Aydoğan, Özbay, 2012). Bu sebeple çocuğun benlik saygısı için gerekli aile ortamı sağlanması gerekir. Sadece koşulsuz sevgi (unconditional love) içinde yetişen bireyler olumlu benlik bilinci geliştirmektedir (Cüceloğlu, 2014). Öyleyse benlik gelişimi, alınan saf ve karşılıksız sevginin aile içinde yaşanması ile karşılanır. Çocuğun, psikolojik ve sosyal yönden gelişiminin okul öncesi dönemde en fazla olduğu ve çocuğun sosyal öğrenmelerinin temeli atıldığı ailede çocuğun başkalarını taklit eğiliminin en yüksek olduğu evredir. Çocuğun sosyalleşmesinin temelleri atıldığı ailede toplumun benimsediği değerlerin çocuğun hayatına katılımı da aile içerisinde gerçekleşir.

Çocuk ailede gördüğü tutumlar neticesinde ailede konumunu belirler. Anne babanın, çocuğun ailede kendine yer bulmasında davranışları önemlidir. Ana-baba çocuk arasındaki bu etkileşim sosyalleşmenin ilk temellerinin atıldığı çocuğa yeni deneyim fırsatları aile ortamında çocuğa sağlanır. Çocuk birey

olmayı ve sosyalleşmeyi öğrenirken kendisine rol model olacak birini aile içerisinde seçmekte ve bu kişi anne, baba, kardeş ya da dayı, teyze olabilmektedir. Aile fertlerinden birinin yanlış tutumları ve alınan model oluşu sebebiyle çocukta kötü davranış gelişebilmektedir (Yavuzer, 2018, s.132).

Güven duygusu, toplumsal etkileşimin olduğu, sevgi ve saygının var olduğu ve dengeli bir yaşam sunan aile ortamında yetişen çocuklar gelişimleri için gerekli olan tüm yaşantıları ve duyguları deneyimlemektedirler. Çocuğun, gelişmeye devam ederken etkinlikleri anne ve baba tarafından engellenebilir, bunun sebebi olarak anne babanın çocukluk dönemindeki eksiklikleri deneyimlemiş ve çocuğunun sahip olduğu dönem imkanlarına bilinç dışı kıskançlık beslemesi olmaktadır. Bazı ailelerde çocuğun engellenmeleri otorite tarafından çok daha fazla olmaktadır. Bir kısım ailelerde durum tam tersi olarak karşımıza çıkar. Çocuğun ihtiyacı olan sınırları hafife alıp çocuğu sınırsız bir ortamda yetiştirirler. Çocuklarına katı sınırlar koyan ve dar olması kadar iyi çizilemeyen sınırlar gerekli ana baba desteğinden yoksun kalmakta ve çocukta baş kaldırmaya, toplumda kabul görmeyen davranışlar gözlemlenmektedir (Geçtan, 2011, s.42-43; Yavuzer,2018). Baumrind (2005), ana-baba tutumları üzerinde kapsamlı araştırmalar yapmıştır. Bu yapmış olduğu araştırmada demokratik, otoriter ve koruyucu olmak üzere üç tip ana-baba tutumu belirlemiştir. Kuzgun (1999) tarafından yapılan ana-baba tutumlarıyla ilgili çalışmada da benzer olarak demokratik, otoriter ve koruyucu ana-baba tutumları belirlenmiştir. Otoriter ana-baba tutumu, çocukla tartışmadan, anlaşmadan, isteklerini dikkate almadan, ana-baba tarafından belirtilen kural ve emirlerin çok katı bir şekilde uygulanmasıdır (Ekşi, 1998). Koruyucu tutumu içindeki ana- babalar, düşmanca bir çevreye karşı çocuklarını koruyan ana-babalar olarak tanımlanmaktadır (Whirter ve Acar, 1984). Demokratik ana-baba tutumu çocuklarına sorumluluk verdiği gibi onların bağımsızlığına da önem veren bir anlayışın ürünüdür (Kuzgun, 1999).

Anne baba tutumlarının çocuk üzerindeki etkileri muazzam öneme sahiptir. Çocuğun yetiştiği tüm iletişimi sağladığı aile ve yakın çevresi çocuk üzerinde davranış kazanılmasına ve davranışın devamlılık hale gelmesinde etkisi olmaktadır ve bu sebeple ailenin tüm tutumlarını incelemek ve anlamak gerekmektedir. Ailede tüm bireyler çocuğu aynı derecede etkilemez, çocuk ve

aile bireyleri arasındaki bağına göre etkileme olmaktadır. Çocuğun davranışlarında etkileme oranı önemlidir ve çocuğun yaşı da o derece önemlidir. Yaşı küçük olan çocuklar aile bireylerinden çok etkilenmekte fakat yaş büyüdükçe davranışlarda arkadaşların etkisi artmakta ve aile dışındaki bireylerin etkilemeleri fazla olmaktadır (Yavuzer,2018, ss:135).

2.1.3.1 Demokratik anne baba tutumu

Anne baba tutumlarından demokratik tutumu sergileyen çocuğa destekleyici, hoşgörü ve güven veren bir yaklaşımdır ve bu tutum diğer tutumların vereceği hasarı çocuğa vermez, sağlıklı ve başarılı bir ebeveyn tutumudur (Çağdaş, 2002).

Demokratik anne babalar çocuğun kişiliğine ve isteklerine saygı göstermekte, özerk davranmasına izin vermekte, yaşına göre kendisiyle ilgili bazı kararlar alması için onu teşvik ederek deneyim kazanmasını sağlamaktadırlar (Eldeleklioğlu, 1999).

Demokratik tutum sergileyen anne babalar çocukları için kişilik gelişimlerini destekleyecek davranışlar ile çocukların kendi kararlarını vereceği ve onların kararlarına saygı duyup gerekli akıl vermeler ile uygun davranışlar için çocuğu desteklerler. Çocuğuna saygı duyup onun gelişimine uygun olarak davranışlarda bulunan demokratik tutumdaki ebeveynler her çocuğun kendine özgü gelişimi olduğunu bilmektedir. Aile içinde çocuğa destek sağlayan ortam gereken özeni çocuğa aktarır. Anne baba çocuğa sevgi besler ve bunu çocuğa yansıtır bu sevgi saf ve karşılık beklemeksizin çocuğa sunulur. Çocuk böyle bir ailede anne-babanın sevgi ve desteğinden mahrum olmayacağını bilmektedir. Sevgi bir yaptırım aracı olarak kullanılmaz. Çocuğa aile içinde eşit haklar tanınmıştır. Fikirlerini açıkça ifade etmesi desteklenir ve bu konuda cesaretlendirilir. Demokratik anne baba çocuğuna yaklaşımı arkadaşçadır ve ona sevgi sunar.

Çocuk yargılanmayacağını ve düşüncelerini ifade etmekte özgür ortam ile içerisinde sağlanmış olur. Demokratik anne ve baba çocuğuna değer verir ve sevgisini çocuğuna bir şeyleri yaptırmak için kullanmaz. Katı kurallar ve çocuğu mutsuz eden davranışları uygulamaz. Çocuğa eşit haklar eşitlikçi ve demokratik ailelerde verilmektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

Anne baba çocuğuna rehberlik eder ve yeteneklerine uygun ortam sağlar. Anne babanın tutumları çocuğa karşı açık ve nettir. Bu ortamda yetişen çocuklar sorumluluk sahibi, sosyal açıdan dengeli ve güvenilir, çocuk mutludur, kurallara ve otoriteye saygı duyan çevresiyle olumlu, uyumlu iletişimler gerçekleştirmektedir (Yavuzer, 2004). Demokratik tutumu benimseyen ailelerde çocuklar farkındalık düzeyi gelişmiş, kendini ifade edebilen ve özdenetim etkinliği kurabilme faaliyetini yürütebilmektedir (Piaget, 2017)

Önceden kuralların belirlendiği ve özel alan sınırlarının çizildiği aile içerisinde birey hangi davranışı yapacağını ve hangi davranışı yaparsa cezalandırılacağını bilir. Demokratik ailelerde çocuk anne ve babadan bağımsız olarak onlardan ayrı birey olarak kabul edilir. Çocuk biricik ve tek olduğu ayrı ve bağımsız bir kişilik olduğunu ve tüm yönleriyle değerli olduğunu hisseder. Aile içerisinde bireyler birbirine saygı duymaktadır. Çocuğa sunulan alan içerisinde çocuk kendine ve ailesine karşı güven duygusunun temellerini atar. Bu durumu deneyimleyen çocuklarda demokratik anne babanın kazanımı olarak ilişkilerde güvenli bağlanma gerçekleştirir (Tuzcuoğlu, 2004, s. 56).

2.1.3.2 Baskıcı- otoriter anne baba tutumu

Anne baba baskıcı tutum ile çocuğa karşı otorite figürü olmaktadır. Anne- baba ve çocuk arasında hüküm süren duygu çocuğun korkusudur. Çocuk, anne ve babasına karşı korku duygusu beslemekte ve bu tutumda çocuğun kurallara bağlı kalması, kurallar içerisinde yaşaması istenir. Bu durumda çocuğa öfke duymasına sebep olmaktadır. Çocuk farklı alanlara yansıtmaktadır. Yetişkinlik dönemine geçişte kural tanımaz davranışlarda bulunabilir. Bu tutumla yetiştirilen bireylerde gözlemlenen hastalıklardan biri de kaygı bozukluklarıdır. Bağımsızlık ve girişkenlik özelliklerinin gelişmeye başladığı 1-6 yaş arası dönemde, çocuk utanç ve suçluluk duygularını yoğun olarak yaşadığında kişilinde silik bir yapı geliştirebilir.

Suçluluk duygusunu yoğun olarak yaşayan bireyler obsesif kompulsif ve paranoid kişilik özelliği göstermeye yatkınken, utanç duygusunu yoğun olarak yaşayan bireyler depresif kişilik özelliği göstermeye yatkındır. Bu tutuma sahip ebeveynler çocuğuna fiziksel ceza verdiğinde, çocuk karşılaştığı durumlara saldırgan tutum sergileyebilir (akt. Kılıç, 2018).

Aşırı otoriter ebeveynler sevgilerini göstermemeyi seçerler. Gereğinden fazla kuralcıdırlar. Çocuğun varoluşsal alanının sınırları çok nettir. Çocukların kurallara uyup uymadığı sürekli denetlenir ve sürekli denetlenen çocuk hangi davranışın hangi tepkiyi alacağını bilemez (Yavuzer, 2004) Bu tutumu benimseyen anne babalar, çocuklarının kendilerinden farklı bir birey olduğu inancında olmamakta ve çocuğun bağımlı bir kişilik olarak yetişmesine sebep olmaktadır. Çocuğa karşı gösterilen baskı bu tutumun en belirgin özelliğidir (Şendil, 2003). Aşırı otoriter ebeveynler çocuklarını sürekli eleştirirler. Çocuklarının birey olduğunu kabullenmeden çocuğu belirli kalıplar içerisine sokmaya çalışırlar. Aşırı otoriter ebeveynler çocuklarını toplum içerisinde küçük düşürürler, rencide ederler. Çocuk kendini ezilen olarak hissederek büyür. Bu nedenle çocuk tümüyle kendisini kaybeder ya da aşırı silik bir karakter olarak hayatına devam eder. Çocuğun bu baskılardan kurtulmaya çalışması demek, yeni ve daha ağır baskıların geliyor olması demektir. Kıskacıdan kurtulamayan çocuk ya denemeyi bırakır ya da tek bir hamlede kıskacı kırarak uzaklaşır (Yavuzer, 2004, s. 35).

Anne babanın otoriter tavrı neticesinde uygulanan cezalar çocuğun vicdan gelişimini olumsuz etkilemektedir. Çocuğun suçluluk duygusuna sahip olmasına neden olur. Çocuk, otoriter anne babanın uyguladığı cezalara karşı öfke ve korku duyar. Böyle bir ortam çocukta öz saygı gelişimini olumsuz etkilemekte ve çocuk anne ve babasına bağımlı duruma gelmektedir (Çağdaş, 2002:150).

Anne baba tutumunun baskıcı- otoriter olduğu durumlarda, çocuğun mizacı ve istekleri önemsenmez. Aile bu tutumu sergilediğinde kendi isteklerini ve hayattan beklentilerini ön planda tutar ve kendi isteklerini yapmayan çocuğa orantısız cezalar ile cezalandırmaktadır (Akt. Yeniacun, 2018). Anne tutumları çocuğun davranışının şekillenmesinde önemlidir ve verilen cezalar çocuğun benlik saygısını zedelendirir.

Benlik gelişiminin, ket vurulduğu çocuklarda agresif tutumlar gelişir. Benlik saygısı düşmektedir (Sezer, 2010).

2.1.3.3 Koruyucu istekçi anne baba tutumu

Koruyucu ve istekçi, anne baba tutumunda, ebeveyn çocuk üzerinde hakimiyet kurar ve aşırı koruyucudur. Çocukların deneyimleme imkanı olmamakta ve

hayatı yeterince öğrenemeyen çocukların tüm bilgi ve tecrübeleri anne babanın söylemleri ile sağlanır. Her konuda müdahaleci olan ebeveyn tutumu çocuğun kendine güvenine ket vurmaktadır. Bu ortamda yetişen çocuklar daima yönlendirmelere göre hayatı idame ettirirler, hayatı öğrenmekte geç kalırlar (Navaro, 2003).

Anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla özen ve kontrol altında tutması şeklinde ifade edilmektedir. Bu ortam çocuğun bağımlı kişilik geliştirmesine ve bu bağıllığı hayatı boyunca sürdürmesine neden olmaktadır. Çocuk kendine güvenmez ve başkalarına güven duymaktadır (Yavuzer, 2018).

Bu tutuma sahip ailelerin karakteristik özellikleri şunlardır:

- Çocuk ile aşırı ilgilenme, çocukla ilgili her şeyi kendilerinin yapması gerektiğini düşünme,
- Çocuğa olan aşırı sevgi ve denetim yüzünden çocuğun kendine özgü bir yaşamının olmasına izin vermeme,
- Çocuklarının her şeyi kendilerine sormalarını bekleme, bilgileri dışında hiçbir şeyin olmasına izin vermemedir (Toksöz, 2010, s. 29).

2.1.3.4 Ebeveyn tutumları ile ilgili araştırmalar

Anne baba tutumu, anne ve babanın, çocuğuna karşı beslediği tüm davranışları ifade etmektedir. Tutumu oluşturan farklı kavramlardan bahsetmek mümkündür. Bunlar; çocuğa yönelik ses tonu, bedeli, çocuğa gösterilen dikkat ve özen, çocuğa yöneltilen ilginin niteliği olmaktadır (Bornstein & Zlotnik, 2009).

Eisberg ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada anne babanın yaşamın ilk yıllarında çocuklar üzerinde büyük etkisi olduğu ve olumlu destekleyici yaklaşımlar ile çocuğun gelişmesindeki olumlu etkisi ortaya konulmuştur (Ogelman ve ark. 2013).

İzin veren ebeveyn, çocuğun dürtülerine, isteklerine ve eylemlerine karşı kabul edici olumlu bir şekilde yaklaşım benimser. Anne baba çocuğa kendisini davranışını şekillendirebileceği bir kaynak olarak sunar ve çocuğun kendi aktiviteleri için olanak tanır. Anne ve baba amaçlarını gerçekleştirmek için açık bir güç kullanmamaktadır (Baumrind,2005). Çocuğuna sert davranan ve ağır cezalar vererek çocuğun benliğini yaralayan anneler, çocuğun ruhsal

dinamiklerini zedelemekte ve duyarsızlık ile çocuğuna sosyal açıdan olumsuz rol model imajı çizmektedirler (Ogelman, 2013).

Türkiye’de yapılan bir çalışmada anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki değişkenler incelenmiştir. Aktaş (2011) de yaptığı araştırmasında algılanan demokratik anne baba tutum puanları arttıa benlik saygısının arttığı, algılanan koruyucu ve otoriter puanları arttıa ise benlik saygılarının azaldığı araştırma sonucunda bulgular arasındadır. Araştırmada Coopersmith Benlik Saygısı leği, ocuklar İçin Empati leği ve anne baba tutumlarını için Polat tarafından geliştirilmiş olan Anne Baba Tutum leği kullanılmıştır.

Demokratik tutumu benimseyen ailelerde gençlerin benlik saygısının yüksek oluşu ve aile ile iyi ilişki kuran, görüşlerinin değerli bulunduğu ve ailede söz hakkı olan gelerin kendilerine ve kişilere saygılı oldukları görülmüştür (Erbil ve ark. 2006). Gecas, Schwalbe (1986), araştırmasında, 128 aileye uygulanan ebeveyn tutumlarına ilişkin araştırmada erkek çocuklarında kızların öz değerlendirmelerine göre daha güçlü olduğu ve kızların öz değerlendirmeleri ebeveyn desteği ve katılımı ile daha fazla etkilendiği gözlemiştir.

Duru, (1995) yaptığı çalışmasında ebeveyn tutumları ve çocukta benlik saygısını incelemiştir. Araştırma sonuçlarında benlik saygısı yüksek olan çocuklardaki aile tutumunu demokratik olarak algıladıkları ve bunun benlik saygılarına olumlu yansıdığı, benlik saygısı düşük olan çocukların ise anne baba tutumunu otoriter olarak algıladığı görülmüştür.

Çocukların benlik algılarını anne baba tutumlarının ocuk tarafından nasıl algıladığının önemi olduğu gözlenmiştir. İsviçre’de yaşayan ve yaşları 12,13,14 olan çocuklar ile yapılan araştırmada, Bolognini ve ark. (1996) erkek çocuklarının kız çocuklarından daha yüksek oranda benlik saygısına sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Eisenberg (1998), araştırmasında empatideki cinsiyet farklılıklarının önemi belirtmiş ve bu konuda yapılmış birçok çalışmaya atıfta bulunarak sonucun yapılan çalışmalarla uygunluk gösterdiği analiz edilmiştir. Kadınların erkeklere göre daha empatik olduğu belirtmiştir. Empati gelişim düzeyinin anne baba tutumları ile ilişkili olduğu yapılan çalışmalarda gözlenmiştir

Üniversite öğrencileri ile aile türleri ve akademik performans arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın bulguları, demokratik aile stilinin öğrencilerin akademik başarıları ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir ve buna karşılık otoriter ve izin verici ailelere sahip çocukların akademik başarılarının ise negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (Tunç, 2002).

Tunç ve Tezer (2006) yapılan birçok araştırmanın ortak noktasının açıklayıcı/otoriter tutuma sahip ebeveynlerin gösterdikleri çift yönlü iletişim, gösterdikleri şefkat, psikolojik olgunluk ve özerk olmayı destekleme, bu tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının kendilik algılarını, benlik saygılarının ve olumlu bir benlik algısı geliştirmelerini teşvik ettiğini belirtmektedirler. (Aktaran, Doğruyol, 2018).

2.1.4 Benlik saygısı ve anne- baba tutumları arasındaki ilişki

Bireyin tüm yönleriyle kendini onaylaması ve içselleştirmesi ve kendine güven duyması şeklinde benlik saygısı tanımlanır (Salmivalli ve ark. 1999). Benlik saygısının farklı değişkenler neticesinde değişiminin incelendiği çalışmada 820 öğrenci ile gerçekleştirilmiş ve gelir düzeyi yüksek ailelerde, anne babanın demokratik olarak algılandığı, anne eğitim düzeyi yüksek olarak belirtilen bireylerin benlik saygıları da yüksek olarak gözlenmiştir (Baybek ve Yavuz, 2005). Coleman ve Hendry (1990), mutlu, sağlıklı ve üretken ve başarı eğilimi fazla olan kişilerin yüksek benlik algısının sahip olduğunu bu kişilerin zorlukların üstesinden gelmek için uzun süren çabalar sarf ettiği ve bireyleri kabul eden akran baskılarına daha az eğilimi olan kişilerdir.

Karamsar ve endişeli ayrıca geleceğe karşı umutsuz olan başarısızlık eğilimi olan bireylerin düşük benlik saygısına sahip olduğunu belirtmiştir. Benlik saygısı ve benlik kavramının ayrı olduğunu belirtmiştir. Benlik saygısını, benlik kavramını oluşturan değerler bütünü ve birçoğunun tüm şeyler hakkındaki hislerinden kaynaklanır.

Aile tutum algısı ile denetim odağı yönetme ve benlik kavramı arasındaki incelenen çalışmada McClure ve ark. (2010), 8. ve 9. Sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada ‘Çocuklar için İçsel- Dışsal Kontrol Ölçeği’ Harter tarafından ‘Ergenler İçin Benlik Algısı Profili Ölçeği’ ve ‘Algılanan Aile Stili Ölçeği’ Kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, otoriter ve izin verici tutumlara sahip

anne baba algısına sahip bireyler, demokratik anne baba tutumu algısına sahip bireylere göre düşük düzeyde benlik saygısına ve daha az içsel denetim odağına sahip olmaktadır (Üredi, 2005).

Çocuk, rol model aldığı ebeveynin davranışlarını yansıtmaktadır. Çocukların rol model aldıkları ve yetişme döneminde özdeşim kurdukları kişiler anne ve babaları olmaktadır (Tarhan, 2017). Çocuklar her ne kadar model alsada kendi benliklerinin sürdürmeye devam ederler. Çocuğun bir mizacı vardır ve tüm model almaları onun mizacına bir şeyler katar.

Her insan çevresine tepkide bulunurken algılama becerilerini kullanır ve insanı anlayabilmek için o insanın kişiliğini bilmek gerekir (Güloğlu, Aydın, 2001).

Bireyin kendisine ilişkin algıladığı yeterlilik ve değerlilik duygusu benlik saygısının temelini oluşturur. Benlik araştırmalarının öncüsü olarak kabul edilen William James (1890), nesne olarak benlik kavramının bireyin kendisi hakkındaki bilgisi ve kendine ait tüm tutumların teraziye girmiş durumudur. En geniş anlamıyla benlik saygısı, bireyin kendisini gururlu, başarılı ve değerli olarak değerlendirmesi olarak tanımlanabilir (Akt. Özkan, 1994).

Anne-baba, benlik saygısının çocukta oluşmasında özdeşim kurma ile rol-model olmaktadır. 8 yaşına gelene kadar çocukta benlik kavramı oluşmaz. Çocukluğun bu dönemine kadar birey kendilik durumundan habersizdir. Bu demek değildir ki çocuk bu döneme kadar hiçbir bilgi idrak etmez.

Yetişkinlik döneminde, bireyin sahip olduğu benlik saygısı üzerinde çocukluk dönemindeki kavrayışlar ve öğrenilenler önemli bir yer tutar. Öğrenmeler ise; aileyi, çevresindeki sevilen kişileri, anne babayı gözleyerek ve onların hareketlerini yorumlayarak meydana gelir. Çocukluk döneminden sonra bile (bilişsel ve kişilik teorilerine göre) çocuk, yetişkin bir birey olmadan davranışlarını değiştirme, kendini yansıtmaya ve kendisi hakkında bilince henüz ulaşmamıştır (Dilek, 2007).

2.1.5 Toplumsal boyutta benlik saygısı

Benlik saygısının az olduğu, sosyal ekonomik bağlamda, toplumsal cinsiyet ve gelişim dönemlerine göre bireylerde özellikle kız çocuklarında ve erken yaşlarda iletişim, sosyal ilişkiler ve kişiler arası hoşgörü, duyarlılık

azalmaktadır. Eğitim düzeyi yetersiz, yoksul ve dar gelirli ailelerden gelen kişilerin ihtiyaçların farkında olmayan bireyler olduğu araştırmalar sonucunda elde edilmiştir. Oysa bu durumlardaki bireylerin kùltùrler arası geçirgenliğin az olduğu ortamlarda kimlik ve benlik gelişiminde var olması gerekir. Yoksul olan geerlerde bilgisizlik, depresyon ve òfke gibi sorunların fazla olduğu ayrıca benlik değerlerinin yeterince gelişmediği araştırmalar sonucunda elde edilmiştir. Benliği yapıtaşları tüm git gellere rağmen hoşgörü içeren tutumlu bir inançlar ve değerler sistemi olarak ergenin benliğinde tekrar yükselmeye geçmektedir (Aktaş, Güvenç, 2006).

Öğrencilerin benlik saygısını arttırma çabalarının akademik performansı arttırdığı gözlemlenmiştir. Yetişkinlerde iş performansı benlik saygısı ile ilişkili olmaktadır. Mesleki başarıların pozitif arttırıcı olduğu gösterilmiştir (Baumeister, Campbell, 2003). Toplumsal boyutta incelenen bir diğer araştırmada ise öğrencilerin belik saygılarının artışı ile derslerde parmak kaldırma söz alma ile pozitif oranda değişim olduğu gözlemlenmiş çocukların benlik saygılarındaki artış ile toplum önünde konuşma ilişkisinin doğru orantılı olduğu bulunmuştur (Özkan, Özen, 2008). Bu çalışmada hemşire öğrencilerin alacakları hemşirelik eğitimlerinde benlik saygılarının gelişmesi kişiler arası iletişimin artmasına katkı sağlayacağı bulgular arasındadır. Yapılan çalışmalarda bireylerin kaygı düzeyleri arttıka benlik saygıları düşmektedir ve kaygı düzeyi arttıka bireylerin okul başarıları azalmaktadır (Başarır, 1990).

Yapılan çalışmalarda aile ile sağlıklı iletişimi kurabilen, aile içerisinde alınan kararlara katılan ve fikirlerine saygı duyulan, cinsiyet ayrımcılığının olmadığı aileleriyle konuşmaktan çekinmeyen ve demokratik ailelere sahip bireylerin benlik saygısının fazla olduğu gözlenmiştir. Ergenlik döneminde benlik saygısının, bireyin yaşadığı ortamın ve deneyimlerinin etkisi ile şekillendiği araştırma bulguları arasındadır (Erbil, Divan, Önder, 2006).

Benlik saygısının toplumsal varlığınsan söz ederken, toplumun en küçük ve önemli yapı taşı olan aile ilişkili olarak benlik saygısının öneminin varlığından bahsedilmelidir. Çocuk, anne ve babanın tutumu sevgi ve ilgisine, şefkat ve sıcaklığına ihtiyaç duymaktadır. Yıkılan yuvalar ile çocuğun bu ihtiyaı karşılanması güçleşmektedir. Ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı, çocukların var olabilmesi ideal aile tarafından gerçekleştirilir. Yapılan çalışmada, yüksek

düzeydeki benlik saygısı aile ile olumlu iletişimle gerçekleşir. Boşanmış ailelerde çocukların benlik saygısı azalmış ve kaygı düzeyi artmıştır (Serin, Öztürk, 2007).

Benlik saygısının psiko-sosyal uyumu araştırılması önemlidir. Saldırganlık tutumu ve olumlu- uyumlu sosyal tutumlar ergenlik döneminde saygısıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akrana bağlanma ve sosyal davranışlar ile doğrudan ebeveyn ve akarana bağlanma ile ilişkiler kız ve erkek ergenlerde benlik saygısı ile ilişkili bulunmuştur. Kız çocukları toplumsal rollere uygun olan sosyal davranışlar geliştirirken bu durum onların benlik saygılarını arttırıcı etkiye sahip olmamaktadır. Erkek ergen çocuklar olumlu benlik saygısını kendini güvende hissettiği ilişkilerde gerçekleştirir. Anne- baba ve akranlarıyla daha güvenli ilişkiler benlik saygısının gelişimine katkı sağlar (Bayraktar, Sayıl, Kumru, 2009). Toplumsal olarak incelenen benlik saygısı araştırmalarından kız ve erkek çocukları benlik saygıları arasında büyük farklılıklar bulunmamıştır. Yapılan çalışmada Roman öğrencilerin ailesiyle yaşayan ve yaşamayanlar arasında benlik saygısı ve sosyal destek arasında ciddi farklılıklar bulunmamıştır. Benlik saygısının çalışan annelerin çocukları ve çalışmayan annelerin çocukları arasında önemli değişiklik göstermediği bulgular arasındadır. Roman öğrencilerde benlik saygısı ile algılanan sosyal destek ve sosyal beceri düzeyleri arasında olumlu yönde, anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre, Roman çocukların sosyal beceri ve sosyal destek arttıkça çocuğun benlik saygısının da artacağı anlamına gelmektedir.

Çakar ve Karataş (2012), yaptığı çalışmada bireylerin benlik saygısı ile algılanan sosyal destek arasında olumlu etkileşim olduğu ve sosyal desteğin arttığı durumlarda bireylerdeki benlik saygısında da artış olacağı gözlemlenmiştir (Kayal, 2018).

Yapılan çalışmada, kişisel benlik saygısı, ırksal benlik saygısı ve kişisel etkinlik incelenmiştir. Amerika 'da yapılmış olan çalışmada bu üç faktörün birbiriyle ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte bu üç boyut farklı durumlar ile gelişir. Kişisel benlik saygısı aile ve yakın arkadaş çevresi ile algılanan tutumlardan oluşmaktadır. Siyahilerde ırksal benlik saygısı kişisel etkinlikler ile ilişki bulunmuştur. Bireysel başarısızlıktan ziyade ırksal ayrımcılığın, siyahlar

arasında düşük başarıya yol açtığı inancı, kişisel benlik saygısı ve kişisel etkinlik ile ilgili olmadığı sonucuna varılmıştır (Hughes, Demo, 1989).

Benlik saygısının toplum tarafından şekillenmesinde kişinin kendini nasıl gördüğü ve vücut yapısıyla ilgili bulunmuştur. Benlik saygısı, yeme tutumları ve egzersiz nedenleri ve vücut büyüklüğü ve şekli ile ilgili anketler 235 ergene uygulanmıştır. Tahmin edildiği gibi çok az kız çocuğu vücut ağırlığını olması gerekenden daha fazla olarak ifade etmiştir. Kızlar öz saygı ile vücut memnuniyetsizliği yaşamaktadır. Erkek ergenlerde ise sahip oldukları vücut memnuniyetsizlik benlik saygısıyla ilgisiz bulunmuştur (Furnham, Badmin & Sneade, 2002). Benlik saygısının kişinin görünüşü ile ilgili oluşu araştırmada elde edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin benlik saygısı ve sosyal zeka aşamaları ile cinsiyet arasında ilişki bulunmazken sosyal bilimler ve fen bilimleri alanlarındaki öğrenciler arasında sosyal beceri ve bunun benlik saygısıyla ilişkili olarak yüksek olduğu sosyal bilimler alanındaki öğrencilerin fen bilimlerindeki öğrencilerden empati, uyum ve kişiler arası ilişkiler için gerekli sosyal zekanın ve benlik saygısının yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Doğan, Totan, Sapmaz, 2009).

2.1.6 10-12 yaş arası sosyal duygusal gelişim

Sosyal ve duygusal gelişim, bebeğin annesi ve babası ile birincil bakım verme bağlamında ortaya çıkan bebeğin ilk iletişimi olmaktadır. Bireyi kendisinin ve başkalarının duygularını izleyebilme ve anlayabilme, aralarında ilişki kurabilme ve bilgiyi kişinin düşüncesine ve eylemlerine rehberlik etmek için kullanabilme yeteneği olarak tanımlanır (Salovey, Sluyter, 1997).

Yapılan çalışmada 6-11 yaş çocuklarının sosyal anksiyet ile sosyal ve duygusal işlevleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sosyal becerileri zayıf olan kız çocukları, anne ve baba tarafından iddialı ve sorumlu sosyal davranış alanlarında sosyal kaygıları fazla bulunmuştur. Çocuktaki sosyal ve duygusal gelişim, sosyal kaygı ile ilişkilendirilmiştir. Sosyal duygusal gelişimde çocuğun anne babasını model alması, çocuk ve anne- baba etkileşimi olması açısından önemlidir. Duygusal alış- verişin aile içerisinde fazla olamaması, baba ya annenin kaybedilmesi ya da ayrılık olması çocuğu ihmal etmek veya çocuğa tutarsız

davranışta bulunmak ailedeki sosyal etkileşimi etkilemektedir. Ailedeki iletişim eksikliği çocuk üzerinde psikolojik ve sosyal etkide bulunmaktadır (Kandır, Alpan, 2008).

Çocuğun sosyalleşmesi ve insanlarla ilişki kurma biçimini yaşamın ilk yıllarındaki anne bebek arasındaki bağlanmanın etkisi olduğu araştırmalar sonucunda kanıtlanmıştır. Kişinin diğer kişilerle kurduğu yakın ilişki özellikleri bakımından anne ile kurduğu ilişki yaşam boyu kişinin ilişkilerinde var olmaya devam eder. Kişinin diğer insanlar içinde gelişmesi ve sosyal çevreye uyumu artmaktadır (Özdemir ve ark. 2012).

Sosyal gelişimin sağlıklı tamamlayan birey içinde yaşadığı topluma uyum sağlar ve toplumun etkin bir üyesi olur. Çocuğun sosyal gelişiminde toplumun kendisinden istediği davranışları sergiler. Çocuk bu davranışları ilk yıllarında öğrenir ve sonraki sosyal yaşamı için temel oluşturur. Kişiliğin gelişimi gibi sosyal gelişim yaşam boyu devam eder. Toplumda kişilerle iyi iletişim ve davranışlar geliştirmesi sosyal gelişim ile ilgilidir. Uyum sağlama davranışları toplum ile bütünleşme ile gerçekleşir. Bütünleşme ile çocuk toplumun bir parçası olur ve sosyalleşmiş olur.

10 yaş çocuğunun yakın ilişkilerinde öğretmeni, arkadaşları ve annesiyle kurduğu iletişim ön plandadır. Çocuk kurduğu bu ilişkilerde diğer tüm kuracağı diğer ilişkileri etkilemektedir. Bu evrede çocuk ben merkezci değildir. Çocuk aile ortamında kendini güvende hisseder. Çocuğun davranışları anlamsız ve hedefsiz gibi gözükse de çocuk kendi mantığına göre iletişimlerini kurmaktadır. 10 yaş çocuğu sosyal ve duygusal olarak ailesine daha fazla bağlı olmaktadır 9 yaş çocuğuna oranla. Çocuk ailesini sever ve kabul eder. Bu dönemdeki çocuk aile ortamına katılımı fazladır. Alınan kararlara katılmaktadır. Çocuk okul döneminde ve kurduğu arkadaşlıklar gruplar halinde ve fazla olmaktadır. Bireysel oyunun yerine grup oyunları alır ve sosyal bilinç artmıştır. Bu evrede anne çocuk için kutsal olarak kabul görür. Baba figürü ise çocuk için iyi arkadaşdır. Baba ile vakit geçirmek çocuklar için zevkli olmaktadır. Erkek çocukları baba ile özdeşim kurmaktadır (Yavuzer, 2018:114).

Sosyal becerilerin kazanılması çocuğun yaşadığı toplumun içerisinde yer alabilmesi ile gerçekleşir. Bu becerilerin gelişmesi ve pekişmesi ilk öğretim

döneminde gerçekleşir. En önemli gelişim çocuğun sosyal gelişimidir. Çocuğun bir grubun üyesi olduğu, diğer üyelerin davranışları ve inançları anlamlandırıldığı süreçtir. Sosyalleşme doğumdan başlayarak yaşam boyu devam etmektedir ve bununla birlikte ilk çocukluk dönemindeki sosyalleşme en önemli dönemdir. Çocuk sosyal becerileri geliştirirken pozitif ilişkiler kurmak ve sürdürmek, hedefleri doğrultusunda başarılı olmayı amaçlar. Çocuğun sosyal becerileri ile alacağı olumlu ve olumsuz tepkiler onu geliştirir. Çevresinde iz bırakacak sosyal beceriler kendine özgü beceriler ve duygusal boyutlar içeren davranışlar sosyal becerilerdir. Sosyal öğrenme kuramına göre, çocuk diğer bireylerin davranışlarını gözler ve benzer şekilde davranışları gerçekleştirir. Sosyal davranışların çoğu bu model ile öğrenilmektedir. Albert Bandura, davranışlar model alınarak ve gözlemlenerek öğrenilir demiştir ve sosyal öğrenme kuramında açıklamıştır (Gültekin, Çubukçu, 2006).

Erken Çocuk Bakımı ve gençliğin gelişimi çalışması (n=1.364) verileri, 1, 3. ve 5. sınıflarda akademik ve sosyal gelişim yörüngelerini araştırmak için kullanılmıştır.

Ebeveynlerin katılımı ve öğretmen raporları ile çocukların standartlaştırılmış başarı puanları, sosyal becerileri ile problemlili davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek için hiyerarşik doğrusal modelleme kullanılmıştır. Bulgular, ebeveynlerin katılımında çocuk gelişiminde problem davranışlardaki düşüşleri ve sosyal becerilerdeki iyileşmeleri öngörmekte ancak başarıdaki değişiklikleri öngörmemektedir. - Çocuk analizleri arasında, ebeveyn katılımları yüksek olan çocukların sosyal işleyişini arttırdığı, iletişimsel iyi oluşu işaret eder ve daha az davranış sorunu olduğu gösterilmiştir. Öğretmen ve ebeveyn katılımı ebeveyn raporları için de benzer bulgular ortaya çıkmıştır (Nokali, Bachman, Drzal, 2010).

Babanın velayetinin çocukların sosyal gelişimi üzerindeki etkileri, babasının velayeti altında olan çocukların, annelerine velayeti verildiği çocukların ve sağlam ailelerin çocuklarının karşılaştırılmasıyla incelenmektedir. Deneklerin yarısı erkek, yarısı 6-11 yaş arası kızlar. Aileler, aile büyüklüğü ve kardeş durumu ile eşleştirilmiştir. Burada sunulan veriler öncelikle 60 ailede ebeveyn-çocuk etkileşiminin videoya kaydedilmiş gözlemlerine dayanıyordu. Bugüne kadarki en ilgi çekici bulgular, karşı cinsi ebeveyn ile yaşayan

çocukların (baba velayeti kızlar ve anne velayeti erkek çocukları) aynı cinsiyette ebeveynle yaşayan çocuklardan daha az iyi ayarlandığını göstermektedir. Bununla birlikte hem baba velayetinde hem de anne velayetinde, velayet ebeveyni tarafından yetkili ebeveynlik, çocuğun yetkili sosyal davranışı ile pozitif olarak ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, her iki boşanmış ailenin kümesinde, ek yetişkin bakıcılarla temas, çocuğun gösterdiği olumlu sosyal davranışlarla anlamlı bulunmuştur (Santrock, Warshak, 1979).

Okula bağlanmanın birçok sorun davranışına karşı koruyucu bir faktör olduğu gösterilmiştir. Bu çalışma, ilköğretim sırasındaki müdahalenin hiyerarşik doğrusal modelleme kullanarak ortaokuldan liseye kadar okul bağlarındaki değişimlere olan etkilerini incelemektedir. Tam bir müdahale grubu (1-6. Sınıflar), geç müdahale grubu (sadece 5. ve 6. sınıflara yapılan müdahaleler) ve özel bir müdahale önerilmeyen kontrol grubu karşılaştırıldı. Tam müdahale grubu, 13 ve 18 yaşlarındaki kontrol grubundan daha fazla okula bağlandı. Ayrıca, tam müdahale grubu, zaman içinde okul bağlarında eğrisel bir değişim gösterdi, 16 yaşına düştü ve 18 yaşına yükseldi.

Hem kontrol hem de geç müdahale gruplarındaki okul 13 yaşından 18 yaşına kadar azalmaya devam etti. Bu bulgular, ilkokulda yapılan sosyal gelişim müdahalelerinin okul bağları üzerinde uzun vadeli olumlu etkileri olabileceğini ve uzun vadeli izlemenin önemini gösterebileceğini göstermektedir (Hawkins vd. 2001).

Gelişim psiko-sosyal, bilişsel ve fiziksel olarak birbirini tamamlar. Tüm bu alanlardaki gelişimler çocuk için bir bütün olarak ele alınır. Gelişim doğumdan önce başlar ve doğumla beraber çocuğun gelişimine çevre faktörü dahil olur bunlardan aile en önemli çevresel faktördür. Anne ve baba çocuğun sosyal ve duygusal desteklemeli ve çocuğun uyumlu kişilik gelişimi için yaratıcı, bağımsız, kendiyle barışık olma duygularını çocuğa vermelidir (Kandır, Alpan, 2008).

2.1.7 Empati kavramının tanımlanması

Carl Rogers tarafından tanımlanması yapılan empati kavramı, bireyin iletişimde bulunduğu bireyin duygularının farkına varması ve onun düşünme şeklini anlayarak hissetmesi ve bireye bunun bilincinde olduğunu aktarmaktır. Empati

sahibi birey karşısındakinin duygularını algılar ve ona bildirir. Kohut, empati ile ilgili ilk yazılarında, empatiyi "aracılı iç gözlem" (vicarious introspection) olarak tanımlamış ve bir insanın iç dünyasını keşfetmek için en önemli araçlardan biri olarak değerlendirmiştir (Ersoy, Köşger, 2016).

Karşısındaki kişinin, düşünel ve duygusal hislerine aktif olarak katılmak olarak, Antik Yunanda tanımlanmıştır (Freedberg, 2007; Akt. Tuncay, İl, 2009). TDK (1998), eş duyum veya anlamdaşlık olarak ifade edilmektedir (Tomanboy, 1999). Edward Titchener' in ifadesiyle, kişinin algılanan nesneye tüm benliğinin derinliğiyle aktarılması olarak, Almanca' da ki einfühlung kelimesi baz alınarak empathy kelimesini tanımlamıştır. Davranış ve tutum ekseninde ele alınan empati kavramı psikoloji disiplini içerisinde yerini almıştır. Kişinin dış dünyaya bakışı dış gözlem ile ifade edilirken, insanın iç yaşamına bakışı empati kavramı ile ifade edilebileceği, psikiyatri disiplinin önemli isimlerinden biri olan Kohut (2009)' un empati kavramını epistemolojik yaklaşımla ele alırken 'kişinin değer yargılarından bağımsız olarak gözlem şekli 'ifadesinden anlaşılmaktadır (Tuncay, İl, 2009).

Schwenck (2014), empatiyi, kişileri anlama, duyguları paylaşmak olarak tanımlamıştır. Empatinin bilişsel ve duygusal bileşenleri olduğunu söylemiştir.

Empati kavramı tanımlanırken dikkat edilmesi gereken bazı tanımlar vardır ve bunlar toplum tarafından birbirini yerine kullanılmaktadır. Bunlar sempati ve antipatidir.

Sempati kavramı kişinin duygularının birebir kişide aktarılması ve duygunun aynısının yaşanmasıdır. Buna global empati de denilmektedir ve gelişimsel olarak 0-1 yaş aralığında bebeklerde görmek mümkündür. Ağlayan bir insanın yanında ağlamaya başlamak ve gülen kişi ile gülmek olarak ifade edilebilir. Bu evrede beyin duyguların kendisine ait olduğunu ve ben- o ayrımını yapamadığı için duyguyu sahiplenir. Bu dönemden sonra çocuk ben- o ayrımını öğrenir. Bir diğer kavram antipatidir ve karşıdaki bireyin duygularının tam tersini sergilemektir. Bu özellik bencil kişilerde bulunmaktadır. Kişiye zıt davranışlar, muhalif olmak ya da itiraz etmek bu özellik için dışa yansıyan tutumlardır. Empati kavramında kişi kendi hislerini bilmekle beraber karşısındakinin duygularını anlar ve davranışlarını şekillendirir (Tarhan, 2017).

Bierhoff (2002), empati kavramının tanımlarının iki farklı boyut üzerinde durularak ifade edileceğini, bilişsel ve duygusal iki farklı tanımdan söz edilebileceğini söyler. Bilişsel tanım dinleyicinin, konuşmacının duygularının farkına varması ve anlaması olarak tanımlanırken, duygusal boyut olarak empati dinleyicinin, konuşmacının duygularını hissetmesi şeklindedir.

Dökmen (2016), Rogers' ın (1970, 1983) empati tanımının üç temel öğeden oluştuğunu belirtmektedir:

- Birey, kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, olaylara onun bakış açısından bakmalıdır.
- Birey, karşısındakinin düşüncelerini ve duygularını doğru olarak anlamalıdır.
- Birey, karşısındaki kişiye empatiye uygun tepkiler vermelidir.

Empati, diğerlerini anlayabilmek, gelişimlerine destek olmak ve farkındalığı arttırmak için gerekli becerilerden biridir (Goleman, 2000).

Empati yeteneği olan kişi diğerlerine faydası olur, toplumda duygusal birlikteliği sağlar. Başkalarının kaygılarını ve duygularını anlamayı gerektirir. Hoffman ve Levine (1976), empatiyi; bireyin sahip olduğu duygulardan sıyrılıp karşısındaki kişinin durumuyla ilgili tutarlı duygulara sahip olmasını gerektiren psikolojik süreç olarak tanımlamıştır.

Matthews, Zeidner ve Roberts (2002), empatiyi, kişinin kendi güncel olaylarını kenara bırakarak karşısındaki kişinin gündemine odaklanarak onun neler hissettiğinin farkına varmasıdır. (Akt. Sağkal, 2011).

2.1.8 Empati Gelişimi

Empatinin gelişimi ile ilgili evrimsel bir teori tanımlayan Maclean (1985), 180 milyon yıl önce Tiryas çağının sonlarına doğru memelilerin evrimleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak aile kavramı gelişip diğer bireyler için fedakarlık yapma duygusunu geliştirmişlerdir. Memelilerin yavrusu ile ebeveynlik duygusunu ve kaygısını limbik sistemin prefrontal korteks ile bağlantı kurmasıyla ilgili olduğunu söyler. Yavru ve annesi arasındaki bu bağ diğer bireyler için de genel duruma gelip devam ettiğini ve bu sürecin empatiyi ifade ettiğini belirtir ((Zahn-Waxler ve Radke-Yarrow 1990; Akt. Arslan, 2016).

2.1.8.1 Empati gelişimi ile ilgili kuramsal boyut

İnsanların iletişimini kolaylaştıran empati, insanları birbirine yakınlaştırmaktadır. İnsanlar anlaşıldıklarını ve kendilerinin değerli hissetmelerine neden olur. Değerli hissedilmek kişiler için olumlu ruh hali demektir. Bu kişiler daha iyi iletişim kurar. Bununla beraber empati kurulan kişi zamanla empati kuran kişinin duygularını anlamaya ve empati kavramını kendisinde bulmaya başlar. Empati becerisi kişiler arasında model alınarak öğrenilmiş olur. Sağlıklı bir iletişim için empati becerisi gereklidir. Yapılan empati araştırmalarında, empati becerisi yüksek olan kişilerin, bu duygudan yoksun olan kişilerden daha fazla olumlu kişilik özelliği geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Empati becerisi yüksek olan bireylerin olumlu ruhsal gelişime sahip oldukları, benlik saygılarının yüksek olduğu bulgular arasındadır. Bu kişiler olumlu, hoşgörülü, kendilerini tüm yönleriyle kabullenici ve yaşadıkları çevreye karşı sevgi dolu olurlar (Kalliopuska, 1992; Akt. Yüksel, 2004).

Yapılan çalışmada lise öğrencilerinin üniversitede okumak istedikleri bölüm olarak psikoloji seçmeleri nedenleri ve empati eğilim – empati becerileri ile bireylerin cinsiyet, algılanan gelir durumu, okul türü gibi değişkenler belirlenerek incelenmiştir. Bireylerin tercih nedenlerine bağlı olarak empati becerilerinin farklı olmadığı fakat empati eğilimin kişilik özelliklerine ve ilgi alanlarına uygun olarak meslek seçiminin lehine olumlu olduğu tespit edilmiştir (Gülbahçe, Özkurt, 2016).

Yüksel (2004), empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik beceri düzeyini artırmadaki etkisi incelenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda deney grubunda yer alan öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere oranla empatik beceri düzeylerinin anlamlı düzeyde arttığını belirtilmiştir. Arslan (2016), yaptığı çalışmasında empati kavramının bireylerin psikolojik durumuna göre değil, sosyolojik durumlarına göre değiştiğini belirtmiştir. Araştırmasında; cinsiyet, gelir düzeyi, başarı durumu, kitap okuma oranları ve boşanma oranları arasında empati kurma düzeyini etkileme durumunu incelemiştir. Araştırmasında, kız çocuklarının empati yeteneğinin erkek çocuklarının empati kurma yeteneğinden fazla olduğu,

algılanan gelir düzeyinin yüksek olması empati kurma becerisinin de yüksek olmasına neden olmuştur.

2.1.8.2 Anne baba tutumlarının empati gelişimi üzerindeki etkisi

Bandura (1977), Sosyal Öğrenme Kuramı doğrultusunda belirttiği gibi, çocuklar, erken gelişimsel dönem itibarıyla çevresiyle etkileşime geçerek dünyayı tanımaya başlar. Aile ortamı, bireyin kendisi ve çevresi hakkındaki farkındalığı sağladığı ilk ve önemli sosyal birim olarak nitelendirilmektedir. Çocukların öğrenme sürecinde, ilk olarak iletişim halinde olduğu ebeveynlerinin davranışlarını model alması ve ebeveynlerinin tutumlarını içselleştirmesi neticesinde kendilerine ve dünyaya ilişkin bilişsel temsiller edinmektedir. Bu bağlamda, ebeveyn tutumunun çocukların kendileri ve diğerleri hakkında veya genel olarak dünya hakkındaki görüşlerini yapılandırmada işlevi oldukça önemlidir.

Ebeveynlerin yaklaşımı çocuğun her davranışında etkilidir fakat günümüzde empati davranışının uygulanması gittikçe azalmıştır değişen çağ ile birlikte gelişen ana baba tutumunun da değişimi bu araştırmada saptanmak istenen değişkenler arasındadır. Erikson, 'ailesel sıcaklık ve ailesel kontrol' olarak iki davranış boyutunun önemli olduğunu savunmaktadır. Çocuklarının hatalarını olumlu karşılayan ve çocuğu yargılamayan, yol gösteren, ılımlı tutum sergileyen, kabul edici tutum sergileyen anne babalar sıcak olarak söyler. Çocuğunu cezalandıran, katı kuralcı ve ihmalcı anne babalar kontrolcü olarak tanımlanır. (Yazıcı, 2018). Darling & Steinberg (1993), anne babanın tutumlarının gelişim aşamalarında çocuğun empati gelişimi üzerinde etkisi olduğunu ve olumlu empati için anne babaların sıcak davranışlarının önemini belirtmiş bu tutumların çocuğa yakınlık ve uyumlu duygular vererek empati becerisini geliştirdiğini söylemiştir.

Çocuklara gösterilen anne- baba tutumlarının sağlıklı, olumlu, güvenli olması eşlerin birbirine karşı sergiledikleri davranışlar ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne baba davranışlarının çocuktaki benlik saygısı ve kişiliğin gelişmesi için tutarlı ve dengeli olması gerekmektedir. Kişinin bir obje ya da olaya yönelik olarak hissettiği duygular ve ona yönelik davranış eğilimidir empati kavramı (Budak, 2003, Yavuzer, 2004). Çocuktaki benlik gelişimine

ailedeki iletişim önemini korumaktadır (Avşaroğlu, 2010). Benlik gelişimi empati gelişimini destekler.

Şerif (2008) ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine değerler eğitimi vererek programın etkisini Ahlaki Olgunluk ve Saldırganlık Ölçeği ile sınamıştır. Araştırma İstanbul ilinde bir ilköğretim okulunda gerçekleşmiştir. Araştırmaya ahlaki olgunluk seviyesi düşük on beş deney on bir de kontrol grubu olmak üzere otuz kişi katılmıştır. Deney grubuna insani Değerler Eğitimi verilmiş, kontrol grubuna ise herhangi bir eğitim verilmemiştir. Ön test ve son test sonucuna ve araştırma bulgularına göre insani Değerler Eğitimi ilköğretim beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin geliştiği insanları anlama buna bağlı empati düzeyinde artış olduğu ve saldırganlık eğiliminin azaldığı tespit edilmiştir.

Yüksel (2009), yaptığı çalışmasında öğrencilerin empati, aile işlevleri ve benlik kavramları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada; Çocuklar İçin Empati Ölçeği (Bryant, 1982), aile işlevlerini ölçmek üzere Aile Değerlendirme Ölçeği (Epstein ve ark., 1983), benlik-kavramlarını ölçmek üzere Piers-Harris Çocuklar için Benlik Kavramı Ölçeği (Piers-Harris, 1964) kullanılmıştır.

Çalışmada öğrencilerin empati, benlik kavramı ve aile işlevleri arasındaki ilişki olumlu olduğunu göstermişti. Çocuklarda empati düzeyi ile benlik duyguları arasında olumlu ilişki gözlenmiştir. Anne baba tutumlarının empati üzerinde pozitif anlamı bulunmaktadır.

Yapılan çalışmada, empatik beceri düzeyi ile cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin empatik beceri düzeyleri sınıfa, ailede kimlerle yaşadığına, kardeş sayısına, baştan kaçınıcı çocuk olduğuna, en uzun süre yaşadığı yere, ailesinin tutumuna göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Köksal (1997), de belirttiği gibi, empati beceriyle kardeş sayısı arasında anlamlı farklılık yoktur. 4 kardeşli ailelerdeki çocukların yüksek empatik düzeyinin yüksek olduğu kaydedilmiştir (Küçükkaragöz vd. 2011).

Roberts ve Strayer (2004) 'da duygusal faktörlerin çocukların empatisiyle ne kadar güçlü bir ilişki içinde olduğunu ve bu durumun da sosyal davranışları kuvvetle öngördüğünü bildirmiştir. Çocukların yaşı ve ebeveynlik faktörler;

empati, duygusal ifade, teœvik ve s¼caklık çocuğun duygusal olarak empati geliœtirmesinde rol oynamaktadır ve aralarında g¼l¼ bir varyans oluœturur. alıœma bulguları ebeveyn ile çocukların empati geliœimi arasında anlamlı iliœkilere ulaœmıœtır.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, araştırmada izlenen yöntem, araştırma modeli evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi bölümleri yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Amacı

Çocuğun gelişimi incelendiği çalışmalar literatürde incelenmiş ve toplumun geleceği olan çocukların yarının ülkeye yön verecek kişiler olması sebebiyle konunun hassas olduğu ve önemi anlaşılmıştır.

Kişiliğin gelişmesinde iletişim önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzün en önemli ihtiyacı iletişim becerisidir. Anne karnından itibaren yaşamın son bulmasına kadar insan yaşamında iletişim kişi hayatı için vazgeçilmez olmaktadır (Küçükkaragöz vd. 2011). İletişim sağlıklı yaşanmalı, insanların birbirini anlayıp sağlıklı dönütler verebilmesi için gerekli olan ise empatidir.

Kişilik gelişiminde çocukluk çağı önemini korumaktadır. 5. ve 6. Sınıf öğrencileri çocukluğun sonu ve ergenliğin başlangıcına hazırlık olmakta ve bu dönem çocukta aile ve okulun etkilerinin arttığı, arkadaşlık ilişkilerinin yükseldiği ve çocuğun anne babasının tutumunun algılaması ile şekillenen benlik saygısı ile çocuğun tüm yaşamında etkisi olacak benimsenen benlik saygısı ve sosyo demografik değişkenler ile etkileşimi incelenmektedir. Çalışmada amaç; anne baba tutumlarının, çocuğun benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisini araştırmaktır.

3.2 Araştırmanın Modeli

Araştırmada ‘ilişkisel tarama modeli’ ve ‘deneme modeli’ kullanılmıştır. Tarama modelinin kullanılma sebebi incelemeye alınan konunun literatür taraması yapılmış ve konuya dair kitap, dergi, broşür, konferans bildirileri ve internet ulusal makalelerine ulaşılmıştır. Deneme modeli olarak ise; anne baba

tutumunun, çocuğun benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisinde neden sonuç ilişkisi kurulması hedef alınmıştır. Bu bağlamda çocuğun algıladığı anne baba tutumunun sosyo demografik özellikler ile benlik saygısı ve çocuktaki empati düzeyi kişisel bilgi formu ile analiz edilmiştir.

Araştırmada benlik saygısı ile anne baba tutumu ve empati gelişimi ile çocuğun algıladığı anne baba tutumu arasında kişisel form kullanılarak ölçümler yapılmıştır. Bulduk (2008), ölçüm; farklı bilim dallarında farklı ölçümler kullanılsa da geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları farklı ise de bilimler ölçüm yapmaktadır. Bulguların analizi için araştırmalarda ölçümlere başvurulmaktadır ayrıca bununla beraber olguların, olayların veya bileşenlerin aralarındaki ilişkileri saptamak için onların işlevini anlamada önemli rol oynar.

Bu çalışmada, 5. ve 6. Sınıfa devam eden orta öğretim öğrencilerinin anne baba tutumunun, çocukta benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisinin incelenmesi üzerine hazırlanan ilişkiyel tarama modellenli bir araştırma modellenli olmaktadır. Araştırmada var olan çocukların algılarından anne baba tutumu bunun çocuktaki benlik saygısı ile ilişkisi incelenmiştir, anne baba tutumunun empati gelişimi ile ilişkisi incelenmiştir. Karasar (2007), iki ya da daha çok değişken arasındaki değişim varlığını ve derecesini belirlemek için kullanılan araştırma modeline ilişkiyel tarama modellenli denilmektedir.

3.3 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İstanbul ili Esenyurt İlçesi 5. ve 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Esenyurt Merkez Ortaokulunda 2018-2019 döneminde eğitim alan 5. ve 6. sınıf 100 öğrenci örneklem için belirlenmiştir.

Araştırmanın evreni, araştırma probleminin cevaplanmasıyla ilgili tüm insanların oluşturduğu gruba denir Lin (1976), örneklem ise evrene çıkarsama yapan evrenin alt kümesi olacak özelliklere sahip daha küçük gruptur.

3.4 Veri Toplama Araçları

Çalışmada, ‘Anne Baba Tutumlarının, Çocukta Benlik Saygısı ve Empati Gelişi ile İlişkisinin İncelenmesi’ üzerine veli izin formuna olumlu yanıt veren orta öğretim 5. ve 6. Sınıf öğrencilerine 4 temel bölümden oluşan bir anket

uygulanmıştır. Öğrencilerin demografik özelliklerini araştırmak üzere bir Kişisel Bilgi Formu, öğrencilerin empati beceri düzeylerini araştırmak üzere 20 maddelik Çocuklar İçin Empati Ölçeği, 25 maddelik Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği ve öğrencilerin anne baba tutumlarına ilişkin algılarını araştırmak üzere Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

3.4.1 Kişisel bilgi formu

Bu bölümde, öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, sahip olunan kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk oldukları, sınıfı, anne- baba eğitim durumları ve yaşları, medeni durum, meslek bilgileri bulunmaktadır (Çizelge 4.1- 4.2)

3.4.2 Çocuklar için empati ölçeği

Bryant tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. 2003 yılında geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını yaparak Yüksel ve Yılmaz, Türkçe' ye uyarlamışlardır. Orijinali 22 maddelik olan ölçeğin temel bileşen analizi yapılmış ve iki maddenin ölçek dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı olan cronbach alpha katsayısı, madde güvenilirliği için 0,70 olarak bulunmuştur. Ölçekte yer alan her bir madde 'doğru' veya 'yanlış' şeklinde cevaplanmaktadır (Güneri, 2017).

3.4.2.1 Çocuklar için empati ölçeğinin türkçe formu:

“Çocuklar için Empati Ölçeği (Bryant, 1982) öncelikle araştırmacı ve İngilizceyi kullanma deneyimi olan iki kişi tarafından ayrı ayrı Türkçe' ye çevrilmiştir. Bu çeviriler esas ölçekle doğruluk ve anlamlılık açısından yeniden karşılaştırılmıştır. Ölçeğin bazı maddelerinde anlama bağlı kalınarak uygun görülen ifade değişiklikleri yapılmıştır” (Yüksel, 2004, s. 346).

3.4.2.2 Güvenilirlik çalışmaları:

“Bryant (1982), tarafından yurtdışında çocuklar için empati ölçeğinin güvenilirliğini bulmak için testin tekrarı ve Cronbach Alpha yöntemi ile iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Birinci, dördüncü ve yedinci sınıflara uygulama yapılmıştır. Elde edilen güvenilirlik katsayıları birinci sınıflar için $r=.54$, dördüncü sınıflar için $r=.81$, yedinci sınıflar için $r=.83$ olarak bulunmuştur. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının hesaplanması ile elde edilen güvenilirlik katsayıları birinci sınıflarda, 54, dördüncü sınıflarda .68,

yedinci sınıflarda ise .79 olarak bulunmuştur” (aktaran Yüksel, 2004, s. 346-347). “Türkiye’ de yapılan güvenilirlik çalışmasında araştırmacı tarafından 89 dördüncü sınıf öğrencisine iki hafta ara ile iki kez uygulanmış ve testin tekrar yöntemi ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı 69 olarak bulunmuştur. 237 dördüncü sınıf öğrencisine uygulanmış ve iç tutarlılık (Cronbach Alpha) katsayısı 70 olarak bulunmuştur” (Yüksel, 2004).

3.4.2.3 Geçerlilik çalışmaları

“Bryant (1982), yurtdışında yapmış olduğu geçerlilik çalışmalarında çeşitli ölçme araçlarını kriter olarak kullanmıştır. Birinci sınıflarda Feshbach Roe’ nun empati ölçeğini kullanarak benzer ölçekler geçerliliğine bakmıştır. İki ölçek arasında .05 düzeyinde anlamlı ilişki bulmuştur. Yedinci sınıflar içinde Mehrabian ve Epstein’ in empati ölçeğini kullanmıştır. Bu ölçekle Çocuklar için Empati Ölçeği arasında .001 düzeyinde anlamlı ilişki bulmuştur” (aktaran Yüksel, 2004, s.347). “Türkiye de yapılan geçerlik çalışmasında ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi bir ölçekteki maddelerin birbirini dışta tutan daha az sayıda faktöre ayrılıp ayrılmadığını görmek yani madde indirgeme amacıyla uygulanır. Böylece aynı faktörü ölçen maddeler bir araya toplanarak oluşan gruba maddelerin içeriğine göre bir ad verilmeye çalışılır. Faktör analizi ayrıca bir aracın tek boyutlu olup olmadığını test etmek amacıyla da kullanılmaktadır. Faktör analizi sonuçlarını değerlendirmede temel ölçüt ölçekte yer alan ve değişkenlerle faktörler arasındaki korelasyonlar olarak yorumlanabilen faktör yükleridir. Faktör yüklerinin yüksek olması, değişkenin söz konusu faktör altında yer alabileceğinin bir göstergesi olarak görülür. Bu çalışmada 22 maddeden oluşan ölçek üzerinde Temel Bileşenle Analizi (Principal Component Analysis) yapılmış ve tek faktörlü çözüm aranmıştır. Toplam varyansın %14. 791’ini açıklayan birinci faktör yükünün 3’ün üzerinde olduğu bulunmuştur. Maddelerin faktör yüklerinin büyük ölçüde birinci faktörde yoğunlaştığı anlaşılmıştır. Buna göre .245 ve daha yukarı faktör yüküne sahip maddeler seçilmiştir. İki maddenin ise ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu iki maddeden 10. maddenin faktör .245 sınırının altında olduğundan (.156) ölçekten çıkarılmıştır. 7. madde ise birinci faktörde-.150 faktör yüküne sahip olduğu için

ölçekten çıkarılmıştır. Bu biçimiyle ölçek 20 maddeden oluşmuştur” (Yüksel, 2004, s. 348).

3.4.3 Coopersmith benlik saygısı ölçeği

Orijinal adı, Coopersmith Self-Esteem Inventory olan ölçeği 1967 yılında Stanley Coopersmith geliştirmiştir. Turan ve Tufan tarafından 1987’ de Türkçe’ ye uyarlanmış geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmıştır.

Ölçek, toplam 25 maddeden oluşmaktadır. ‘hiç tanımlamıyor’, ‘biraz tanımlıyor’, ‘oldukça iyi tanımlıyor’, ‘iyi tanımlıyor’ ve ‘çok iyi tanımlıyor’ şeklinde her bir madde için beş şıklı likert tipi bir ölçektir. 4,5,8,10,14,16,19,20 ve 24. maddeler ‘hiç tanımlamıyor’ dan başlayarak 0 ve ‘çok iyi tanımlıyor’ a 4 puan gelecek şekilde sırasıyla puanlanmaktadır. 1,2,3,6,7,9,11,12,13,15,17,18,21,22,23 ve 25. maddeler ise ‘hiç tanımlamıyor’ dan başlayarak 4 ve ‘çok iyi tanımlıyor’ a 0 puan gelecek şekilde sırasıyla puanlanır. Bireyin ölçekten aldığı puan ‘0-30’ arasında olduğunda bireyde benlik saygısı düşük olduğu ifade edilir. Orta benlik saygısını ‘31-70’ puan aralığı ifade eder. ‘71-100’ yüksek benlik saygısını işaret etmektedir (Güneri, 2017).

Coopersmith benlik saygısı ölçeğinin uzun formunda beş ayrı alt ölçeğe ilişkin puanlar alınabilmektedir. Bunlar: genel benlik-saygısı, sosyal benlik-saygısı, okul-akademik benlik-saygısı, aile ve eve ilişkin benlik saygısı ve yalan maddelerdir. Bu çalışmada 25 maddelik kısa formu uygulanmıştır.

3.4.4 Anne-baba tutum ölçeği

1986 yılında Polat tarafından geliştirilen ölçek, anne-babaların otoriter ve demokratik tutumlarını ölçmek için tasarlanmıştır. 72 kişilik bir öğrenci grubuna 15 günlük periyotlar halinde analiz edilmiştir. Pearson Momentler Çarpımı tekniği ile hesaplanan değişmezlik katsayıları anneler için (.83), babalar için (.88) olarak saptanmıştır. Ölçek, öğrencilerin anne ve babalarının kendilerine yönelik tutumlarını değerlendirmek üzere 12 maddelik demokratik 14 maddelik otoriter boyut olmak üzere toplam 26 maddeden oluşmaktadır (Bkz. Ek-2). Ölçekteki demokratik ve otoriter tutumu ifade eden maddeler aşağıda belirtilmiştir:

Demokratik tutumla ilişkili maddeler; 1,3,5,7,9,10,12,16,18,19,20,24. Otoriter tutumla ilişki maddeler ise; 2,4,6,8,11,13,14,15,17,21,22,23,25,26 olmaktadır.

Ölçekte okunulan cümle babanın yaptığı davranışa benziyorsa kutucuktaki

“Babamın Davranışına benziyor” seçeneğine çarpı (X) koyarak; babanın yaptığı davranışa benzemiyorsa “Babamın Davranışına Benzemiyor” seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleme yapılmaktadır. Aynı cümleler anneler için de düşünerek işaretleme yapılmaktadır. (Aktaran, Alpoğuz, 2014).

Ölçekten alınan puanın yükselmesi anne ve babanın daha otoriter olduğunu gösterirken alınan düşük puanlar anne ve babanın çocuk tarafından demokratik olarak algılandığını ifade etmektedir. 8 puan anne için kritiktir ve otoriter tutumda olduğunu ifade ederken baba için maddelerden alınan puanın 9 olması otoriter olduğuna işaret etmektedir. Bu ölçekte otoriter maddelere 1 puan verilirken demokratik maddeler 0 puan üzerinden değerlendirilmektedir. Elde edilen veriler her çocuğun anne ve baba sütununa işlenmiştir. Elde edilmiş olan bulgular sadece çalışmaya katılan çocukların puanlarını ifade etmektedir.

3.5 Verilerin Analizi

NCSS (Number Cruncher Statistical System) 2007 Statistical Soft Ware (Utah, USA), Paket programı kullanılarak araştırmadaki istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir.

Değişkenlerin dağılımına bakılması için Shapiro- Wilk normallik testi kullanılmıştır. Bununla birlikte verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı metotlar kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi ile normal dağılım gösteren değişkenlerin gruplar arası karşılaştırması, Newmn Keuls çoklu karşılaştırma testi ile alt grupların karşılaştırılması ve bağımsız t testi ile ikili normal dağılım gösteren grup karşılaştırması gerçekleştirilmiştir. Kruskal Wallis testi ile normal dağılım göstermeyen değişkenlerin oluşturulan gruplar arası karşılaştırmaları gerçekleştirilmiştir. Dunn’s çoklu karşılaştırma testi ile normal dağılım göstermeyen alt grup karşılaştırmaları ve Man Whitney U testi ile ikili grup karşılaştırmaları gerçekleştirilmiştir. Pearson korelasyon testi ile değişkenlerin birbirleri ile ilişkileri incelenmiştir. Sonuçlar, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma doğrultusunda örneklem grubundan toplanan verilerin çözümlenmesiyle elde edilen sonuçların tabloları, yorumları ile birlikte sunulmuştur. Örneklem grubuna uygulanan “Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilen veriler grubun genel özellikleri frekans ve yüzde dağılımları şeklinde tabloya yansıtılmıştır.

4.1 Değişkenlere İlişkin Bulgular

4.1.1 Araştırmadaki çocukların demografik özellikleri

Çizelge 4.1: Çalışmaya katılan çocukların demografik özellikleri

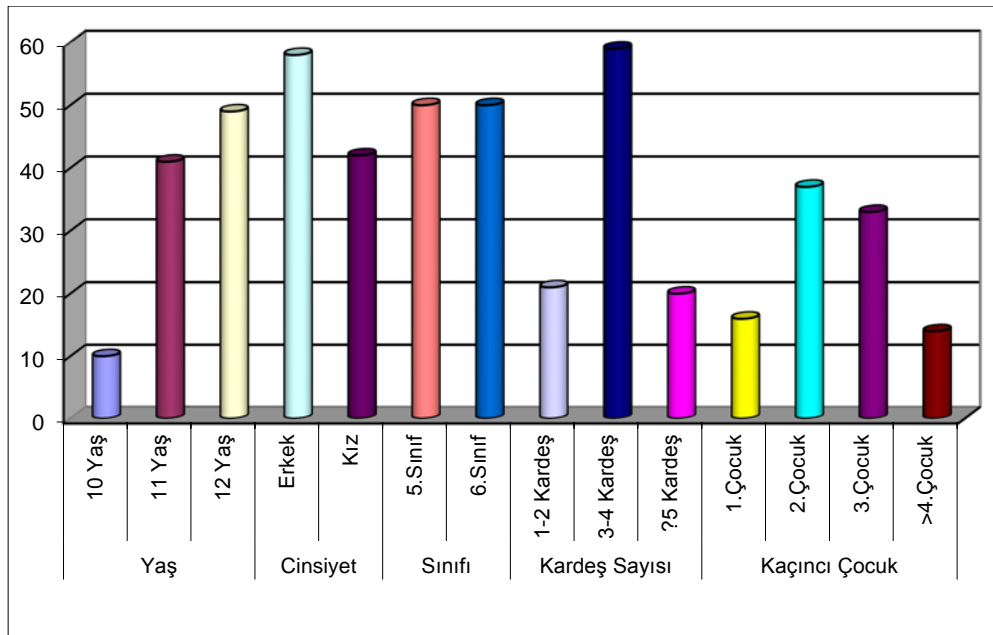
		N	%
Yaş	10 Yaş	10	10,00
	11 Yaş	41	41,00
	12 Yaş	49	49,00
Cinsiyet	Erkek	58	58,00
	Kız	42	42,00
Sınıfı	5.Sınıf	50	50,00
	6.Sınıf	50	50,00
Kardeş Sayısı	1-2 Kardeş	21	21,00
	3-4 Kardeş	59	59,00
	≥5 Kardeş	20	20,00
Kaçınıcı Çocuk	1.Çocuk	16	16,00
	2.Çocuk	37	37,00
	3.Çocuk	33	33,00
	≥4.Çocuk	14	14,00
	Minimum	Maksimum	Ort±SS
Kardeş Sayısı	1	9	3,53±1,31
Kaçınıcı Çocuk	1	6	2,51±1,07

Çalışmamıza 10 Yaş 10 (%10), 11 Yaş 41 (%41) ve 12 Yaş 49 (%49) çocuk alınmıştır. Çocukların 58 (%58) i erkek, 42 (%42) kız çocuklardan oluşmuştur.

5. Sınıfta 50 (%50), 6.Sınıf 50 (%50) çocuk bulunmaktadır.

Çocukların 21 (%21) inde 1-2 Kardeş, 59 (%59) unda 3-4 Kardeş ve 20 (%20) inde >5 Kardeş vardı, grubun kardeş ortalaması $3,53 \pm 1,31$ minimum 1 ve maksimum 9 bulunmuştur

Çocukların 16'sı (%16) 1. Çocuk, 37 (%37) si 2.Çocuk, 33 (%33) ü 3.Çocuk ve 14 (%14) i ≥ 4 .Çocuk idi, grubun ortalaması $2,51 \pm 1,07$ minimum 1 ve maksimum 6 bulunmuştur.

Şekil 4.1: Çalışmaya katılan çocukların demografik özelliklerinin grafiği

4.1.2 Araştırmadaki ebeveynlerin demografik özellikleri

Çizelge 4.2: Çalışmaya katılan ebeveynlerin demografik özellikleri

		N	%
Anne-Baba Evlilik	Evli	84	84,00
	Boşanmış	16	16,00
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar	23	23,00
	İlköğretim	52	52,00
	Lise	25	25,00
Anne Mesleği	Ev hanımı	72	72,00
	Memur	20	20,00
	İşçi	5	5,00
	Serbest Meslek	3	3,00
Baba Eğitim Durumu	Okur-Yazar	15	15,00
	İlköğretim	55	55,00
	Lise	30	30,00
Baba Mesleği	Memur	4	4,00
	İşçi	80	80,00
	Serbest Meslek	15	15,00
	İşsiz	1	1,00
	Minimum	Maksimum	Ort±SS
Anne Yaşı	27	45	36,16±3,87
Baba Yaşı	31	53	39,76±4,40

Anne-Baba evlilik durumunda 84 (%84) ebeveyn evli, 16 (%16) ebeveyn boşanmıştır.

Annelerin eğitim durumunda 23 (%23) ü Okur-Yazar, 52 (%52) si İlköğretim, 25 (%25) i Lise mezunudur. Annelerin 72 (%72) si Ev hanımı, 20 (%20) si Memur, 5 (%5) i işçi, 3 (%3) ü Serbest Meslek sahibidir.

Babaların eğitim durumunda 15 (%15) i Okur-Yazar, 55 (%55) si İlköğretim, 30 (%30) u Lise mezunudur. Babaların 4 (%4) ü Memur, 80 (%80) i işçi, 15 (%15) i, Serbest Meslek ve 1 (%1) i işsizdir.

Annelerin yaş ortalaması $36,16 \pm 3,87$ minimum 27 ve maksimum 45, babaların yaş ortalaması $39,76 \pm 4,40$ minimum 31 ve maksimum 53 bulunmuştur.

4.1.3 Kullanılan ölçeklerin puan ortalamalarının değerlendirilmesi

Çizelge 4.3: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin puan ortalamaları

	N	Minimum	Maximum	Ort±SS
Çocuklar için Empati Ölçeği	100	5	20	14,67±3,79
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	100	43	81	64,00±8,71
Anne Demokratik Tutum	100	6	17	10,24±1,64
Anne Otoriter Tutum	100	4	14	11,44±2,00
Baba Demokratik Tutum	100	5	12	9,77±1,70
Baba Otoriter Tutum	100	2	14	11,33±2,39

Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalaması $14,67 \pm 3,79$, minimum 5 ve maksimum 20 bulunmuştur.

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalaması $64,00 \pm 8,71$, minimum 43 ve maksimum 81 bulunmuştur.

Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum puan ortalaması $10,24 \pm 1,64$, minimum 0 ve maksimum 14 bulunmuştur.

Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puan ortalaması $11,44 \pm 2,00$, minimum 0 ve maksimum 10 bulunmuştur.

Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum puan ortalaması $9,77 \pm 1,70$, minimum 0 ve maksimum 7 bulunmuştur.

Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puan ortalaması $11,33 \pm 2,39$, minimum 0 ve maksimum 11 bulunmuştur.

4.1.4 Benlik saygısı ölçeğinin puan analizi

Çizelge 4.4: Çalışmamızda kullanılan Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan dağılımları

	N	%
Coopersmith 31-70 Puan Orta Benlik Saygısı	74	74,00
Benlik Saygısı Ölçeği >70 Puan Yüksek Benlik Saygısı	26	26,00

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları 74 (%74) ü 31-70 Puan Orta Benlik Saygısı, 26 (%26) sını >70 Puan Yüksek Benlik Saygısı şeklinde dağılmaktadır.

4.1.5 Ölçeklere ilişkin alfa cronbach değerlerinin analizi

Çizelge 4.5: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin Alfa Cronbach değerleri

	Alfa Cronbach
Çocuklar için Empati Ölçeği	0,768
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	0,812
Anne Demokratik Tutum	0,795
Anne Otoriter Tutum	0,720
Baba Demokratik Tutum	0,759
Baba Otoriter Tutum	0,788

Güvenirlilik için Çocuklar için Empati Ölçeği alfa cronbach değeri 0,768 bulunmuştur.

Güvenirlilik için Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği alfa cronbach değeri 0,812 bulunmuştur.

Güvenirlilik için Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum alfa cronbach değeri 0,795 bulunmuştur.

Güvenirlilik için Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum alfa cronbach değeri 0,720 bulunmuştur.

Güvenirlilik için Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum alfa cronbach değeri 0,759 bulunmuştur.

Güvenirlilik için Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum alfa cronbach değeri 0,788 bulunmuştur.

4.1.6 Ölçeklerin yaş gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.6: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin Yaş gruplarına göre değerlendirilmesi

		10 Yaş	11 Yaş	12 Yaş	p
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS	19,6±0,7	14,17±3,99	14,08±3,26	0,000
					1*
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS	66,4±6,5	66,02±8,59	61,82±8,8	0,047
					*
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS	1,63±1,5	2,51±2,37	1,2±1,14	0,044
					‡
	Median (IQR)	10,8±1,1 4	9,95±1,8 7	10,37±1, 5	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS	10,5 (10-12)	10 (9-11)	11 (10-11,5)	0,000
					1‡
	Median (IQR)	12,7±1,5 7	10,51±2, 12	11,96±1, 63	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS	13,5 (11-14)	11 (10-11,5)	12 (11-13)	0,006
					‡
	Median (IQR)	11,1±1,1 7	9,27±1,8	9,92±1,5 5	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS	11,5 (10-12)	9 (8-11)	10 (9-11)	0,01‡
	Median (IQR)	12,7±1,7 7	10,98±2, 04	11,35±2, 69	

*Tek Yönlü Varyans Analizi ‡Kruskal Wallis Testi

Tukey Karşılaştırma Testi	Çoklu ÇEÖ	CBSÖ	Anne DT	Anne OT	Baba DT	Baba OT
10 Yaş / 11 Yaş	0,0001	0,991	0,062	0,003	0,003	0,003
10 Yaş / 12 Yaş	0,0001	0,049	0,519	0,166	0,024	0,039
11 Yaş / 12 Yaş	0,992	0,046	0,031	0,0001	0,092	0,130

10 Yaş, 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p=0,0001$). 10 Yaş grubunun Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuş ($p=0,0001$). Hipotez 6a'da belirtilen çocuğun yaşını empati gelişiminde farklılık gösterdiği tablo ile uyumlu bulunup negatif yönde ilişki gözlenmiştir. 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,992$).

10 Yaş, 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p=0,0001$). 12 Yaş grubunun Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları 10 Yaş ve 11 Yaş gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuş ($p=0,049$, $p=0,046$). Hipotez 5a'da belirtilen çocuğun yaşı ile benlik saygısı arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. 10 Yaş ve 11 Yaş gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,991$).

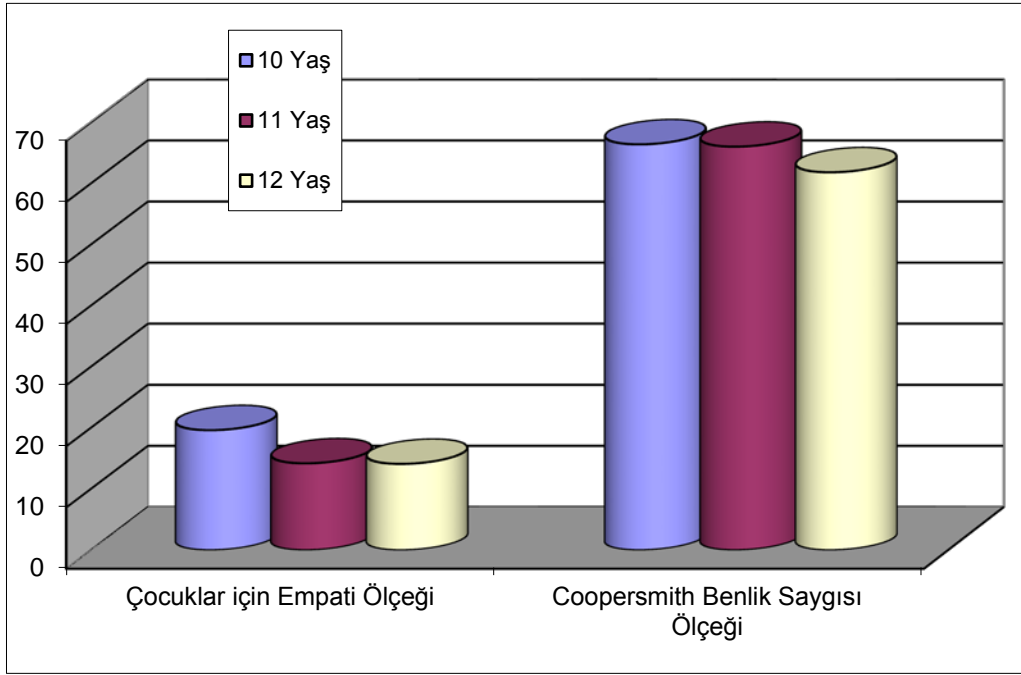
10 Yaş, 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p=0,044$). 12 Yaş grubunun Anne Demokratik Tutum puan ortalamaları 11 Yaş grubunun Anne Demokratik Tutum puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuş ($p=0,021$), diğer yaş gruplarının Anne Demokratik Tutum puan ortalamaları

arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$). Çalışmada oluşturulmuş hipotez 4a' da ki durum incelenmiş olup çocuğun yaşı ile anne baba tutum ölçeği anne demokratik tutum alt ölçeğinin 12 yaş çocuğu ve 11 yaş çocuğu arasında negatif ilişkili olduğu ve çocuğun yaşı arttıkça algılanan anne demokratik tutumun azaldığına ulaşılmıştır.

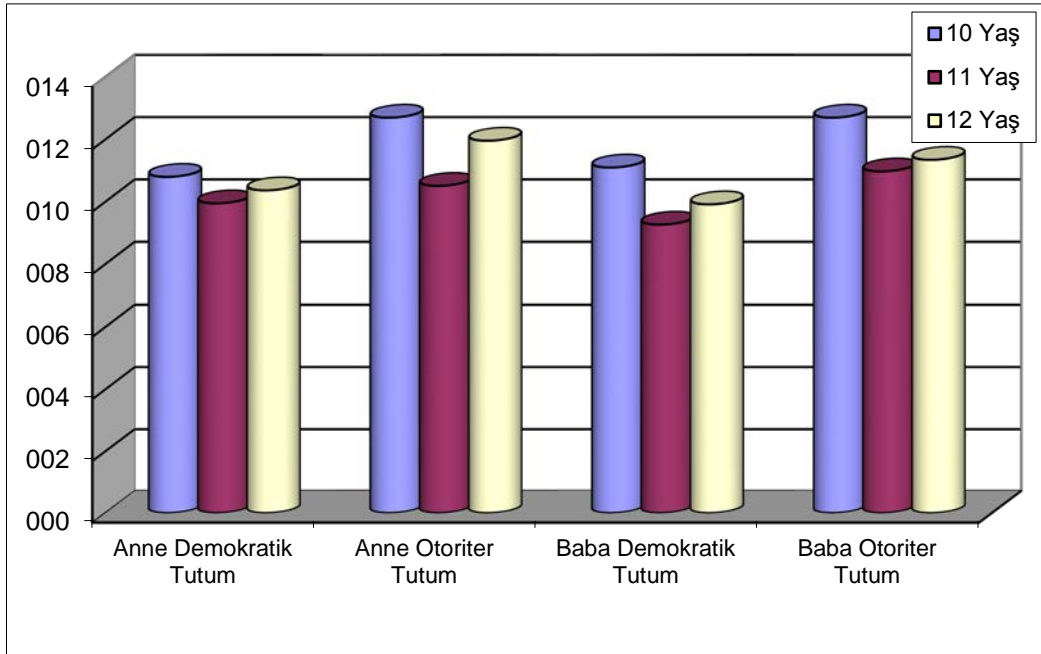
10 Yaş, 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p=0,0001$). 11 Yaş grubunun Anne Otoriter Tutum puan ortalamaları 10 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Anne Otoriter Tutum puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuş ($p=0,003$, $p=0,0001$), 10 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Anne Otoriter Tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,166$).

10 Yaş, 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p=0,006$). 10 Yaş grubunun Baba Otoriter Tutum puan ortalamaları 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Baba Demokratik Tutum puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuş ($p=0,003$, $p=0,024$), 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Baba Demokratik Tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,092$).

10 Yaş, 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p=0,006$). 10 Yaş grubunun Baba Otoriter Tutum puan ortalamaları 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Baba Otoriter Tutum puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuş ($p=0,003$, $p=0,039$), 11 Yaş ve 12 Yaş gruplarının Baba Otoriter Tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,130$).

Şekil 4.2: Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Yaş Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4.3: Anne Baba Tutum Ölçeği Yaş Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

4.1.7 Ölçeklerin cinsiyet gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.7: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin cinsiyet gruplarına göre değerlendirilmesi

		Erkek n.58	Kız n:42	p
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS	14,02±4,5 4	15,57±2,15	0,042†
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS	61,22±9,1 4	67,83±6,41	0,0001 †
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS	10,17±1,8 1	10,33±1,39	0,550‡
	Median (IQR)	10 (9-11)	10,5 (10-11)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS	11,48±1,7 9	11,38±2,27	0,795‡
	Median (IQR)	11,5 (11-13)	12 (10,75-13)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS	9,81±1,74	9,71±1,66	0,650‡
	Median (IQR)	10 (9-11)	10 (8-11)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS	11,19±2,6 7	11,52±1,95	0,876‡
	Median (IQR)	12 (10-13)	12 (11-13)	

†Bağımsız t testi ‡Mann Whitney U testi

Kız çocukların Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları Erkek çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p=0,042$). Cinsiyetin empati gelişim düzeyinde farklılık yarattığına dair kurulan hipotez 6b’de bu sonuç uygunluk göstermektedir.

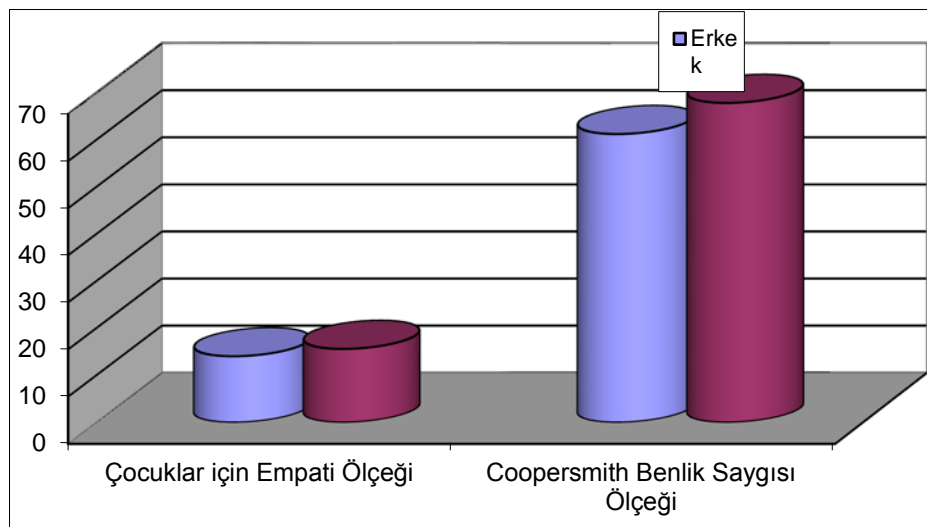
Kız çocukların Çocuklar için Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları Erkek çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p=0,0001$). Cinsiyet farklılıklarının çocukta benlik saygısında farklılık oluşturduğuna yönelik kurulan hipotez ile sonuç uygun bulunmuştur (H5b).

Kız ve erkek çocukların Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,550$). Elde edilen sonuç çalışmada kurulmuş olan hipotez 4b ile uygunluk göstermemiş çocuğun cinsiyeti ile anne baba tutum anne demokratik tutumun ilişkili olmadığına ulaşılmıştır.

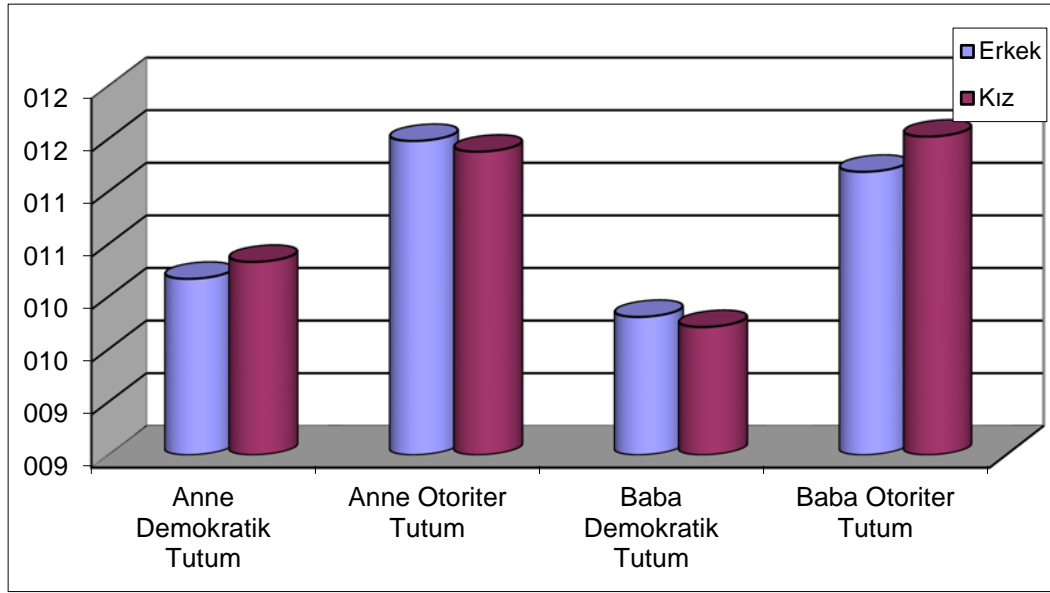
Kız ve erkek çocukların Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,795$).

Kız ve erkek çocukların Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,650$).

Kız ve erkek çocukların Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,876$).

Şekil 4.4. Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Cinsiyet Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4.5: Anne Baba Tutum Ölçeği Cinsiyet Gruplarına Göre Grafiklendirilmesi

4.1.8 Ölçeklerin sınıf gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.8: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin sınıf gruplarına göre değerlendirilmesi

		5.Sınıf n:50	6.Sınıf n:50	p
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS	15,28±4,22	14,06±3,24	0,108†
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS	66,18±8,23	61,82±8,71	0,012†
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS	10,14±1,78	10,34±1,49	0,158‡
	Median (IQR)	10 (9-11)	11 (9,75-11,25)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS	10,94±2,22	11,94±1,62	0,009‡
	Median (IQR)	11 (10-12,25)	12 (11-13)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS	9,6±1,84	9,94±1,54	0,412‡
	Median (IQR)	10 (9-11)	10 (9-11)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS	11,28±2,1	11,38±2,67	0,442‡
	Median (IQR)	12 (10-13)	12 (11-13)	

†Bağımsız t testi ‡Mann Whitney U testi

5.Sınıf ve 6.Sınıf gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,108). Sınıf düzeyinin

çocuktaki empati gelişimine katkısı bulunmamıştır ve oluşturulmuş olan hipotez 6c ile sonuç uygun seyretmemiştir.

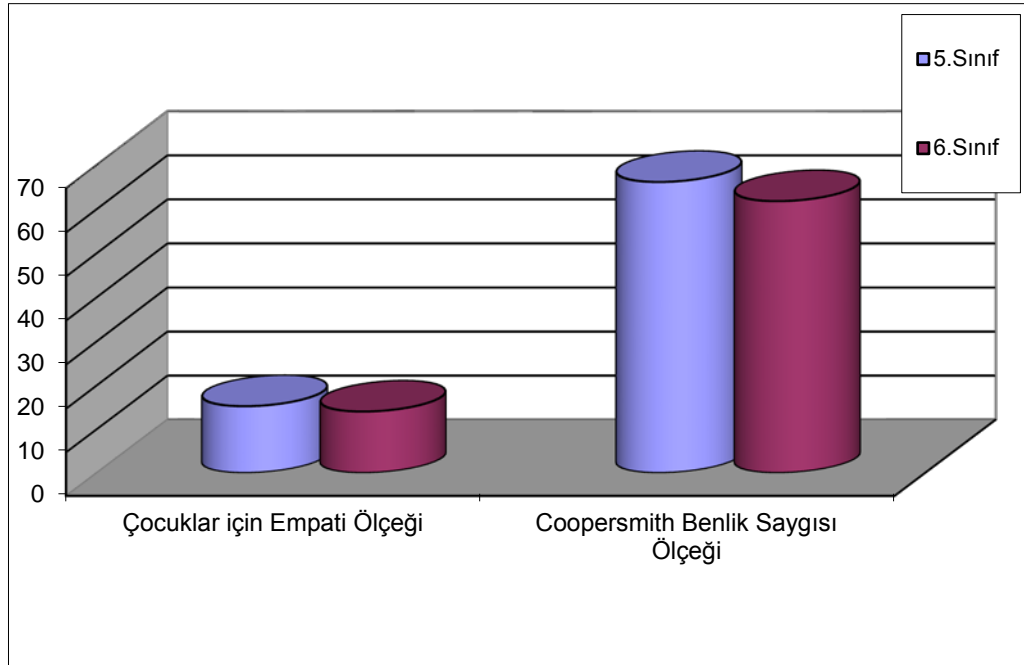
5.Sınıf grubunun Çocuklar için Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları 6.Sınıf grubundan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p=0,012$). Benlik saygısının çocuğun sınıf düzeyine göre farklılık oluşturduğu yönünde kurulun hipotez 5c ile elde edilen bulgu birbirini desteklemiştir.

5.Sınıf ve 6.Sınıf gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,158$).

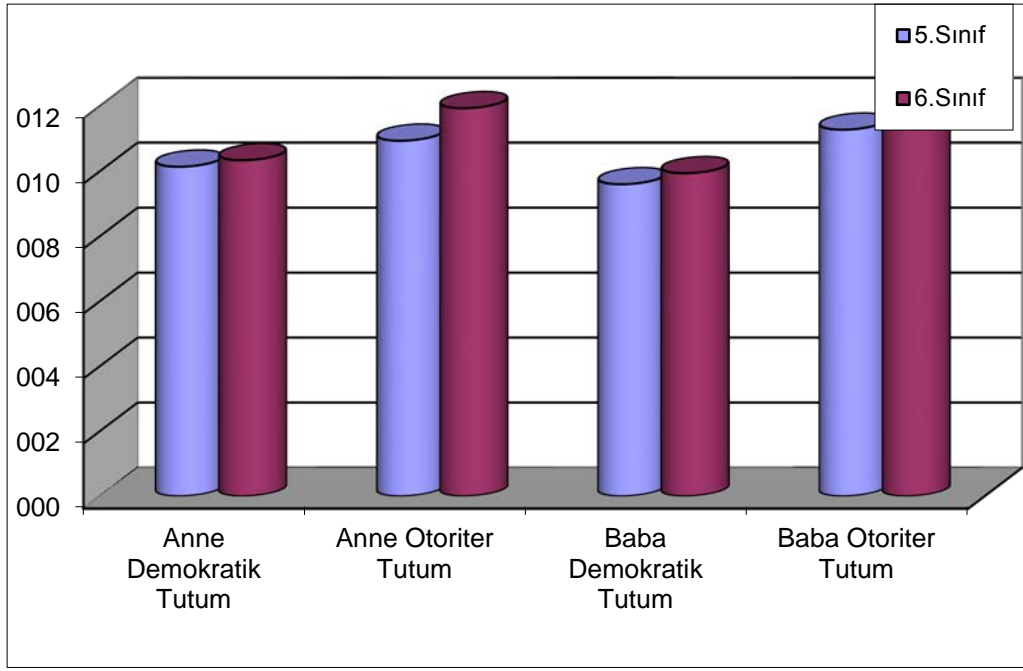
5.Sınıf grubunun Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puan ortalamaları 6.Sınıf grubundan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p=0,009$).

5.Sınıf ve 6.Sınıf gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,412$).

5.Sınıf ve 6.Sınıf gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,442$).

Şekil 4.6: Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Sınıf Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4.7: Anne Baba Tutum Ölçeği Sınıf Gruplarına Göre Grafiklendirilmesi

4.1.9 Ölçeklerin kardeş sayısı gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.9: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin Kardeş Sayısı gruplarına göre değerlendirilmesi

			1-2 Kardeş n:21	3-4 Kardeş n:59	>5 Kardeş n:20	P
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS		14,76±3,58	14,68±4,16	14,55±2,91	0,984*
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS		65,48±7,81	63,98±8,79	62,5±9,5	0,540*
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS		9,95±1,69	10,24±1,76	10,55±1,19	0,415†
	Median (IQR)		10 (9-11,5)	10 (10-11)	11 (10-11)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS		11,52±2,27	11,42±1,98	11,4±1,85	0,843†
	Median (IQR)		12 (11-13)	12 (10-13)	12 (10,25-13)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS		9,43±1,75	9,66±1,77	10,45±1,28	0,148†
	Median (IQR)		10 (8-11)	10 (8-11)	11 (9-11,75)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS		11,19±2,44	11,42±2,5	11,2±2,09	0,492†
	Median (IQR)		12 (10,5-13)	12 (10-13)	12 (11-12)	

*Tek Yönlü Varyans Analizi †Kruskal Wallis Testi

1-2 Kardeş, 3-4 Kardeş ve >5 Kardeş gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,984). Çalışmada oluşturulan hipotez 6d ile çocuğun kardeş sayısının empati gelişiminde farklılık oluşturur düşüncesi tablo ile desteklenmemiştir.

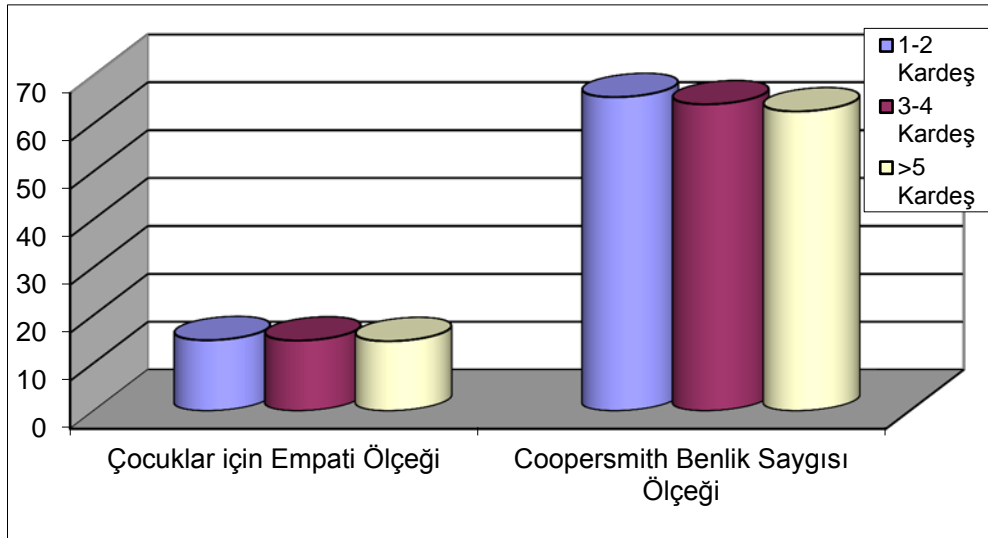
1-2 Kardeş, 3-4 Kardeş ve >5 Kardeş gruplarının Coopersmith Benlik Saygı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,540). Ulaşılmayı hedeflenen H5d ile tablonun bulguları uygunluk göstermemiştir.

1-2 Kardeş, 3-4 Kardeş ve >5 Kardeş gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,415).

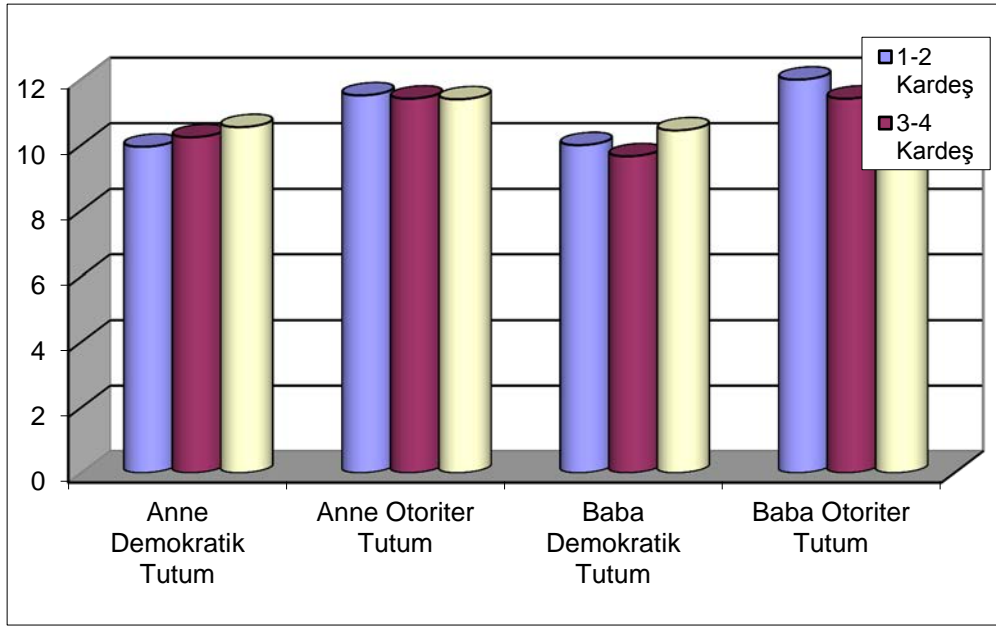
1-2 Kardeş, 3-4 Kardeş ve >5 Kardeş gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,843).

1-2 Kardeş, 3-4 Kardeş ve >5 Kardeş gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,148).

1-2 Kardeş, 3-4 Kardeş ve >5 Kardeş gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,492). Anne baba tutumlarının, çocuğun kardeş sayısına göre farklılık gösterir ifadesi (H4d), tablonun bulguları ile desteklenmemiştir.

Şekil 4.8. Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Kardeş Sayısı Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4.9: Anne Baba Tutum Ölçeği Kardeş Sayısı Gruplarına Göre Grafiği

4.1.10 Ölçeklerin kaçınıcı çocuk olduğu gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.10. Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin kaçınıcı çocuk olduğu gruplarına göre değerlendirilmesi

		1.Çocuk n:16	2.Çocuk n:37	3.Çocuk n:33	≥4.Çocuk n:14	P
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS	15,19±3,02	15,32±3,64	13,76±4,27	14,5±3,67	0,346*
	Median (IQR)	10 (9-10,75)	11 (9,5-12)	10 (9-11)	11 (10-11)	
Coopersmih Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS	63,13±10,2	64,84±8,19	65,42±8,37	59,43±8,56	0,154*
	Median (IQR)	10 (7,25-11)	10 (9-11)	9 (8-11)	10 (9-11)	
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS	9,81±1,42	10,51±1,85	10,06±1,62	10,43±1,28	0,526†
	Median (IQR)	11 (11-12,75)	12 (11-13)	12 (10-12,5)	11,5 (9,75-13)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS	11,13±2,33	11,86±1,86	11,18±1,98	11,29±2,02	0,412†
	Median (IQR)	11 (11-12,75)	12 (11-13)	12 (10-12,5)	11,5 (9,75-13)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS	9,38±2,2	10,03±1,54	9,52±1,87	10,14±1,23	0,523†
	Median (IQR)	10 (7,25-11)	10 (9-11)	9 (8-11)	10 (9-11)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS	11,13±2,33	12,14±1,97	10,48±2,71	11,43±2,17	0,01†
	Median (IQR)	11,5 (10-13)	13 (12-13)	11 (9,5-12)	12 (11-12,25)	

*Tek Yönlü Varyans Analizi †Kruskal Wallis Testi

Dunn's Çoklu Karşılaştırma Testi	Baba OT
1.Çocuk / 2.Çocuk	0,074
1.Çocuk / 3.Çocuk	0,424
1.Çocuk / \geq 4.Çocuk	0,767
2.Çocuk / 3.Çocuk	0,001
2.Çocuk / \geq 4.Çocuk	0,085
3.Çocuk / \geq 4.Çocuk	0,308

1.Çocuk, 2.Çocuk, 3.Çocuk ve \geq 4.Çocuk gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,346$). Çocuğun doğum sırası ile empati gelişimi arasında ilişki kurulamamış ve doğum sırasının çocuktaki empati düzeyine etkisi olmadığı tablodan elde edilmiştir. H_0 ile hedeflenen düşünceye ulaşılamamıştır.

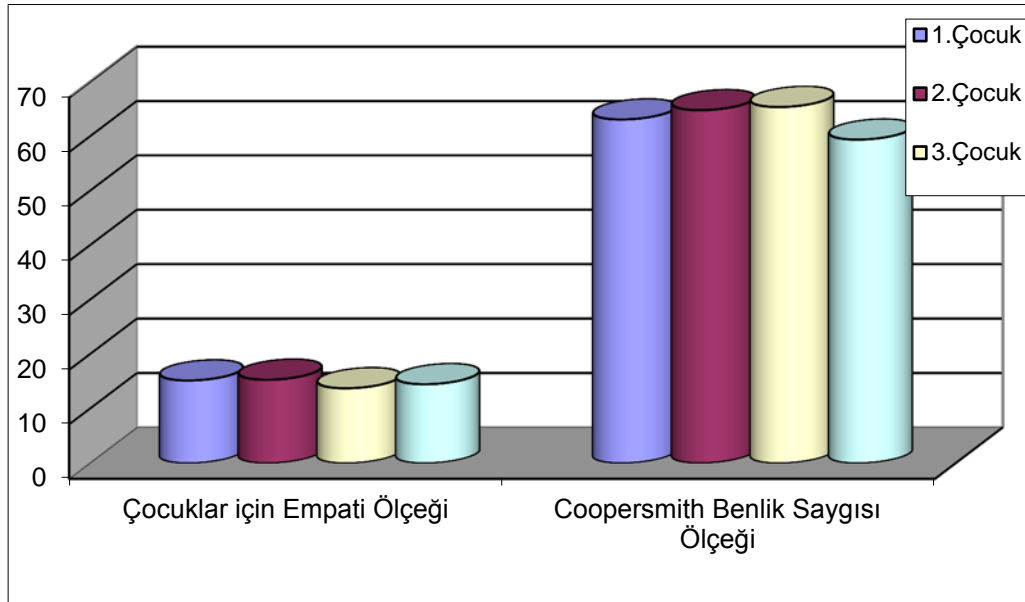
1.Çocuk, 2.Çocuk, 3.Çocuk ve \geq 4.Çocuk gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,154$). Çocuğun benlik saygısının kaçınıcı çocuk olduğuna göre farklılaşmadığı tablodan elde edilmiş ve hipotez 5e ile sonuç uygunluk göstermemiştir.

1.Çocuk, 2.Çocuk, 3.Çocuk ve \geq 4.Çocuk gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,526$).

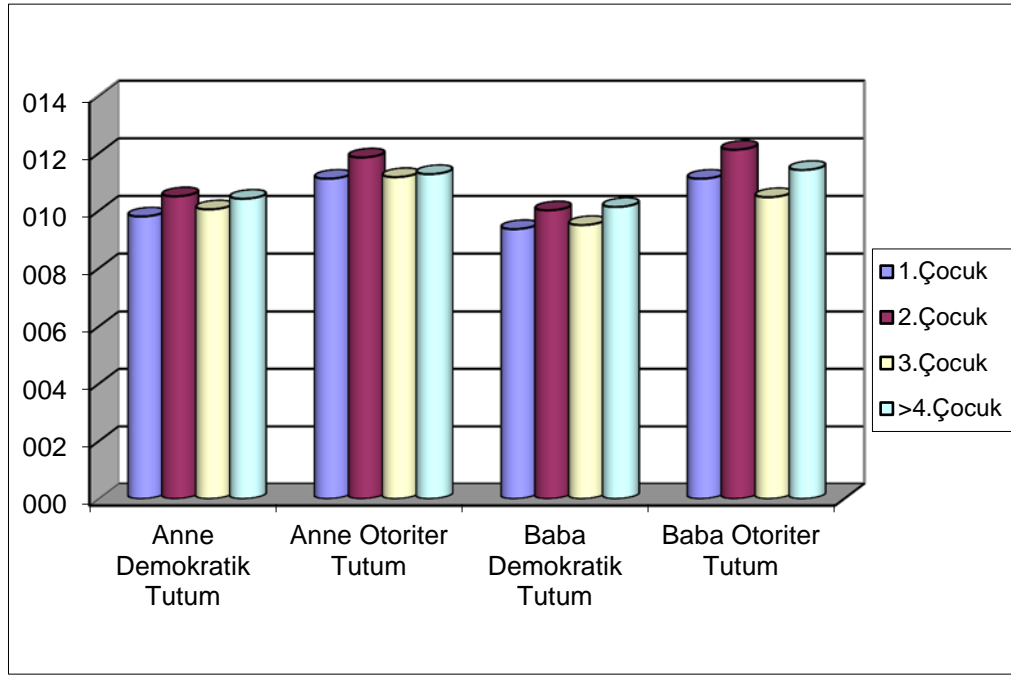
1.Çocuk, 2.Çocuk, 3.Çocuk ve \geq 4.Çocuk gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,412$).

1.Çocuk, 2.Çocuk, 3.Çocuk ve \geq 4.Çocuk gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,523$).

1.Çocuk, 2.Çocuk, 3.Çocuk ve ≥ 4 .Çocuk gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p=0,01$). 2.Çocuk Grubunun Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları 3.Çocuk Grubundan istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuş ($p=0,001$), diğer grupların Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$). Hipotez 4e ile belirtilen çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu anne baba tutum algısına ilişkin farklılık göstereceği düşüncesi anne baba tutum ölçeği alt ölçeği baba otoriter tutumuna göre 2. ve 3. çocuk tarafından farklılık oluşturduğu tablodan elde edilmiş ve hipotez ile uygunluk göstermiştir.

Şekil 4.10. Çocuklar İçin Empati Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Kaçınıcı Çocuk Olduğu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4. 11. Anne Baba Tutum Ölçeği Kaçınıcı Çocuk Olduğu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

4.1.11 Ölçeklerin anne ve baba medeni durum gruplarına göre analizi

Çizelge 4.11: Kullanılan ölçeklerin anne baba medeni durum gruplarına göre değerlendirilmesi

		Evli n:84	Boşanmış n:16	P
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS	15±3,94	12,94±2,29	0,045
				†
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS	63,74±9,11	65,38±6,26	0,494
				†
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS	10,29±1,67	10±1,51	0,612
				‡
	Median (IQR)	10 (10-11)	10 (9-11)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS	11,36±1,93	11,88±2,33	0,138
				‡
	Median (IQR)	11 (11-13)	13 (11-13)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS	9,88±1,66	9,19±1,83	0,162
				‡
	Median (IQR)	10 (9-11)	9 (8-11)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS	11,46±2,24	10,63±3,07	0,290
				‡
	Median (IQR)	12 (11-13)	11,5 (9,25-12,75)	

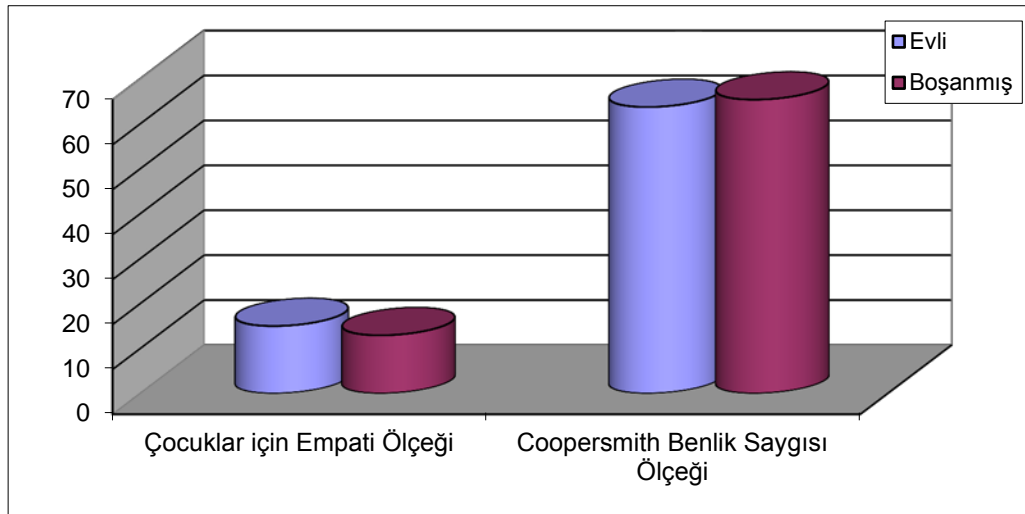
†Bağımsız t testi ‡Mann Whitney U testi

Medeni Durum Evli Çocuklar için Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları Boşanmış grubundan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p=0,045$). Hipotez 61 ile ulaşılmak istenilen düşüncüyü ve tablo bulguları desteklemiştir. Medeni durumun çocukta empati gelişiminde farklılık gösterdiği araştırmada elde edilmiştir

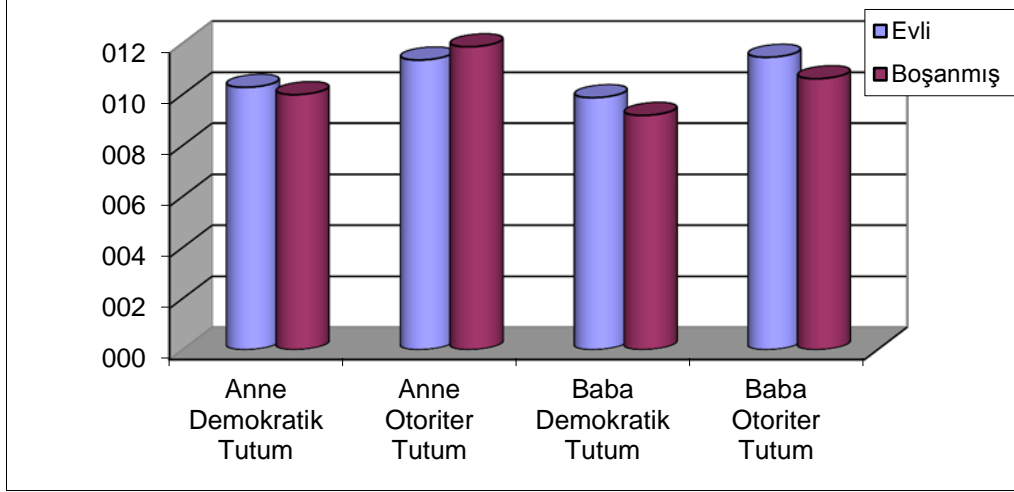
Medeni Durum Evli ve Boşanmış gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,494$). Hipotez 51, tablodan elde edilen bulgu ile desteklenmemiştir. Hipotez 51, anne baba medeni durum, çocukta benlik saygısında farklılık yaratır düşüncesine ulaşılamamıştır. Medeni Durum Evli ve Boşanmış gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,612$).

Medeni Durum Evli ve Boşanmış gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,138$). Medeni Durum Evli ve Boşanmış gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,162$).

Medeni Durum Evli ve Boşanmış gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,290$). Çalışmada ulaşılmak istenen hipotez 41, tablodan elde bulgular ile desteklenmemiştir ve hipoteze ulaşılamamıştır.

Şekil 4.12: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Anne-Baba Medeni durum gruplarına göre grafiklendirilmesi

Şekil 4.13. Anne Baba Tutum Ölçeği Anne-Baba Medni Durum Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

4.1.12 Ölçeklerin anne yaşı ile korelasyonu

Çizelge 4.12: Çalışmamızda kullanılan ölçeklerin Anne Yaşı ile Korelasyonu

		Anne Yaşı
Çocuklar için Empati Ölçeği	r	-0,206
	p	0,039
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	r	-0,219
	p	0,029
Anne Demokratik Tutum	r	-0,138
	p	0,170
Anne Otoriter Tutum	r	-0,097
	p	0,338
Baba Demokratik Tutum	R	0,069
	p	0,338
Baba Otoriter Tutum	R	-0,118
	p	0,242

Pearson Korelasyon Testi

Anne Yaşı ile Çocuklar için Empati Ölçeği puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,206$ $p=0,039$). Annenin yaşı arttıkça çocukta empati düzeyi düşmektedir. Hipotez 6f, tablo bulguları ile desteklenmemiştir.

Anne Yaşı ile Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,219$ $p=0,029$). Hipotez 5f ile belirtilen anlamlı ilişki tablo bulguları ile desteklenmemiştir.

Anne Yaşı ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmemiştir ($r=-0,138$ $p=0,170$).

Anne Yaşı ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmemiştir ($r=-0,097$ $p=0,338$).

Anne Yaşı ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmemiştir ($r=0,069$ $p=0,497$). Anne Yaşı ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmemiştir ($r=-0,118$ $p=0,242$). Hipotez 4f ile belirtilen annenin yaşı ile anne baba tutum ölçeği arasında anlamlı ilişki olduğu düşüncesi tablo bulguları ile desteklenmemiştir.

4.1.13 Ölçeklerin annenin eğitim durumu gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.13: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Anne Eğitim Durumu Gruplarına Göre Analizi

		Okur-Yazar n:23	İlköğretim n:52	Lise n:25	P
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS	14,7±3,42	14,37±3,83	15,28±4,1	0,616*
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS	59,87±9,81	65,56±8,58	64,56±6,81	0,029*
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS	9,83±1,75	10,38±1,3	10,32±2,12	0,390‡
	Median (IQR)	10 (9-11)	10,5 (10-11)	10 (9-11,5)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS	11±2,28	11,52±1,94	11,68±1,86	0,545‡
	Median (IQR)	11 (10-13)	12 (11-13)	11 (11-13)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS	10,04±1,74	9,71±1,66	9,64±1,78	0,593‡
	Median (IQR)	10 (9-11)	10 (9-11)	10 (8-11)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS	10,57±3,34	11,65±1,9	11,36±2,22	0,678‡
	Median (IQR)	12 (10-13)	12 (11-13)	12 (10,5-13)	

*Tek Yönlü Varyans Analizi ‡Kruskal Wallis Testi

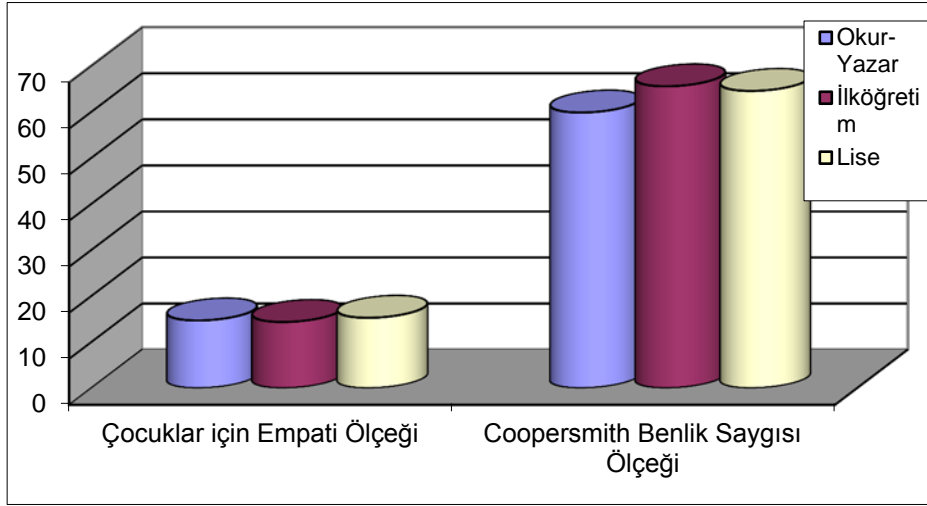
Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi	CBSÖ
Okur-Yazar / İlköğretim	0,023
Okur-Yazar / Lise	0,048
İlköğretim / Lise	0,879

Anne Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,616). Hipotez 6g ile tablodan elde edilen bilgiler desteklenmemiştir.

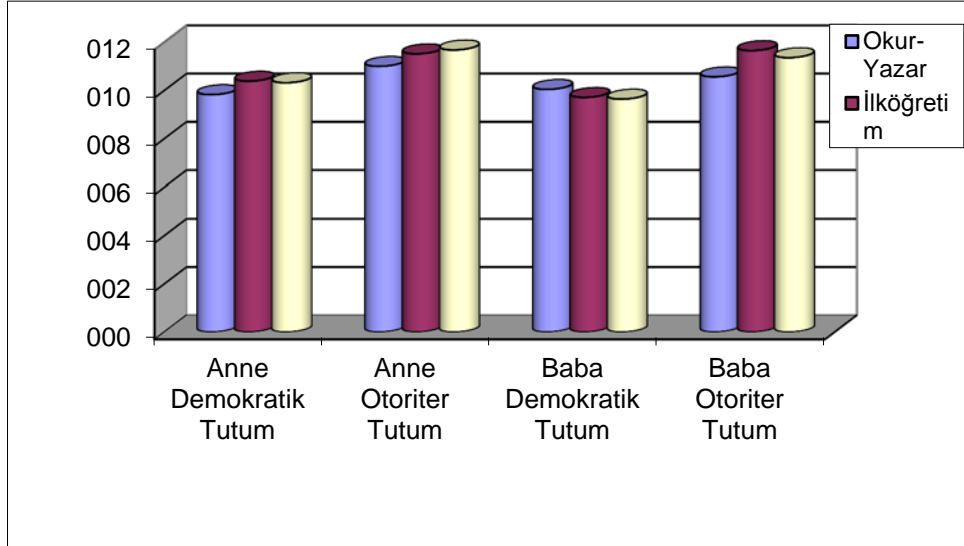
Anne Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir (p=0,029). Okur-Yazar grubunun Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları İlköğretim ve Lise gruplarından istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuş (p=0,023, p=0,048). Tablodan elde edilen bilgi hipotez 5g ile benzerlik göstermemiştir. İlköğretim ve Lise gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,879).

Anne Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,390$). Anne Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,545$).

Anne Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,593$). Anne Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,678$). Tablodan elde edilen bilgiler, hipotez 4g ile benzerlik göstermemiştir.

Şekil 4.14. Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Anne Eğitim Durumu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4.15: Anne Baba Tutum Ölçeğinin Anne Eğitim Gruplarına Göre Grafiği

4.1.14 Ölçeklerin anne meslek gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.14: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Anne Mesleği Gruplarına Göre Değerlendirilmesi

			Ev hanımı n:72	Memur n:20	İşçi n:5	Serbest Meslek n:3	P
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS		14,71±3,75	14,85±3,38	11,4±5,32	18±1,73	0,106*
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS		63,51±9,27	65,95±7,05	59,8±5,45	69,67±5,86	0,304*
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS		10,24±1,47	9,8±1,51	11,4±3,65	11,33±1,15	0,220†
	Median (IQR)		10,5 (10-11)	10 (9-11)	11 (8,5-14,5)	12 (10-12)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS		11,35±2,11	12,05±1,32	10,6±2,88	11±0	0,524†
	Median (IQR)		12 (10-13)	12 (11-13)	12 (7,5-13)	11 (11-11)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS		9,78±1,68	9,55±1,9	10±1,58	10,67±1,15	0,794†
	Median (IQR)		10 (9-11)	10 (8-11)	10 (8,5-11,5)	10 (10-12)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS		11,26±2,51	11,95±1,76	9,4±2,88	12±0	0,269†
	Median (IQR)		12 (11-13)	12,5 (11-13)	10 (6,5-12)	12 (12-12)	

*Tek Yönlü Varyans Analizi †Kruskal Wallis Testi

Anne Meslek Ev Hanımı, Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,106$). Tablodan elde edilen bulgular H_6h ile uyumsuzdur.

Anne Meslek Ev Hanımı, Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel

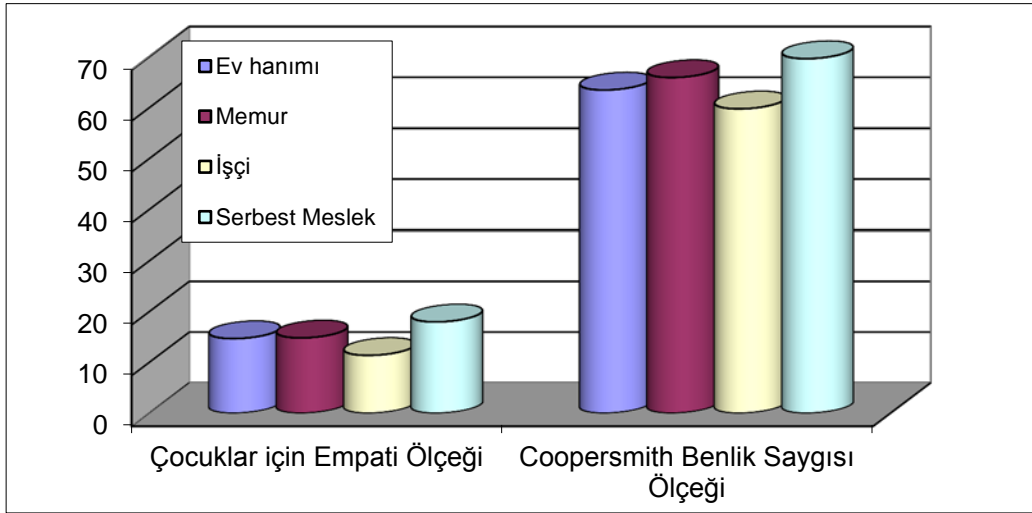
olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,304$). Hipotez 5h ile tablo bulguları uygun bulunmamıştır.

Anne Meslek Ev Hanımı, Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,220$).

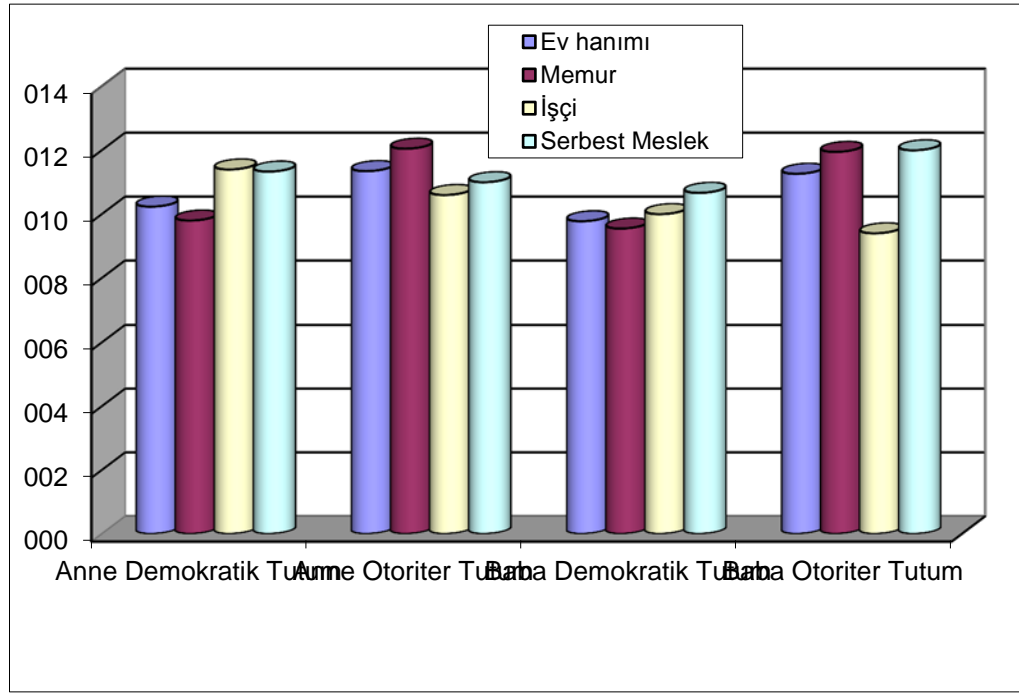
Anne Meslek Ev Hanımı, Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,524$).

Anne Meslek Ev Hanımı, Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,794$).

Anne Meslek Ev Hanımı, Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,269$). Anne baba tutumunun, annenin mesleğe göre farklılık gösterdiğini ifade eden hipotez 4h, tablodan elde edilen bilgiler ile desteklenmemiştir.

Şekil 4.16: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Anne Meslek Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4.17. Anne Baba Tutum Ölçeği Anne Meslek Gruplarına Göre Grafiği

4.1.15 Ölçeklerin baba yaşı ile korelasyonu

Çizelge 4.15: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Baba Yaşı ile Korelasyonu

		Baba Yaşı
Çocuklar için Empati Ölçeği	r	-0,215
	p	0,032
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	r	-0,274
	p	0,006
Anne Demokratik Tutum	r	-0,102
	p	0,310
Anne Otoriter Tutum	r	-0,137
	p	0,173
Baba Demokratik Tutum	r	0,044
	p	0,665
Baba Otoriter Tutum	r	-0,193
	p	0,054

Baba Yaşı ile Çocuklar için Empati Ölçeği puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,215$ $p=0,032$). Babanın yaşı arttıkça çocukta empati gelişim düzeyi azalmaktadır. Çalışmada oluşturulan hipotez 631 ile belirtilen baba yaşı ile empati gelişimi arasındaki ilişki negatif yönde farklılık gözlenmektedir (H61).

Baba Yaşı ile Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,274$ $p=0,006$).

Baba Yaşı ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmemiştir ($r=-0,102$ $p=0,310$).

Baba Yaşı ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmemiştir ($r=-0,137$ $p=0,173$).

Baba Yaşı ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmemiştir ($r=0,044$ $p=0,665$). Baba Yaşı ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmemiştir ($r=-0,193$ $p=0,054$). Babanın yaşı ile anne baba tutumu arasında anlamlı ilişki olduğunu belirten hipotez 41 ile tablodan elde edilen bilgiler tamamlayıcı nitelikte olmamaktadır.

4.1.16 Ölçeklerin baba eğitim durumu gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.16: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Baba Eğitim Durumu Gruplarına Göre Değerlendirilmesi

				Okur-Yazar n:15	İlköğretim n:55	Lise n:30	P
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS			14,47±2,53	14,35±4,01	15,37±3,92	0,486*
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS			62±9,76	63,51±8,68	65,9±8,14	0,305*
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS			10,53±1,41	10±1,49	10,53±1,96	0,375†
	Median (IQR)			11 (10-12)	10 (9-11)	11 (9,75-12)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS			11±2,14	11,2±2,17	12,1±1,4	0,120†
	Median (IQR)			12 (10-12)	11 (10-13)	12 (11-13)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS			10,4±1,5	9,56±1,65	9,83±1,84	0,190†
	Median (IQR)			11 (10-12)	10 (9-11)	10 (8,75-11)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS			10,4±3,58	11,24±2,26	11,97±1,71	0,230†
	Median (IQR)			12 (7-13)	12 (10-13)	12,5 (11-13)	

*Tek Yönlü Varyans Analizi †Kruskal Wallis Testi

Baba Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,486). Bulgular, H₀'i desteklememiştir.

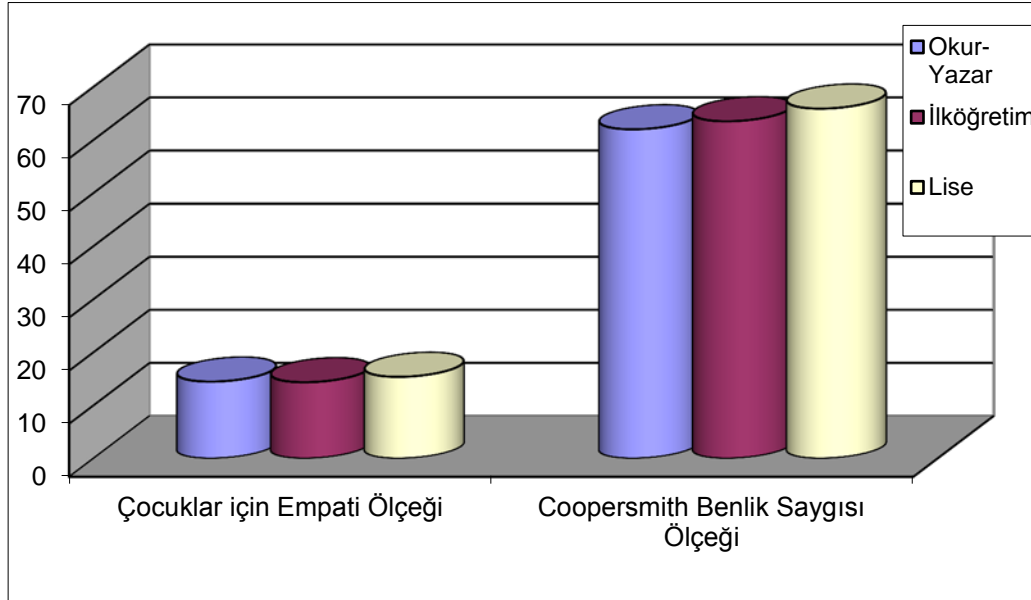
Baba Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,305). H₅ ile tablodan elde edilen bulgu uygunluk göstermemiştir.

Baba Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (p=0,375).

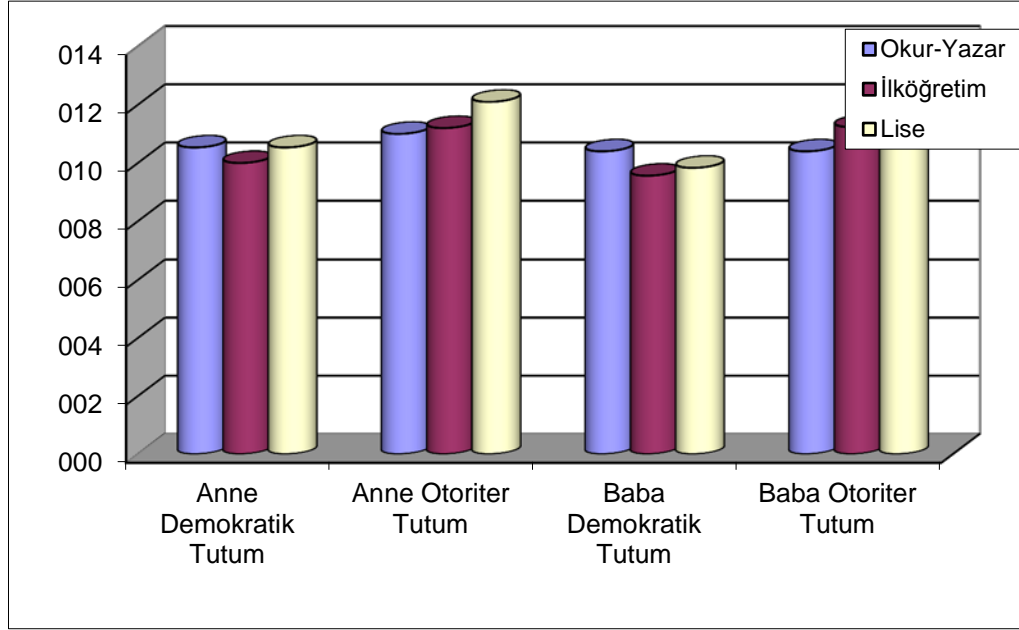
Baba Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,120$).

Baba Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,190$).

Baba Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,230$). Anne baba tutumunun babanın eğitim durumuna göre farklılık gösterdiğini ifade eden hipotez 4j ile tablodan elde edilen bilgiler uygunluk göstermemiştir.

Şekil 4.18: Çocuklar İçi Empati Ölçeği ve Coopersmist Benlik Saygısı Ölçeği Baba Eğitim Durumu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4.19: Anne Baba Tutum Ölçeği Baba Eğitim Durumu Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

4.1.17 Ölçeklerin baba meslek gruplarına göre değerlendirilmesi

Çizelge 4.17: Çalışmamızda Kullanılan Ölçeklerin Baba Meslek Gruplarına Göre Değerlendirilmesi

		Memur n:4	İşçi n:80	Serbest Meslek n:15	P
Çocuklar için Empati Ölçeği	Ort±SS	14,75±2,63	14,4±4,03	16,13±2,36	0,450*
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	Ort±SS	62,5±8,89	64,65±8,62	61,87±8,82	0,258*
Anne Demokratik Tutum	Ort±SS	11±1,41	10,19±1,69	10,4±1,45	0,389#
	Median (IQR)	11,5 (9,5-12)	10 (10-11)	10 (9-12)	
Anne Otoriter Tutum	Ort±SS	13±0,82	11,26±2,08	12,13±1,36	0,066#
	Median (IQR)	13 (12,25-13,75)	11 (10,25-13)	12 (11-13)	
Baba Demokratik Tutum	Ort±SS	10±2,83	9,79±1,7	9,73±1,49	0,620#
	Median (IQR)	11 (7-12)	10 (9-11)	10 (9-11)	
Baba Otoriter Tutum	Ort±SS	11,5±2,52	11,13±2,4	12,8±1,08	0,01#
	Median (IQR)	12 (9-13,5)	12 (10-13)	13 (12-14)	

*Tek Yönlü Varyans Analizi #Kruskal Wallis Testi

Dunn's Çoklu Karşılaştırma Testi	Baba OT
Memur / İşçi	0,732
Memur / Serbest Meslek	0,299
İşçi / Serbest Meslek	0,003

Baba Meslek Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,450$).

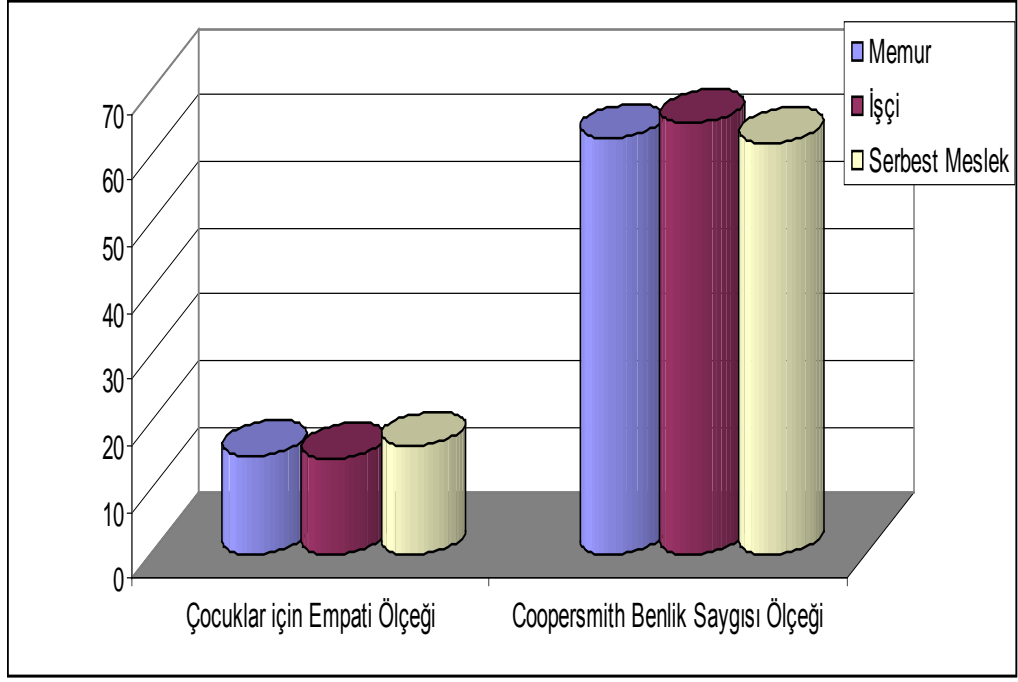
Baba Meslek Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,258$).

Baba Meslek Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,389$).

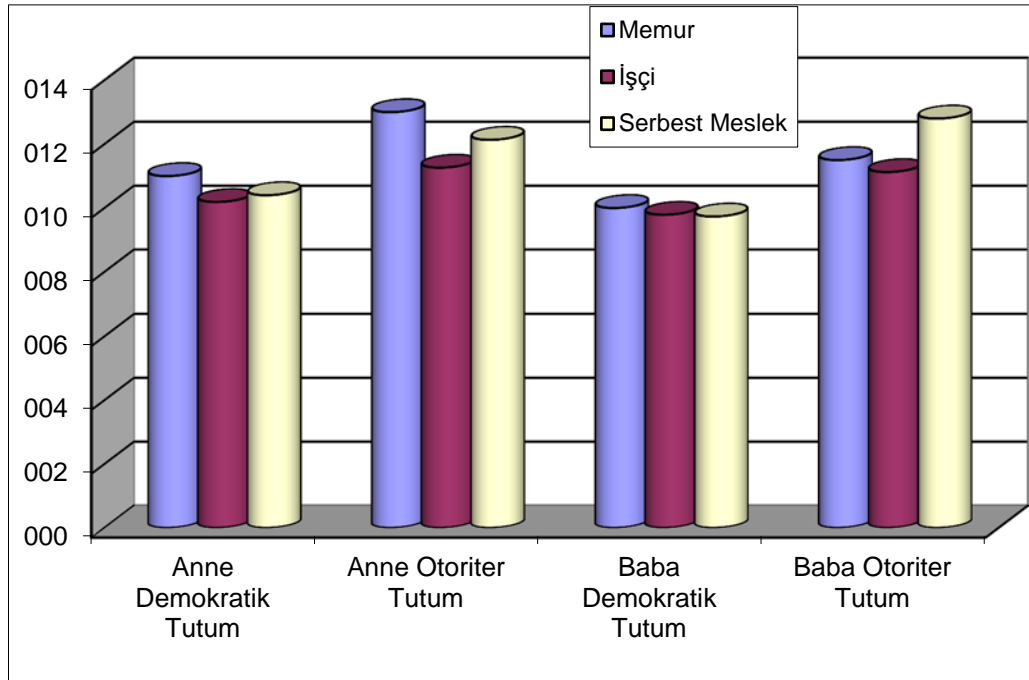
Baba Meslek Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,066$).

Baba Meslek Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,620$).

Baba Meslek Memur, İşçi ve Serbest Meslek gruplarının Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p=0,01$). Serbest Meslek grubunun Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları İşçi grubundan istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuş ($p=0,003$). Hipotez 4k ile bu sonuç uygunluk göstermektedir. Diğer grupların Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p>0,05$).

Şekil 4.20. Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği Baba Meslek Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

Şekil 4.21. Anne- Baba Tutum Ölçeği Baba Meslek Gruplarına Göre Grafikleştirilmesi

4.1.18 Ölçeklerin korelasyonu

Çizelge 4.18: Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğinin Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Korelasyonu

			Çocuklar için Empati Ölçeği	Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği
Anne Tutum	Demokratik	R	0,314	0,221
		p	0,001	0,027
Anne Tutum	Otoriter	R	-0,376	-0,236
		p	0,0001	0,018
Baba Tutum	Demokratik	R	0,452	0,281
		p	0,0001	0,005
Baba Tutum	Otoriter	R	-0,484	-0,205
		p	0,0001	0,041

Pearson Korelasyon Testi

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,314$ $p=0,001$). Tablodan elde edilen bulgu ile çalışmada oluşturulmuş olan hipotez 2a ile uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,376$ $p=0,0001$). Bu sonuç ile oluşturulmuş olan hipotez 2b arasında uygunluk olduğu ve otoriter tutumun çocukta empati gelişimini olumsuz etkilediği düşüncesine ulaşılmıştır.

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,452$ $p=0,0001$).

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,484$ $p=0,0001$).

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,221$ $p=0,027$). Tablodan elde edilen bulgu oluşturulmuş olan hipotez 1a ile uygun bulunmuş demokratik tutumun çocukta benlik saygısına olumlu etkisi gözlenmiştir.

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,236$ $p=0,018$).

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,281$ $p=0,005$). Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,205$ $p=0,041$). Otoriter tutumun benlik saygısına olumsuz etkisi H2b'yi desteklemiştir.

4.1.19 Anne baba tutum ölçeğinin alt ölçekleri ile korelasyonu

Çizelge 4.19. Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Anne ve Baba Demokratik ve Otoriter Tutum Puanlarının Korelasyonu

			Anne Demokratik Tutum	Anne Otoriter Tutum	Baba Demokratik Tutum	Baba Otoriter Tutum
Anne Demokratik Tutum	R			-0,372	0,335	-0,263
	p			0,0001	0,001	0,008
Anne Otoriter Tutum	R	-0,372			-0,337	0,462
	p	0,0001			0,001	0,0001
Baba Demokratik Tutum	R	0,335	-0,337			-0,399
	p	0,001	0,001			0,0001
Baba Otoriter Tutum	R	-0,263	0,462	-0,399		
	p	0,008	0,0001	0,0001		

Pearson Korelasyon testi

Anne Demokratik Tutum puanları ile Anne Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,372$ $p=0,0001$). Anne Demokratik Tutum puanları ile Baba Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,335$ $p=0,001$).

Anne Demokratik Tutum puanları ile Baba Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,263$ $p=0,008$).

Anne Otoriter Tutum puanları ile Baba Demokratik Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,337$ $p=0,001$).

Anne Otoriter Tutum puanları ile Baba Otoriter Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,462$ $p=0,0001$).

Baba Demokratik Tutum puanları ile Anne Demokratik Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,335$ $p=0,001$).

Baba Demokratik Tutum puanları ile Anne Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,337$ $p=0,001$). Baba Demokratik Tutum puanları ile Baba Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,339$ $p=0,0001$). Baba Otoriter Tutum puanları ile Anne Demokratik Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,263$ $p=0,008$). Baba Otoriter Tutum puanları ile Anne Otoriter Tutum puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,462$ $p=0,0001$). Baba Otoriter Tutum puanları ile Baba Demokratik Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,339$ $p=0,0001$).

4.1.20 Coopersmith benlik saygısı ölçeği ve çocuklar için empati ölçeği karşılaştırması

Çizelge 4.20: Benlik Saygısı Ölçeği ve Empati Ölçeği Puan Analizi

		Çocuklar için Empati Ölçeği
Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	r	0,374
	p	0,0001

Çocuklar için Empati Ölçeği puanları ile Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=0,374$ $p=0,0001$). Bu sonuç H3a ile olumlu ilişkili olmaktadır.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma

Bu bölüm, sonuçların tartışılmasını ve yorumlanmasını, bulguların sonuçlarını ve ileri araştırmalar için önerileri sunmaktadır

Araştırmanın genel amacını; anne – baba tutumlarının, çocukta benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkinin incelenmesi oluşturmuştur. Bu inceleme öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumları, kardeş sayıları, anne baba medeni durumu, yaş ve meslek değişkenlerine göre yapılmıştır.

Yapılan bu çalışmada, 10-12 yaş grubu çocuklarının algıladıkları anne ve babalarının tutumları doğrultusunda benlik saygısı ve empati gelişimindeki farklılıklar değişkenler doğrultusunda incelenmiştir. Anne babanın eğitim seviyesi, medeni durum, yaşı, mesleği ve çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu ve sınıfı açısından benlik saygısı ve empati düzeyinin farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Araştırma öğrencilerin empati beceri geliştirmeleri en düşük 5, en yüksek 20 puanla değerlendiren bir cetvele göre yapılmıştır ve güvenilirlik için Çocuklar İçin Empati Ölçeği alfa cronbach değeri 0,768 olarak bulunmuştur.

Aynı şekilde, elde edilen bulgulara göre öğrencilerin empati beceri düzeyleri kaçınıcı sınıf olduğuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu durum bize, 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin aralarında bulunan bir senelik yaşın, empati beceri düzeyleri arasında farklılaşma yaratacak kadar uzak olmadığını; empatik gelişim açısından aynı yaş grubunda olduklarını ve anlamlı istatistiksel farklılık olmadığını söylemektedir (Çizelge 4.8). Elde edilen bulgular ile hipotez 6c desteklenmemiştir ve sınıf düzeyi empati gelişimi arasında anlamlı ilişki gözlenmemiştir.

Araştırma sonucunda kız çocukların Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları erkek çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (p=0,042). Kız öğrencilerinin empati gelişim beceri düzeylerinin

erkek öğrencilerin empati beceri düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.7). Elde edilen bulgu, hipotez 6b’i desteklemiştir.

İşcen (2006), yılında yaptığı araştırmaya göre, empati beceri cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Satılmış (2012), yaptığı araştırmasında 521 lise öğrencisiyle çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda veriler incelenmiş ve varılan sonuçta elde edilen bulgularda, kız öğrencilerin duygusal, bilişsel ve toplam empati düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kız çocuklarının duyguları anlamlandırma ve duyguyu hissetme düzeyinin yüksek oluşu araştırmalar ile desteklenmiştir. Kız çocukları iletişimde empatik geri bildirimde bulunmaktadır.

Literatürde bu bulguları destekleyen başka araştırmalar da mevcuttur. Empati becerisi ve cinsiyet arasındaki ilişki konusunda yapılan çalışmalarda farklı bulgular elde edilmiştir. Kadınların erkeklere oranla daha fazla empati becerisine sahip olduğu elde edilen bulgularla birlikte tersi bulgulara da ulaşılmıştır. Kız öğrencilerinin erkeklere oranla daha yüksek empati becerisine sahip olduğunu bulmuştur. Yapılan bir diğer çalışmaya göre ise erkek çocukların kız çocuklarından sözsüz empati boyutunda daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Eisenberg & ark. 1998). Hoffman ve Levine’nin (1976) araştırmalarında ise, kız çocukların oğlanlara oranla anlamlı bir farklılıkla empati becerileri daha yüksek çıkmıştır. Kalliopuska (1992), araştırmalarında annelerin babalara, kızların erkeklere oranla daha fazla empati kurma becerilerine sahip olduklarını bulmuştur. Mc Clelland (1951), kişilerin kadın veya erkek oluşuyla empati düzeyi arasında ilişki kurulmadığını ifade eder. Roe (1977), kültürlerarası bir araştırmasında Amerika’ daki kız ve erkek denekler arasında empati becerileri arasında bir farklılık olmadığını ancak Yunanistan’ da kızların empati becerilerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir (Akt. Dökmen, 2016).

Yapılan bir diğer araştırma sonucuna göre otoriter tutum ve empati düzeyinde negatif bir ilişki vardır. Çocuğun algıladığı otoriter tutuma sahip olan bir annenin çocuktaki empati düzeyine olumsuz etki ettiği ve empatiyi düşürdüğü incelenmiştir. Çocuklar için empati ölçeği puanı ile anne baba tutum ölçeği anne otoriter tutum puanları arasında negatif yönde ($r=0,376$ $p=0,0001$) istatistiksel

olarak anlamlı bir korelasyon gözlenmiştir (Çizelge 4.18). Bulgu, H2b'i destekler.

Ailedeki birey sayısına göre 7 ve üzeri birey bulunan ailelerdeki bireylerin demokratik anne baba tutumları puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksektir. Geniş aile ile yaşamak bireye daha fazla sorumluluk yüklemekte ve bu bireye insanlarla daha fazla iletişim ve sağlıklı iletişimin vazgeçilmezi empati gelişimini destekler. Aile ortamındaki iletişim bireyin daha empatik olmasına destek olur ve kişi karşısındaki kişinin duygularına yönelmektedir. Kalabalık ortamda olmanın aile içindeki ilişkileri daha işlevsel bir biçimde yürütmek bakımından daha fazla görev ve sorumluluk getirmesi ihtimaline karşın anne babaların diğer aile bireylerin düşüncelerine önem verme durumunun daha fazla olabileceği ve aile olarak ortak hareket etme bilincinin daha fazla olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, aileleriyle yaşayan katılımcıların otoriter anne ve baba tutum puanları yüksek; yurtda kalan katılımcıların demokratik anne ve baba tutum puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Otoriter tutumda olan ailelerin çocuklarını kendi evlerinden başka bir yerde yaşamalarına izin vermemiş olmaları ihtimalinin söz konusu olabileceği düşünülmektedir. Demokratik anne-baba çocuğuna kendi kararları konusunda destek olmakta ve kendi hayatını yönlendirme konusunda yüreklendiricidir. Demokratik tutumda olan aileler ise çocuklarının kendi başlarına yurt ortamında kalmalarına ilişkin ılımlı olabileceği düşünülmektedir. Empatik eğilim puan ortalamaları kadınlarda erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksekti. Kadınlar iletişim içerisindeki bireyin duygularına ulaşma ve anlamlandırmada empatik beceriye sahiptir. Yapılan bu çalışma ise kardeş sayısının arttığı ailelerde empati düzeyinde herhangi bir değişim olmadığı sonucunu göstermiştir (Çizelge 4.9). Bulgu ile hipotez 6d desteklenmemiştir. Kardeş sayısı empati gelişiminde farklılık oluşturmamıştır.

5. sınıf öğrencileriyle yapılan bir çalışmada benlik saygısının yüksek olduğu çocukların empati düzeylerinin de yüksek olduğu ve bu kavramlar arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur (Yüksel, 2009). Bireyin kendini tüm yönleriyle kabul ederek karşısındaki kişinin duygularını anlamını bilme durumunu deneyimlemektedir. Benlik saygısı bireyin tüm yönleriyle kendini kabul etmesiyle ilişkili olarak empati gelişiminde birey kendi duygularını

bilmekle beraber karşısındaki bireyin duygularının farkında olması. Yine aynı şekilde yapılan ve öğretmenlerin mesleki benlik saygısı ve empati düzeyleri incelenmiştir.

Öğretmenlerin mesleki benlik saygısının yüksek olduğu durumlarda daha empatik olduğu bulunmuştur. İnşalara karşı anlayışla yaklaştığı, sosyal faaliyetlerde daha fazla bulunduğu, ilişkilerinde duygusal doyumu daha fazla yaşadığı ve deneyimlediği gözlenmiştir. Kişinin sosyal hayat içerisinde yaptığı yardım amaçlı faaliyetler onun empatik kişiliğe sahipliği için ipucu olmaktadır (Laible, Carlo ve Roesch, 2004). Yüksek benlik saygısına sahip bireyler başkalarına destek ve yardım etme eğilim etkinliği fazlayken bu duygudan yoksun empatik becerisi gelişmemiş kişiler sosyal yardım konusunda pasiftir (Laible & ark. 2004; Larrieu ve Mussen, 1986). Yapılan çalışmaya paralel olarak benlik saygısı ve empati gelişim düzeyi arasında istatistiksel olarak pozitif ilişki vardır (Çizelge 4.20). Hipotez 3 ile elde edilen bilgi birbirini desteklemektedir.

Çocukların empati geliştirmesinde duygusal yönden destekler anneden sağlanmakta ve bilişsel empati yeteneği ise baba figürü tarafından desteklenmektedir. Çocukların duygusal ve bilişsel empati yetenekleri için farklı sonuçlar doğurması, geleneksel cinsiyet rolleri ile açıklanabilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, annelerin daha çok duygusal ihtiyaçları karşılamak üzere, babaların ise daha çok bilişsel becerileri ödüllendirmek üzere sosyalleştiklerini savunmaktadır (Verschueren & Marcoen, 1999). Çalışmamız sonucunda, Anne Eğitim Durumu Okur-Yazar, İlköğretim ve Lise gruplarının Çocuklar için Empati Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir ($p=0,616$). Annenin eğitim durumu çocuğunun empati düzeyine katkısı ile ilişkili bulunmamış ve çocuktaki empati düzeyinin önemli bir faktörü olmadığı görülmüştür (Çizelge 4.13). Babanın eğitim düzeyinin çocukta empati gelişimine etkisi olmadığı saptanmıştır (Çizelge 4.16). Hipotez 6j'i bulgu desteklememiştir. Bu sonuç yapılan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Dereli, Alpay, 2012).

Anne baba tutumunun sosyo- ekonomik durum düzeyi ile benlik saygısı üzerindeki etkileşimi inceleyen çalışmaya göre, baba eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına karşı olumlu tutumları artmakta ve bu durum çocukların benlik

saygısı düzeyini arttırdığı gözlenmiştir (Torucu, 1990). Yapılan çalışmada ise baba eğitim durumunun (Çizelge 4.16) çocuğun benlik saygısı düzeyinde anlamlı bir ilişki durumu olmadığı istatistiksel olarak gözlenmiştir ($p=0,305$). Elde edilen bulgu ile hipotez 5j paralellik göstermemiştir.

Sosyal açıdan yeterli ve akademik başarısı yüksek olarak belirlenen çocukların demokratik aile ortamında ve anne babanın çocuğuna güven verdiği ailede yetiştiği yapılan çalışmalarda gözlenmiştir (Fletscher & ark. 1995).

Demokratik aile içerisindeki çocuk kendine karşı sergilenen olumlu davranışlar ile kendini değerli ve benliğinin önemli olduğunu hissetmektedir.

Araştırma hipotezleri doğrultusunda annenin demokratik tutumu neticesinde çocuk yetiştirme stiline çocuğun sosyal iletişimde empati düzeyini etkilemesi ve çocukta benlik saygısını yükseltici etki etmesi beklenir. Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanları ile Anne-Baba Tutum Ölçeği Anne Otoriter Tutum puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gözlenmiştir ($r=-0,236$ $p=0,018$). Annenin otoriter tutum sergilemesi çocuğun benlik saygısında azalmaya sebep olmaktadır (Çizelge 4.18). Elde edilen bulgu H1b ile uygunluk göstermiştir.

Çocukların anne ve babasının birlikte olması empati düzeyine etki etmektedir. Anne ve baba çocuğu beraber yetiştirdiğinde çocuk ebeveynlerden tam duygusal doyum sağlar ve sosyal ilişkilere katkı olmaktadır. Yapılan çalışma evli olan ebeveyne sahip olan çocukların, Çocuklar için empati ölçeği puanları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (0,045). Elde edilen bulgu ile H61 ile paralellik göstermektedir. Anne baba figürlerinin çocuğun ilişkilerindeki yeri görülmüştür. Çocuk olası ebeveyn boşanmalarında etkilenmekte duygularını anlatma, karşısındakinin duygu ve düşüncelerine ulaşmada sorun yaşamaktadır, empati becerisine sahip olan çocuklar ilişkileri sürdürme konusunda başarılıdır (Çizelge 4.11). Tek ebeveynli ailelerde yetişmiş çocuklar toplumsal işlevi, işleyişi bozan ve sosyal ilişkileri sarsan kişiler olarak gözlemlenmiştir. Babanın otorite figürü olmadığı aksine baba varlığı olmadığı ailelerde sadece anne ile yetişmiş çocuklar psikolojik ve sosyal yönden sorunlar yaşamış, empatik düzeyinde ve kişiler arası ilişkilerde eksiklikler elde edilmiştir (Kitson, 1992).

Çocuklar başkalarının davranışlarını ve sonuçlarını gözleyerek taklit yoluyla öğrenmekte ve öğrendiği davranış örüntülerini sergilemektedir. Çocuklar öğrenme gerçekleştirirken anne ve babanın davranışlarını gözlemler ve taklit eder. Çocuk sosyal ilişkileri kişiler arası iletişimi taklit yolu ile deneyimler. Benzer davranışları sergileyen çocuk örnek davranış ile empati düzeyinde ilerleme yaşamaktadır (Holden, 1997).

Yapılan çalışmada olumlu davranışlar geliştiren ve ebeveyn tutumu olarak benimsedikleri ve çocuk tarafından algılanan olumlu davranışlar çocuğun arkadaş ortamında ve sosyal hayata karşı daha anlayışlı ve empatik düzeyi geliştirmiştir. Yapılan çalışmada empati düzeyi ile olumlu tutum arasında pozitif ilişki gözlenmiştir (Çizelge 4.18). Elde edilen bulgu ile hipotez 2a desteklenmiştir.

Yapılan birçok araştırma annenin eğitim düzeyi ile çocuğun sosyal beceri gelişiminin ilişkili olduğu göstermektedir (Atik, 1992; Atılğan, 2001; Koçak ve Tepeli, 2006; Cousins & ark. 1993). Ebeveyn tutumları ve eğitim düzeyleri ile ilgili literatür araştırmalarında görülmüştür bu iki durum ilişkilidir. Eğitim düzeyi arttıkça olumsuz ebeveyn tutumlarının azaldığı gözlenmiştir (Cousins & ark. 1993; Fox & ark. 1995; Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994). Yapılan çalışmada ise anne baba eğitim düzeyi ile Anne Baba Tutum Ölçeği arasında istatistiksel olarak ilişki gözlenmemiştir (Çizelge 4.13, 4.16). Hipotez 4g ve hipotez 4j elde edilen bulgu ile desteklenmemiştir.

Çocuklar anne- baba tutumlarını değerlendirirken bu davranışların algılanmasında ve değerlendirilmesinde cinsiyetler arası farklılıklar olduğu görülmüştür. Dokuyan (2016), ergenlerde algılanan anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler açısından incelediği çalışmasında ergenlerin cinsiyetleri açısından algıladıkları tutumların değiştiğini ifade etmiştir. Buna göre erkek katılımcılar, kız katılımcılara kıyasla ailelerinin daha demokratik bir tutum içerisinde olduklarını düşünmektedirler. Kız katılımcılar ise erkek katılımcılarla mukayese edildiğinde, ailelerinin daha otoriter bir tutum sergilediklerini düşünmektedir. Ergenlerin incelendiği, Özyürek ve Özkan (2015) 613 lise öğrencisiyle yaptıkları araştırmada, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını, kız çocuklarının erkekler çocuklarına göre anne babalarını daha

demokratik algıladıklarını gözlemlemişlerdir. Araştırmada ise kız ve erkek çocukların Anne-Baba Tutum Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir (Çizelge 4.7). Hipotez 4b ile edilen bulgu ile desteklenmemiştir. Çocuklarla gerçekleştirilmiş araştırmalar kendilik algısı, benlik saygısı incelenmiştir. Eldelekliloğlu (1999) anne-baba tutumları ile karar verme tarzları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasından elde edilen bulguların demokratik aile yapısının çocukların kişisel ve sosyal uyum, kendini kabul ve kendini gerçekleştirme boyutlarında en uygun aile yapısı olduğunu göstermektedir.

Kendini olduğu gibi tüm yönleriyle kabul eden çocuk aile içerisinde kendine gösterilen değerle farkındalık kazanacak iletişimde olduğu kişilere karşı tutumu anlayış ve duygularını önemseme ile olacaktır. Elde edilen bulgulara göre benlik saygısı ve demokratik baba tutumu arasında pozitif ilişki gözlenmiştir (4.18). Çalışmada oluşturulan hipotez 1a ile elde edilen bulgu uygunluk göstermiştir.

Haktanır ve Baran (1998) 299 ergen ile dört farklı lisede okuyan alt ve üst düzey sosyo ekonomik düzeye sahip öğrenciler ile yaptıkları bir çalışmada birçok değişken ile birlikte anne baba tutumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, algılanan anne baba tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir. Yapılan çalışmada ise çocuğun cinsiyeti ile algıladığı ebeveyn tutumu arasında ilişki gözlenmemiştir (Çizelge 4.7). Kız çocuklarının aile içerisindeki gösterilen tutum davranış ve sevgiyi daha fazla hissetmiş olma halini de görerek kız ergenlerin anne babalarını erkek ergenlere göre daha demokratik olarak algıladıkları, erkek ergenlerin ise anne babalarını daha ilgisiz olarak algıladıkları görülmüştür. Kültürümüzde erkek çocukları katı yetiştirme, duygularını göstermeme eğiliminde yetiştirme şekli artık yerini erkek çocuklarının duygularını gizlemeden anlatma ve karşısındakinin duygusunu anlama yoluna başvurduğu gözlenmiştir. Araştırmacılar, toplumumuzda ebeveynlerin beklentilerinin bu algılama farkını açıkladığını ifade etmişlerdir. Buna göre, ebeveynlerin erkek çocuklarından beklentilerinin daha çok geleceği garanti altına alarak bir meslek sahibi olmaları yönündeyken kız çocuklarından beklentilerin ise sosyal ve akademik alanlarda olduğunu söylemişlerdir. Bu nedenle, kız çocuklarına daha fazla destek ve ilgi gösterildiğini, erkek çocuklarının ise bu ilgiden yoksun kaldıklarını ifade

etmişlerdir. Öte yandan araştırmacılar hem kız ergenlerin hem de erkek ergenlerin algıladıkları demokratik anne baba tutumlarının artması ile benlik saygısının da arttığını ifade etmiş olup, benlik saygısı azalmış çocuklar anne ve babalarının tutumlarını otoriter, sevgisiz ve ilgisiz olarak algılamışlardır (Çizelge 4.18). Elde edilen bulgu hipotez 1b de belirtilen düşünceyi desteklemiştir.

Anne baba tutumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, çocuğun sahip olduğu benlik saygısı ve ebeveyn tutumları arasında karşılıklı etkileşim olduğu ve çocuğun algıladığı aile içerisindeki ortamın benlik saygısı gelişimiyle pozitif ilişki gözlenmiştir. Çocuğun nasıl bir ailede büyüdüğünün ve yetiştirme tarzındaki farklılıkların çocuğun sağlıklı bir benlik geliştirmede ve empati beceri düzeyindeki değişimlere işaret ettiği anlaşılmaktadır.

5.2 Sonuç

Yapılan çalışma 100 öğrenci ile gerçekleştirilmiş olup en küçük 10 yaş (%10), en büyük olarak 12 yaş (%49) belirlenmiştir. Çalışmaya 5. ve 6. sınıf öğrenciler katılmıştır. 58 erkek ve 42 kız öğrenci ile gerçekleştirilen çalışma anne baba tutumlarının benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisini ortaya koymuştur.

Çocuklar İçin Empati Ölçeği puanı minimum 5, maksimum 20 olarak bulunmuştur. Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği puanı minimum 43, maksimum 81 olarak bulunmuştur. Çalışmanın Çocuklar İçin Empati Ölçeği güvenilirlik değeri 0,768 olarak, Copersmith Benlik Saygısı Ölçeği güvenilirlik 0,812 olarak ölçülmüştür.

Çocuklar için empati ölçeğinin 10 yaş, 11 yaş ve 12 yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir (0,0001). 10 yaş grubu çocuğunun, çocuklar için empati ölçeği puan ortalamaları 11 yaş ve 12 yaş gruplarının çocuk empati ölçeği puan ortalamalarından yüksek olduğu bulunmuştur. 12 yaş grubu çocuğunun anne demokratik tutum puanı 11 yaş grubu çocuğunun anne demokratik tutum puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olarak bulunmuştur (Çizelge 4.6).

Araştırmaya katılan kız çocuklarının Coopersmith benlik saygısı ölçeği ($p=0,0001$) ve çocuklar için empati ölçeği puan değerleri ($p=0,042$) erkek

çocuklarından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur (Çizelge 4.7).

Çalışmaya katılan çocukların kaçınıcı çocuk olduğu incelenmiş ve anne baba tutum ölçeği baba otoriter tutum puanı arasında ilişki olduğu görülmüştür ($p=0,01$). Çalışmadaki 2. grup çocuğunun Anne Baba Tutum Ölçeği Baba Otoriter Tutum puanları 3. çocuk grubundan istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu gözlemlenmiştir ($p=0,001$) (Çizelge 4.10).

Çocukların benlik saygısı ve empati gelişim düzeyinin ilişkisi incelenmiştir. Hipotez 3'ün belirttiği durumun bulgular ile desteklendiği gözlemlenmiştir. Copersmith benlik saygısı ölçeği ve çocuklar empati ölçeği puanları anlamlı derecede ilişkili bulunmuş ve aralarında pozitif ilişki elde edilmiştir. Benlik saygısı yüksek olan bireyin empati düzeyi yüksek olarak bulunmuştur.

5.3 Öneriler

Çalışmanın sonucunda şunlar öneriler:

- Benlik saygısının çocuğun yaşamında kendilik duygusu oluşturma açısından önemli oluşu nedeniyle toplum olarak çocukların gelişimine katkı sağlanmalı ve bilinçlendirme faaliyetleri yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından okullarda ve anne babalara sağlanmalıdır. Ayrıca konuyla alakalı olarak öğretmenler çocuğu yakından gözlemeli ve pozitif problem çözme becerileri kazandırmalı, tutarlı ve adil olmalı, öğrencilerinin farklılıkları için empati geliştirmelerine yardımcı olmak için çaba göstermelidir.
- Anne ve babanın çocuktaki benlik saygısı ve empati gelişimine destek olacak şekilde davranışlar geliştirmesi açısından kişilerin bilinç düzeylerine katkı sağlanmalı ve bu amaç doğrultusunda anne ve babaya toplumsal destek ve konuya dair imkanlar sunulmalıdır.
- Çocukluk döneminde yaşanan benlik saygısının problemlerinin çözümünde faydalı bulunan her türlü etkinliğin farklı basamaktaki hasarların çözümüne katkı sağlayacağı unutulmamalıdır. Yapılan her önemli çalışmanın gerekli yerlere ulaşacağı ve gerekli düzeni oluşturacağı düşünülmektedir.

- Çocukteki empati gelişiminin toplumsal refah ve düzen açısından önemle üzerinde durulmalı, çocuk için empatinin gelişiminin tüm yaşamı üzerindeki etkiler bilinmelidir.
- Son çocukluk döneminde yaşanan problem genel olarak bireyin yaşamında devam etmekte ve ileriki ilişkilerde dönemin ilişkisel özellikleri bulunmaktadır. Bu sebeple çocuğun empatik becerileri öğretmeleri tarafından takip edilmeli çocuktaki benlik saygısı sınıf ortamında gözlenmeli ve okul rehberlik birimleri ile iş birliği yapılmalıdır.

Gelecekteki çalışmalar için öneri olarak;

- İlk olarak, çalışmanın gerçekleştirildiği 5. ve 6. sınıf öğrenci düzeyinden farklı sınıf düzeyleri ile çalışmalar genişletilebilir. Farklı bölgelerde araştırma genişletilebilir.
- İkinci olarak, bu çalışmada empati gelişimi ve benlik saygısı örneklem grubu küçük olduğu için, faktörlerin eksikliği ile yetişkinlikteki psikopatolojik durumlara etkisi araştırılmamıştır. Bu nedenle, öğrencilerin üniversitede döneminde empati gelişimi eksikliğinden geliştirdiği psikopatolojik durumu öngören faktörleri araştırmak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.
- Son olarak, bu çalışmada yordayıcılar aile ve kişisel bilgiler ile ilişkilidir. Okul, çocuğun yakın çevresi gibi diğer faktörleri araştıran gelecekteki çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

- Akça, Z.K.** (2012). *Genç Yetişkinlikte Algılanan Anne-Baba Tutumlarının, Kendini Toparlama Gücü ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktaş, S.** (2011). *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi., Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aktaş, V. ve Güvenç, G. B.** (2006). Kız ve Erkek Ergenlerde Saldırgan ve Olumlu Sosyal Davranışlar ile Yaş, İlişkisel Bağlam ve Kişiler Arası Duyarlılık Arasındaki İlişkiler. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 233-264.
- Aliyev, R., Kalgı, M. E.** (2014), İlköğretim Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygısı Düzeylerini Etkileyen Faktörler, *Turkish Journal of Education*, Volume 3 Issue 2.
- Alpoğuz, Umucu, D.** (2014), *Algılanan Ana- Baba Tutumlarının İlköğretim Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarına ve Türkçe Dersi Akademik Başarılarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi
- Arslan, Y.** (2016). Kim Daha İyi Empati Kuruyor -Empati Üzerine Mikro Bir Sosyolojik Araştırma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. Cilt 6, Sayı 2/1, 51,64.
- Aslan, E.** (1992). Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi* (2).
- Avşaroğlu, S., Üre, Ö.** (2000). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa çıkma Stilllerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Aydoğan, D., Özbay, Y.** (2012). Akademik Erteleme Davranışının Benlik Saygısı, Durumluluk Kaygı, Öz Yeterlilik Açısından Açıklanabilirliğinin İncelenmesi, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:3.
- Ayyıldız, T.** (2005). *Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Başarır, D.** (1990) *Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Durumluluk Kaygı, Akademik Başarı ve Sınav Başarısı Arasındaki İlişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). HTÜ, Ankara.
- Baumeister, R. F. Campbell, J. D.** (2003) Does High Self- Esteem Course Better Performance, Interpersonal Success, Happiness or Healthier Lifestyles journals.sagepub.com.

- Baumrind, D.** (2005). Patterns of parental authority and adolescent autonomy. *New directions for child and adolescent development*, 108, 61-69.
- Baybek, H.& Yavuz, S.** (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*
- Bayraktar, F. Sayıl, M. Kumru, A.** (2009). Liseli Ergenler ve Üniversiteli Gençlerde Benlik Saygısı: Ebeveyn ve Akarana Bağlanma, Empati ve Psikolojik Uyum Değişkenlerinin Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24, 48-63.
- Bierhoff, H. W.** (2002). *Prosocial behavior*. Hove, East Sussex: Psychology Press
- Bolognini, M., Plancherel, B., Bettschart, W. ve Halfon, O.** (1996). Self-esteem and mental health in early adolescence: Development and gender differences. *Journal of Adolescence*, 19, 233-245.
- Bornstein, M. H. and Zlotnik, D.** (2009). "Parenting Styles and Their Effects". In J. B. Benson and M. M. Haith (Eds.), *Social and Emotional Development in Infancy and Early Childhood*, 280-292.
- Budak, S.** (2003). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulduk, S.** (2008). *Psikolojide Deneysel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Coleman, J. C., Hendry, L.** (1990) *The Nature of Adolescence*. London: Routledge.
- Cüceloğlu, D.** (2014). *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A.** (2002). *Anne-Baba Çocuk İletişimi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Çankaya, B.** (2007). Lise I. Ve II. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Benlik Saygısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. T.C. Gazi Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Çelik, E, Güzel, H. Ş.** (2018). Ergenlerde Sosyal Görünüş Kaygısı, Mükemmeliyetçilik ve Benlik Saygısı İlişkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16 (2), 235-256. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/tebd/issue/41575/433677>
- Darling, N. & Steinberg, L.** (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Dereli, E. & Aypay, A.** (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve İş Birliği Yapma Karakterlerinin İnsani Değerlerini Yordaması ve Bu Özelliklerin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, (Educational Sciences: Theory & Practise).
- Dilek, H.** (2007). Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise Iı. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Anne babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. T.C. Gazi Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, T., Totan, T., ve Sapmaz, F.** (2009). Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ve sosyal zekâ. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 236-248.
- Doğruyol, S.** (2018). Algılanan Anne-Baba Tutumu ve Ebeveyne Bağlanma ile Akran İlişkileri Arasındaki İlişkide Benlik Saygısının Aracılık Rolü. *Mersin Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi*.
- Dokuyan, M.** (2016). 12.Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2.

- Dökmen, Ü.** (2016). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati* (40. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Duru, A.** (1995). İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi
- Eisenberg, N. ve Fabes, R. A.** (1998). Prosocial development. W. Damon, (Ed.), Handbook of child psychology (5. baskı, Cilt: 3) Social, emotional, and personality development (701-778). New York: Wiley.
- Ekşi, P.** (1998), “Sınav Kaygısının Üniversite Adayı Ergenlerde İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eldeleklioğlu, J.** (1999). Karar Stratejileri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. Cilt:2, S.11.
- Erbil, N. Divan, Z. Önder, P.** (2006). Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi. *Sosyal Politika Çalışma Dergisi*. Temmuz-Ağustos-Eylül 2006 Yıl:8 Cilt: 3 Sayı:10 ISSN: 1303-0256
- Ersoy, E. G. Köşger, F.** (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi/Osmangazi Journal of Medicine*, Mayıs/May, 38 (2), 9-17.
- Fletscher, A.C., Steinberg, L. Darling, N. Dornbusch, S. M.** (1995). The Company They Keep: Impact of Authoritative Parenting in The Adolescent's Social Network on Individual Adjustment and Behavior. *Developmental Psychology*.
- Furnham, A. Badmin, N. Sneade, L.** (2002). Body Image Dissatisfaction: Gender Differences in Eating Attitudes, Self-Esteem, and Reasons for Exercise. *The Journal of Psychology*. Volume 136, Issue 6.
- Gecas, V., & Schwalbe, M. L.** (1986). Parental Behavior And Adolescent Self-Esteem. *Journal Of Marriage And The Family*, 48(1), 37-46. <https://doi.org/10.2307/352226>.
- Geçtan, E.** (2011). *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis Yayınları
- Göktaş, M.** (2008). İlköğretim Beşince Sınıf Öğrencilerinin Akademik Benlik Saygısı Düzeyleri ile Ders Başarıları Arasındaki İlişki. Dokuz Eylül Üniversitesi. Yüksek Lisans tezi.
- Güçray, S.S.** (1989). Çocuk Yuvasında ve Aile Yanında Kalan 9.10.11 Yaş Çocuklarının Öz-Saygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler. Hacette Üniversitesi. Doktora Tezi.
- Gülbahçe, A., Özkurt, S.** (2016). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programını Tercih Edecek Olan Öğrencilerin Empatik Eğilim ve Empatik Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. Cilt, Sayı, 1- 15
- Güloğlu, B.** (1999). The effect of self- esteem enrichment program on the self-esteem level of elementary school students. A Thesis Submitted To The graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University.
- Güloğlu, B. Aydın, G.** (2001). Coopersmith Özsaygı Envanterinin Faktör Yapısı (Factor Analysis Of The Coopersmith Self-Esteem Inventory). *Eğitim ve Bilim/Education and Science*, Cilt/Vol. 26, Sayı/No. 122, Ekim/October, 66-71.

- Gültekin, M. Çubukçu, Z.** (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilig*, 37.
- Güneri, E.** (2017). *Psikolojide Kullanılan Ölçekler*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Gürtunca, A.** (2013). Çocuklar ve Ergenler için Empati Ölçeği Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Doktora tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Haktanır, G., Baran, G.** (1998). Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 1998; 5(3):134-141.
- Hawkins, J. D. Guo, J. Hill, K. G. Pearson, S. B. & Abbott, R. D.** (2001). Long-Term Effects of the Seattle Social Development Intervention on School Bonding Trajectories. *Journal Applied Developmental Science*. Volume 5, Issue 4.
- Hoffman, M. L. & Levine, L.E.** (1976). "Early Sex Differences in Empathy", *Developmental Psychology*, 12(6): 557-558.
- Hughes, M. Demo, D. H.** (1989). Self-Perceptions of Black Americans: Self-Esteem and Personal Efficacy. *American Journal Of Sociology*. Volume 95, Number 1 | Jul.
- İşcen, P.** (2006). Onkologların çatışma eğilimlerinin, empatik becerilerinin, iş doyumlarının ve stresle başa çıkma tarzlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kalliopuska, M.** (1992) Holistic empathy education among preschool and school children. Paper Present at the International Scientific Conference Comenius Heritage and Education of Man. March 23-27, (p. 1-20), Praque.
- Kandaz, H.** (2018). Depresyon, Benlik Saygısı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. T.C. Üsküdar Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Kandır, A. Alpan, Y.** (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. Yıl: 10 Cilt: 4 Sayı: 14 Nisan-Mayıs-Haziran. ISSN: 1303-0256.
- Karasar, N.** (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (17. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kayal, M.** (2018). İlköğretim Düzeyinde Öğrenim Gören Roman Öğrencilerde Benlik Saygısı, Algılanan Sosyal Destek ve Sosyal Beceriler. T.C. Nişantaşı Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Kılıç, H.F.,** (2018). Hemşirelik öğrencilerinin eğitim stresi ve mesleki benlik saygısı arasındaki ilişki. *Journal of Hacettepe University Faculty of Nursing*, 5(1):49-59.
- Kılıç, M. ve Karakuş, Ö.** (2016). The study of the relationships between social appearance anxiety, self-esteem and loneliness level among university students. *Journal of Human Sciences*, 13(3).
- Kılıççı, Y.** *Okulda Ruh Sağlığı*. Ankara: Şafak Matbaası.
- Kitson, G.** (1992). *Portrait of Divorce*. New York: Guilford.
- Kliwer, W., & Sandler, I. N.** (1992). Locus of control and self-esteem as moderators of stressor-symptom relations in children and adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 20, 393-413.

- Koçak, N. Ve Tepeli, K.** (2006) “Dört-Beş Yaş Çocuklarında Sosyal İlişkiler ve İş birliği Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi*, Bildiri Kitabı. Cilt II, YA-PA Yayınları, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A.** (2004). *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı*. İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları, 23-25 Eylül.
- Kutunis, R. Ö., Tunç, T.** (2013). Hemşirelerde Benlik Saygısı ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki: Bir Üniversite Hastanesi Örneği. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*. C.15. Sayı:2. S:1 – 15. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/235271> (22.02.2019).
- Kuzgun, Y., & Eldeleklioğlu, J.** (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 69-77.
- Küçükkaragöz, H. Akay, Y. Canbulat, T.** (2011). Bir Grup İlköğretim Öğrencisinin Bazı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Empatik Beceri Düzeyleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/2, 88-100.
- Laible, D.J., Carlo, G., & Roesch, S.C.** (2004). Pathways to self-esteem in late adolescence: the role of parent and peer attachment, empathy, and social behaviors. *Journal of Adolescence*, 27, 703-716.
- Larrieu, J. ve Mussen, P.** (1986). Some personality and motivational correlates of children’s prosocial behavior. *Journal of Genetic Psychology*, 147(2), 529–542.
- Lin, N.** (1976). *Foundations of Social Research*, McGraw-Hill, USA.
- Linda V. B.** (1999). *Sixteen Personality Types: Descriptions for Self-Discovery*. Telos Publications, California.
- McClure, A. C., Tanski, S. E., Kingsbury, J., Gerrard, M. ve Sargent, J. D.** (2010). Characteristics associated with low self-esteem among US adolescents. *Academic Pediatrics*, 10(4), 238-244.
- Mckay, Farningm.** (2000). *Self-Esteem New Harbinger Publikatrans*, U.S.A.
- Miller A.** (2016). *Yetenekli Çocuğun Dramı*. Avşar, E. (Çev. Ed.). İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Navaro, L.** (2003) *Çocuklarla İletişim Nasıl Kurulur Ana Baba Okulu*. Baskı,10, İstanbul Remzi Kitabevi.
- Nokali, N. E. El. Backman, H. J. Drzal, E. V.** (2010). Parent Involvement and Children’s Academic and Social Development in Elementary School. *Child Development*. Volume81, Issue3.May/June.
- Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z., Erten, H.** (2013). Anne Tutumlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarının Yordayıcı Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:29.
- Oğuz, N.,** (2016). Genç Yetişkinlerde Anne Baba Tutumu, Anksiyete ve Benlik Saygısı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Örgün, S. K.** (2000). Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Özben, Ş., Argun, Y.** (2002). “Okul Öncesi Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlgili Değişkenlerin İncelenmesi” *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 18-28.

- Özdemir, O. Güzel Özdemir, P., Kodak, M. T. Nasıroğlu, S.** (2012). Kişilik Gelişimi, Dergi Park, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4.4 566-589.
- Özkan, İ.** Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler. *Düşünen Adam*; 1994,7 (3):4-9.
- Özkan, İ.A. Özen, A.** (2008). Öğrenci Hemşirelerde Boyun Eğici Davranışlar ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1).
- Özyürek, A. Özkan, İ.** (2015), An Examination of the Relationship between Anger Levels of Adolescents towards School. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt:15, Sayı:2.
- Piaget, J. Inhelder, B.** (2017). *Çocuk Psikolojisi*. Türkay, O. (Çev, Ed.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Roberts, W., Strayer, J.** (2004). Children's Anger, Emotional Expressiveness, and Empathy: Relations with Parents' Empathy, Emotional Expressiveness, and Parenting Practices. *Social Development*. Volume13, Issue2. May 2004. Pages 229-254.
- Sağkal, A. S.** (2011). Barış Eğitimi Programının İlk öğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimleri, Empati Düzeyleri ve Barışa İlişkin Görüşleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Sallay, H. Dalbert, C.** (2004). The development of the belief in a just world: the impact of being raised in a one-parent or an intact family. The Justice Motive in Adolescence and Young Adulthood Origins and Consequences. London.
- Salovey, P. E. Sluyter, D. J.** (1997). *Emotional Development And Emotional Intelligence: Educational Implications*. New York. NY, US: Basic Books.
- Santrock, J.W. Warshak, R. A.** (1979). Father Custody and Social Development in Boys and Girls. *Journal Of Social Issues*. Volume35, Issue4.Fall..Pages 112-125
- Santrock, J. W.** (2012). *Yaşam Boyu Gelişim*, Galip Yüksel (Çeviri Ed.).13. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Satılmış, H., B.** (2012). Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Psikolojik Belirtileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sayın, K. B.** (2010). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Empati Becerileri ile Anne – Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schwenck, C., Göhle, B., Hauf, J., Warnke, A., Freitag, C.M. and Schneider, W.** (2014). Cognitive and emotional empathy in typically developing children: The influence of age, gender, and intelligence. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(1), 63-76.
- Serin, N. B. Öztürk, S.** (2007). Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* Cilt 8, Sayı 2, (117-128).

- Sezer, Ö.** (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt:VII, Sayı: I, 1-19 <http://efdergi.yyu.edu.tr>
- Suner, E.** (2000). Farklı Liselerdeki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sendil, T. G.** (2003), *Çocuk Ergen ve Anne Baba*. Çantay Kitabevi.,
- Şereflioğlu, Ş.N.** (2018). Anne ve Baba ile İlişkilerin Ergenlerde Benlik Saygısı, Stres ve Depresyon Üzerindeki Etkisi. T. C. Üsküdar Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Şerif, M.** (2008). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimine etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tarhan N.** (2017). *Toplum Psikolojisi ve Empati*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Telatar, B. Öner, C. Hamurcu, P.** (2015). Obezitenin Benlik Saygısı ve Beden Algı Üzerine Etkisi. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*. C:19, S:3.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, B.A.** (2001). *Ergen ve gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Toksöz, E.** (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Aile Tutumu Arasındaki İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Eskişehir İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tomanbay, İ.** (1999) *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınları.
- Torucu KB.** (1990).13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Anne-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp, Karşılaştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Tukuş, L.** (2010). The Self Esteem Rating Scale-Short Form (Benlik Saygısı Değerlendirme Ölçeği-Kısa Formu) Türkçe Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. T.C. Kocaeli Üniversitesi.
- Tuncay, T. İl, S.** (2009). Sosyal Hizmet Uygulamasında Empatiyi Yeniden Düşünmek. *Journal of Society & Social Work*. Cilt 20, Sayı 2, Ekim.
- Tunç, A.** (2002). The Relationship Between Parenting Style And Self Esteem. A Thesis Submitted To The graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University.
- Tunç, A. Tezer, E.** (2006). The Relationship Between Parenting Style and Self-esteem. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (25), 37-44
- Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S.** (2004). *Çocuğun Cinsel Eğitimi*. Morpa Kültür Yayınevi, İstanbul.
- Uzuner, Y.** (2003). Çocukta Ruh Sağlığı Ailede Ruh Sağlığı. Eskişehir: *Açık Öğretim Fakültesi Dergisi*. S. 45-56.
- Üredi, I.** (2005). Algılanan Anne Baba Tutumlarının İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Öz Düzenleyici Öğrenme Stratejileri ve Motivasyonel İnançları Üzerindeki Etkisi. Yıldız Teknik Üniversitesi. Doktora Tezi.
- Whirter, J.J. ve Acar, N.V.** (1984). *Çocukla İletişim: Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı*. Növe Yayınları, Ankara.

- Verschueren, K., & Marcoen, A.** (1999). Representation of self and socioemotional competence in kindergartners: Differential and combined effects of attachment to mother and to father. *Child Development*, 70, 183-201.
- Yavuzer, H.** (2004). *Aile ve Çocuk*. İstanbul
- Yavuzer, H.** (2018). *Çocuk Psikolojisi* (42. Baskı). İstanbul Remzi Kitapevi Yay.
- Yazıcı, Y.** (2018). Algılanan Anne Baba Tutumlarının Duygusal Empati Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. T. C. Üsküdar Üniversitesi. Yüksek L.T.
- Yeniçun, Y.** (2018). Genç Yetişkinlerde Anne-Baba Tutumu ve Duygu Düzenlemenin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ile İlişkisi. T.C. Üsküdar Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldız Bıçakçı, M. F. Gürsoy.** (2004). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Anne-Baba Tutumlarını Algılamalarının ve Benlik İmajlarının İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Yayını:8, *Bilimsel Araştırma ve İncelemeler*. Ankara,
- Yüca, N.** (2018). 5. Ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Sahip Olduğu Değerler, Algıladıkları Aile İlişkileri ve Empati Düzeyi Arasındaki Yordayıcı İlişkiler. T.C. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Yüksel, A.** (2004). Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*. XVII (2), 341-354.
- Yüksel, A.** (2009). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileriyle Aile İşlevleri ve Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (1). S:25.
- Zahn-Waxler, C. and Radke-Yarrow, M.** 1990. The origins of empathic concern. *Motivation and Emotion*, 14(2), 107-130.

EKLER

Ek- 1 Kişisel Bilgi Formu

Ek- 2 Anne Baba Tutum Ölçeği

Ek- 3 Çocuklar İçin Empati Ölçeği

Ek- 4 Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği

Ek- 1 Kişisel Bilgi Formu

Değerli Öğrenciler; Bu araştırma, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda tez çalışması için yapılmıştır. Sizden beklenen, görüşlerinize uyan seçenekleri işaretlemeniz ve soruların hepsini yanıtlamanızdır. Sorulara vereceğiniz cevapların doğruluğu, çalışmanın sonuçlarının sağlıklı olması bakımından önemlidir. Vereceğiniz cevaplar tamamen gizli kalacak ve kimse ile paylaşılmayacaktır. Bu bilimsel çalışmaya olan katkınız ve içtenlikle verdiğiniz yanıtlar için teşekkür ederim.

Psikolog Derya KÖSE

Cinsiyetiniz () Erkek () Kadın

Yaş:

Okulu:

Sınıfı:

Kardeş sayısı (kendiniz dâhil):

Kaçıncı çocuksunuz?

Anne ve babanızın evlilik durumu? Evliler () Boşandılar ()

Boşanmadılar fakat ayrı yaşıyorlar ()

Annenizin Eğitim Durumu:

Okuma yazma bilmiyor ()

Okuryazar ()

İlkokul mezunu ()

Lise mezunu ()

Üniversite mezunu ()

Lisans Üstü ()

Annenizin mesleği:

Annenizi Yaşı:

Babanızın Eğitim Durumu: Okuma yazma bilmiyor() Okuryazar ()

İlkokul mezunu () Lise mezunu ()

Üniversite mezunu () Lisans Üstü ()

Babanızın mesleği:

Babanızın Yaşı

Ek- 2 Anne Baba Tutum Ölçeği

Sevgili öğrenciler,

Bu ölçek, çocukların ana babaları ile olan ilişkilerini incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekte çocukların ana babalarıyla olan ilişkilerini gösteren bazı cümleler verilmiştir. Sizden istenen, bu cümlelerde belirtilen davranışların ana babanıza uygun olup olmadığını düşünmenizdir. Burada önemli olan sizin görüş ve duygularınızdır. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak; arkadaşlarınıza, ana babalarınıza, öğretmenlerinize ya da bir başka kişiye gösterilmeyecektir. Ayrıca, cevaplarınız kişisel olarak değerlendirilmeyecek, araştırmaya katılan tüm öğrencilerle birlikte bir bütün olarak değerlendirilecektir.

Ölçeğın nasıl cevaplandırılacağı aşağıda belirtilmiştir:

Sizlere bazı cümleler ve hemen karşılarında babanızı ve annenizi düşünerek dolduracağınız kutucuklar bulunan bir form dağıtılacaktır. İlk olarak, formdaki cümleleri dikkatle okuyun. Okuduğunuz cümle babanızın yaptığı davranışa benziyorsa kutucuktaki “Babamın Davranışına benziyor.” seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleyin. Okuduğunuz cümle babanızın yaptığı davranışa benzemiyorsa “Babamın Davranışına Benzemiyor.” seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleyin. Aynı cümleleri annenizi düşünerek de doldurun. Okuduğunuz cümle annenizin yaptığı davranışa benziyorsa, kutucuktaki “Annemin Davranışına Benziyor.” seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleyin. Okuduğunuz cümle annenizin davranışına benzemiyorsa “Annemin Davranışına Benzemiyor.” seçeneğine çarpı (X) koyarak işaretleyin. Bu şekilde, bütün cümleleri sırasıyla hiçbirini atlamadan işaretleyin.

Aşağıdaki örneklerde, cevaplandırmanın nasıl yapılacağı gösterilmiştir.

	BABAMIN DAVRANIŞINA		ANNEMİN DAVRANIŞINA	
	BENZİYOR	BENZEMİYOR	BENZİYOR	BENZEMİYOR
1. Arkadaş seçimimde beni serbest bırakır.	(X)		(X)	
2. Tabağımdaki yemeği bitirmeden sofradan kalkmama izin vermez.		(X)		(X)

Örnekte görüldüğü gibi birinci cümlede, eğer babanız sizi arkadaş seçiminde serbest bırakıyorsa, tablodaki “Babamın Davranışına Benziyor.” seçeneğini işaretleyeceksiniz. İkinci cümlede, eğer babanız tabağınızdaki yemeği bitirmeden sofradan kalkmanıza izin veriyorsa, bu cümle babanızın davranışına benzemiyor demektir. Bu yüzden “Babamın Davranışına Benzemiyor” seçeneğini işaretleyeceksiniz. Anneler için olan tabloyu da yukarıdaki örnekte gösterildiği şekilde dolduracaksınız. Bu ölçeği cevaplamaktan zevk duyacağınızı umar, ilgi ve yardımlarınız için hepinize şimdiden teşekkür ederim.

ANNE-BABA TUTUMUNU DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (ABTDÖ)

	BABAMIN DAVRANIŞINA		ANNEMİN DAVRANIŞINA	
	BENZİYOR	BENZEMİYOR	BENZİYOR	BENZEMİYOR
1. Beni her zaman anlamaya çalışır.	()	()	()	()
2. Beni ilgilendiren konulardaki kararları her zaman kendisi verir.	()	()	()	()
3. Kendime ilişkin ufak tefek kararları almaya beni özendirir.	()	()	()	()
4. Kendi koyduğu kurallara uymamı ister.	()	()	()	()
5. Ben bir şey anlatırken sözümü kesmez.	()	()	()	()
6. Onun istediği gibi davranmazsam, beni cezalandırır.	()	()	()	()
7. Kendimi önemli ve değerli bir kişi olarak görmeme yardımcı olur.	()	()	()	()
8. Kendi fikirlerini kabul etmem için beni zorlar.	()	()	()	()
9. Evde fikirlerimi rahatça anlatmamı doğal karşılar.	()	()	()	()
10. Beni cezalandırmak yerine, sorunları benimle konuşarak çözülemeye çalışır.	()	()	()	()
11. Okulda çok başarılı olmam için beni öylesine zorlar ki zayıf not almaktan çok korkarım.	()	()	()	()
12. Bir güçlükle karşılaştığımda, istediğim yardımı sağlar.	()	()	()	()
13. Küçük hatalarımı bile şiddetle cezalandırır.	()	()	()	()
14. Hiçbir konuda kişisel görüşümü sormaz.	()	()	()	()

15. En ufak eşyayı kaybetsem bile, beni cezalandırır.	()	()	()	()
16. Bana bir şey alınırken, birlikte karar veririz.	()	()	()	()
17. Bir şeyi yapmamı istediğinde hiçbir bahane kabul etmez.	()	()	()	()
18. Merak ettiğim konularda sorduğum soruları cevaplandırmaya çalışır.	()	()	()	()
19. Gelecekle ilgili planlarımı dikkatle dinler, fakat hiçbir zaman, amaçlarımı belirlemeye çalışmaz.	()	()	()	()
20. Haklı olduğum zaman, bunu bana açıkça söyler.	()	()	()	()
21. Beni o kadar çok kontrol eder ki, bazen çok bunalırım.	()	()	()	()
22. Beni sık sık döverek cezalandırır.	()	()	()	()
23. Ancak istediği gibi davrandığım zaman, bana sevgi gösterir.	()	()	()	()
24. Ailemizle ilgili bir karar alınırken, benim fikirlerimi de dikkate alır.	()	()	()	()
25. Yapabileceğimden fazlasını yapmam için beni zorlar.	()	()	()	()
26. Neyi, nasıl yapacağıma her zaman o karar verir.	()	()	()	()

Ek- 3 Çocuklar İçin Empati Ölçeği

Aşağıdaki maddeleri okuyunuz. Doğru olduğunu düşündüğünüz maddelerin karşısındaki “D” kutucuğunun altına, yanlış olduğunu düşündüğünüz maddelerin karşısındaki “Y” kutucuğunun altına “X” işareti koyunuz.

	Doğru	Yanlış
1. Oynamak için arkadaş bulamayan bir kız çocuğu gördüğümde üzülürüm.		
2. Toplum içinde sevinçlerini birbirine sarılarak gösteren insanları anlayamam		
3. Bir erkek çocuğunun sevindiği zaman ağlamasını anlayamam.		
4. Bir arkadaşımın doğum günü partisinde kendisine gelen hediye paketlerini açmasını izlemek hoşuma gider.		
5. Bir erkek çocuğunu ağlarken gördüğümde benimde gözlerim sulanır.		
6. Bir kız çocuğunun oyun oynarken düşüp bir yerini yaraladığını gördüğümde çok üzülürüm.		
7. Televizyon izlerken bazen ağlarım.		
8. Bir kız çocuğunun sevindiği zaman ağlamasını anlayamam.		
9. Bir hayvana zarar verildiğini gördüğüm zaman çok üzülürüm.		
10. Oynamak için arkadaş bulamayan bir erkek çocuk gördüğümde üzülürüm		
11. Bazı şarkıları dinlerken gözlerim dolar.		
12. Oyun oynarken dizini yaralayan bir erkek çocuk gördüğümde içimden ağlamak gelir.		
13. Büyükler bazen üzülecek bir şey yokken bile ağlarlar.		
14. Kedi ve köpeklere insan gibi davranmanın saçma olduğunu düşünürüm.		
15. Bir arkadaşımın sürekli öğretmenden yardım istemesi		

beni kızdırır.		
16. Arkadaşı olmayan çocuklar muhtemelen hiçbir zaman arkadaşları olsun istemezler.		
17. Bir kız çocuğunun ağlarken gördüğümde benimde gözlerim sulanır.		
18. Bazı insanların acıklı bir film seyrederken yada acıklı bir roman okurken ağlamaları bana çok komik gelir.		
19. Arkadaşlarımın yiyecek bir şeyleri yokken ben onların yanında kurabiyelerimi rahatlıkla yiyebilirim.		
20. Sınıfta yaramazlık yapan bir arkadaşımın cezalandırılmasına üzülmem.		

Ek- 4 Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği

Aşağıda bir kişinin kendi durum ve duygularını anlatan bir dizi cümle verilmiştir. Lütfen aşağıdaki cümlelerden her birini okuduktan sonra, o cümlenin sizin kişiliğinizi ne ölçüde tanımlandığını değerlendirin ve yandaki uygun yeri işaretleyiniz. Bu davranışların ‘doğru’ ya da ‘yanlış’ diye değerlendirmesi yoktur. Sözü edilen davranışlar tipik insan davranışlarıdır. Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçeğe göre değerlendirin.

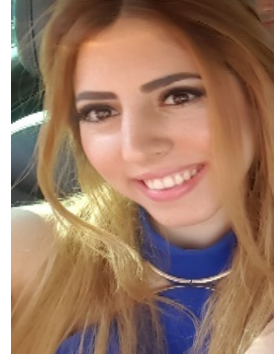
1-Hiç tanımlamıyor 2- Biraz Tanımlıyor 3- Oldukça iyi tanımlıyor 4- İyi tanımlıyor 5- Çok iyi tanımlıyor

	Hiç	Biraz	Oldukça İyi	İyi	Çok İyi
1- Sık sık keşke başka birisi olsam diye düşünürüm.					
2- Başkalarının önünde konuşmak bana zor gelir.					
3- Eğer elimde olsaydı kendimde birçok şeyi değiştirmek isterdim.					
4- Fazla güçlük çekmeden karar verebilirim.					
5- Benimle birlikte olanlarla iyi vakit geçiririm.					
6- Evde çok kolay sıkılırım.					
7- Yeni şeylere kolay alışmam.					
8- Yaşıtlarım arasında sevilen biriyim.					
9- Genellikle ailem benden çok şey bekler.					
10- Ailem genellikle duygularıma önem verir.					
11- Başkalarının söylediklerini kolaylıkla kabul ederim.					

12-Benim özelliklerimde biri olmak oldukça güçtür.					
13-Yaşamımda her şey karmakarışıktır.					
14-Başka insanlar genellikle benim düşüncelerimi kopya ederler.					
15-Kendimi yetersiz buluyorum.					
16-Oldukça mutlu biriyimdir.					
17-Yaptığım işten çoğunlukla memnun olmam.					
18-Başkaları kadar güzel/yakışıklı değilim.					
19-Söyleyecek bir sözüm varsa onu söylemekten çekinmem.					
20-Ailem duygularımı anlar.					
21-Çok sevilen bir kimse değilim.					
22-Genellikle ailemin beni dışladığına inanıyorum.					
23-Yaptığım şeyler genellikle benim cesaretimi kırar.					
24-Çevremde olup bitenlerden rahatsız olmam.					
25-Güvenilir bir kişi olmadığımı düşünüyorum.					

ÖZGEÇMİŞ

Derya KÖSE
28.10.1993- Erzincan
kosederya23@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans : 2017.Beykent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü

Yüksek Lisans : 2019.İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Anabilim
Dalı, Psikoloji Yüksek Lisans Programı

Staj Bilgileri

- Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi.
- Esenyurt Devlet Hastanesi Hale İshakoğlu Ek Binası (Esenyurt Kızılay Hastanesi).

Aldığım Sertifikalar

Çocuk Resimlerini Değerlendirme Eğitimi,

Çocuk Değerlendirme ve Dikkat Testleri Eğitimi (Uzm. Psk. Dan. Fazıl Tatar).

Özel ilgi alanlarım çocuk, ergen ve aile danışmanlığıdır. Yabancı dilim İngilizcedir.

